

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี ลักษณะ สภาพของบริษัทจำกัด การก่อตั้งและความเกี่ยวพัน ระหว่างผู้ถือหุ้นกับบริษัท รวมทั้งหลักการและแนวคิดตามพระราชบัญญัติ

วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 44

การประกอบธุรกิจนั้นเกิดขึ้นจากความจำเป็นที่มนุษย์แต่ละคนไม่สามารถผลิตปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ในการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยการประกอบธุรกิจอาจเป็นการดำเนินการโดยบุคคลธรรมดาเพียงคนเดียวที่เป็นเจ้าของกิจการ หรืออาจดำเนินการโดยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปรวมตัวกันเป็นองค์กรธุรกิจก็ได้ โดยในการประกอบธุรกิจส่วนใหญ่มักจะกระทำในรูปของนิติบุคคล ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าการดำเนินธุรกิจในรูปแบบของบริษัทจำกัดย่อมได้รับความเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับยิ่งกว่าการค้าในรูปแบบอื่น โดยบริษัทนั้นเป็นนิติบุคคลที่มีตัวตนแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น ซึ่งตามปกติแล้วผู้ถือหุ้นจะไม่มีอำนาจจัดการงานของบริษัทแต่ยังคงมีสิทธิในการครอบงำการบริหารจัดการของบริษัทให้เป็นไปตามข้อบังคับของบริษัทและกฎหมาย โดยบุคคลที่มีอำนาจจัดการงานของบริษัทโดยปกติแล้วจะเป็นกรรมการบริษัท แต่ผู้ถือหุ้นก็อาจมีอำนาจในการบริหารจัดการบริษัทได้หากว่าผู้ถือหุ้นนั้นได้รับเลือกให้เป็นกรรมการบริษัทด้วย ซึ่งโดยหลักแล้วกฎหมายบัญญัติให้ผู้ถือหุ้นรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือเท่านั้น หากผู้ถือหุ้นชำระเงินค่าหุ้นครบถ้วนแล้วเจ้าหน้าที่ของบริษัทก็ไม่อาจฟ้องให้ผู้ถือหุ้นชำระหนี้ใดๆ อีกได้

แต่หากมีกรณีที่ผู้ถือหุ้นไม่ประสงค์ที่จะมีอำนาจจัดการบริษัทโดยชัดแจ้ง โดยผู้ถือหุ้นประสงค์ที่จะรับผิดชอบอย่างจำกัด โดยเป็นผู้อยู่เบื้องหลังในการครอบงำการจัดการของกรรมการบริษัท และมุ่งหวังให้ตนได้รับผลประโยชน์สูงสุดแต่เพียงอย่างเดียว โดยละเลยผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับบุคคลภายนอกแล้ว กรณีดังกล่าวอาจทำให้บุคคลภายนอกได้รับความเสียหายได้ เนื่องจากหากมีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้นแล้วก็ไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้ถือหุ้นรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายได้ ด้วยเหตุตามที่กล่าวมาข้างต้นจึงควรที่จะศึกษาถึงหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการให้ผู้ถือหุ้นมีส่วนร่วมความรับผิดชอบของบริษัทจำกัด ดังนี้คือ

2.1 ความเป็นนิติบุคคลของบริษัท

นิติบุคคลเป็น “บุคคล” ตามกฎหมาย มิใช่บุคคลที่มีชีวิตร่างกายจิตใจคือมิใช่บุคคลธรรมดา การเกิดของนิติบุคคลจึงต้องเกิดตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนด ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 65 บัญญัติว่า “นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” โดยในระบบกฎหมายไทย นิติบุคคลจะต้องเกิดจากการจัดตั้งขึ้นจากบุคคลธรรมดาตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับนิติบุคคลแต่ละประเภท¹

โดยบริษัทนั้นเป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่งซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลเพื่อดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการร่วมกันในการดำเนินกิจการโดยมีความประสงค์ที่จะแบ่งกำไรจากกิจการที่กระทำนั้นเป็นสำคัญ โดยเมื่อบริษัทได้มีการจดทะเบียนแล้วหากเป็นบริษัทเอกชนย่อมมีผลทำให้เป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1015 และหากเป็นบริษัทมหาชนย่อมเป็นนิติบุคคลตั้งแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 41

2.1.1 ทฤษฎีว่าด้วยความเป็นนิติบุคคลของบริษัท

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเป็นนิติบุคคลของบริษัทนั้น ได้มีการกล่าวถึงไว้แตกต่างกันหลายทฤษฎีตามแนวความคิดของกฎหมายในแต่ละระบบ แต่ละประเทศแตกต่างกันออกไป โดยมีทฤษฎีสำคัญที่แสดงถึงแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นนิติบุคคลของบริษัทดังนี้ คือ

2.1.1.1 ทฤษฎีที่สมมติว่าเป็นนิติบุคคล (Fiction Theory)

ทฤษฎีนี้ถือว่านิติบุคคลเป็นบุคคลสมมติ แม้สถาบัน คณะบุคคล ฯลฯ จะมีอยู่ในความเป็นจริง แต่สภาพบุคคลของนิติบุคคลจะเกิดมีได้ก็โดยกฎหมายสมมติรับรองให้มิให้เป็นขึ้นเท่านั้น² เป็นทฤษฎีที่ถือว่านิติบุคคลเกิดขึ้นเพราะผลการรับรองของกฎหมาย โดยแบ่งสถานภาพออกจากบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นบุคคลธรรมดา เป็นสิ่งที่กฎหมายสมมติหรืออุปโลกน์ขึ้นมาเพื่อให้มีสิทธิและหน้าที่เสมือนบุคคลธรรมดาเท่านั้น ไม่ได้มีความเป็นอยู่ที่แท้จริงจึงไม่ยอมรับว่านิติบุคคลสามารถมีเจตนาได้ ดังนั้น ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลตามทฤษฎีนี้จึงมีเพียงเท่าที่กฎหมายกำหนดให้เท่านั้น โดยบุคคลสำคัญที่สนับสนุนทฤษฎีนี้คือ ซาวิญยี (Savigny) นักนิติศาสตร์ของเยอรมัน³

¹ ศนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธุ์. (2553). *คำอธิบาย นิติกรรม-สัญญา*. หน้า 58.

² กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2553). *หลักกฎหมายบุคคล*. หน้า 210.

³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2553). *ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล*. หน้า 8.

สำหรับสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลตามทฤษฎีนี้ ถือว่านิติบุคคลจะมีสิทธิและหน้าที่ได้เท่าที่กฎหมายกำหนดให้เท่านั้น เพราะตามทฤษฎีนี้กฎหมายอาจให้หรือถอนสภาพของนิติบุคคลเมื่อใดก็ได้⁴

โดยทฤษฎีที่สมมติว่าเป็นนิติบุคคล (Fiction Theory) นี้ซึ่งถือว่าความเป็นนิติบุคคลของบริษัทเป็นเรื่องของจินตนาการ ซึ่งกฎหมายรับรองให้เกิดผลขึ้นเท่านั้น หากเป็นของจริงไม่ที่บริษัทมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบได้ก็เพราะกฎหมายให้บริษัทมีความสามารถกระทำการต่างๆ ได้ ด้วยเหตุที่รัฐให้การรับรองบริษัทรัฐจึงมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปควบคุมดูแลบริษัทได้ บริษัทเกิดเป็นบุคคลขึ้นด้วยกฎหมายจึงมีความสามารถตามที่กฎหมายกำหนดให้บริษัทต้องระบುವัตถุประสงค์ของตนให้ปรากฏในหนังสือบริคณห์สนธิเพื่อเป็นกรอบหรือข้อจำกัดว่าบริษัทมีความสามารถทำการค้าชนิดใดได้บ้าง แต่ในปัจจุบันในทางปฏิบัติมีการระบುವัตถุประสงค์ของบริษัทไว้มากมาย ทั้งวัตถุประสงค์ของบริษัทก็อาจแก้ไขเพิ่มเติมได้ไม่ยาก และกฎหมายสมัยใหม่ก็เริ่มยกเลิกหลักการที่ว่าบริษัทจะต้องระบುವัตถุประสงค์ไว้เป็นการแน่นอนแล้ว แนวความคิดของทฤษฎีนี้จึงไม่ค่อยตรงกับทางปฏิบัติและแนวความคิดสมัยใหม่เสียแล้ว⁵

2.1.1.2 ทฤษฎีที่ถือว่านิติบุคคลได้เกิดขึ้นจริง หรือ ทฤษฎีองค์ภาพพ (Realistic Theory หรือ Organic Theory)

ทฤษฎีนี้นิติบุคคลหาได้เป็นเพียงบุคคลที่กฎหมายสมมติให้มีขึ้นไม่ แต่เป็นบุคคลที่เกิดจากการที่คนหลายคนมา “เข้ากัน” และการ “เข้ากัน” เช่นนั้นก่อให้เกิดองค์กรที่มีจุดมุ่งหมายมีชีวิตจิตใจและเป็นตัวของตัวเอง มีสถานะเป็นหน่วยทางสังคมอย่างแท้จริงขึ้นมา และย่อมมีค่าในสังคมไม่ต่างไปจากบุคคลธรรมดา⁶ ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เห็นว่าสภาพของนิติบุคคลนั้นเป็นสถานะความเป็นจริงที่ยอมรับในสังคมซึ่งมีอยู่แล้วไม่ใช่เรื่องสมมติ นิติบุคคลมีตัวตนที่แท้จริงคือ เป็นบุคคลต่างหากจากบุคคลธรรมดาที่รวมเข้ากันเป็นนิติบุคคลนั้น โดยกฎหมายเพียงแต่รับรองสภาพความเป็นอยู่ของนิติบุคคลเท่านั้น ฉะนั้น นิติบุคคลจึงสามารถมีเจตนาได้ โดยนิติบุคคลย่อมจะแสดงเจตนาผ่านบุคคลธรรมดาและถือว่าการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลเป็นเสมือนการกระทำของนิติบุคคลเสมอ เพราะถือว่าผู้แทนนิติบุคคลเป็นเสมือนอวัยวะของนิติบุคคลนั่นเอง⁷ ตามทฤษฎีนี้เห็นว่านิติบุคคลควรมีทุกสิ่งทุกอย่างเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา โดยองค์กรของ

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ โสภณ รัตนกร. (2553). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย หุ้นส่วนและบริษัท*. หน้า 260-261.

⁶ กิตติศักดิ์ ปรงค์ดี. (2553). หน้าเดิม.

⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 7.

นิติบุคคลทำหน้าที่เป็นอวัยวะของร่างกายเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาเมื่ออวัยวะของร่างกาย นิติบุคคลสามารถที่จะเกิดมีชีวิตและดับสิ้นได้เช่นเดียวกัน⁸ ทฤษฎีนี้กีร์เก (Gierke) นักนิติศาสตร์คนสำคัญของเยอรมันและเมตแลนค์ (Maitland) เป็นผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้

สำหรับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามทฤษฎีนี้ถือว่านิติบุคคลมีสภาพความเป็นอยู่ของตนเองอย่างแท้จริงอยู่แล้ว กฎหมายเพียงแต่รับรองสภาพความเป็นอยู่ของนิติบุคคลเท่านั้น กฎหมายจึงได้แต่ควบคุมนิติบุคคลโดยกำหนดสิทธิและหน้าที่นิติบุคคลไว้เท่านั้น¹⁰

ตามทฤษฎีนี้มองบริษัทว่าเป็นกลุ่มของบุคคล กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มของกิจกรรม ซึ่งมีความจำเป็นต้องให้การรับรองแยกต่างหากจากตัวบุคคลผู้ประกอบเป็นกลุ่มขึ้นเมื่อมีการรับรองเป็นบุคคลต่างหากขึ้นมาก็ต้องให้สิทธิและคุณลักษณะต่างๆ ของบุคคลธรรมดาแก่บริษัทด้วย โดยบริษัทเป็นเรื่องที่กฎหมายรับรองกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งเกิดขึ้นแล้วและมีอยู่ตามความเป็นจริง โดยถือว่าบริษัทเป็นบุคคลที่แท้จริงเกิดขึ้นโดยการกระทำร่วมกันของกลุ่มบุคคลซึ่งมีความประสงค์ตรงกัน บริษัทมีความสามารถกระทำการต่างๆ ได้เช่นบุคคลธรรมดา เพราะมีองค์กรซึ่งเป็นสมองและเป็นมือเป็นเท้าให้กระทำการได้ บริษัทเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ซึ่งกฎหมายรับรองมิใช่เป็นเพียงผลผลิตของสัญญา บริษัทมิได้มีหน้าที่เฉพาะดูแลผลประโยชน์ของบริษัท แต่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น ลูกจ้างและเจ้าหน้าที่ของบริษัทด้วย และฝ่ายบริหารของบริษัทมิได้มีหน้าที่เพียงเพิ่มพูนผลกำไรสำหรับผู้ถือหุ้นเท่านั้น แต่จะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อลูกจ้าง และเจ้าหน้าที่ของบริษัท ตลอดจนสังคมส่วนรวมด้วย¹¹

ในเรื่องฐานะของผู้กระทำแทนนิติบุคคลนั้น ระบบชีวิตลอร์ว็ถือตามทฤษฎีของคาพยพ (Organic Theory) โดยถือว่าผู้กระทำแทนนิติบุคคลมีฐานะเป็น “ผู้แทน” ก็เป็นอวัยวะเช่นมือเท้าของนิติบุคคลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับนิติบุคคล ฉะนั้น เมื่อกรรมการของบริษัทกระทำการสิ่งใดแทนบริษัทก็เท่ากับบริษัททำเอง เมื่อกรรมการบริษัทกระทำนิติกรรมใดๆ กับบุคคลภายนอก บริษัทจะอ้างว่ากรรมการไม่มีอำนาจ เพื่อให้บริษัทไม่ต้องผูกพันตามสัญญาหาได้ไม่ แม้จะเป็นการกระทำนอกวัตถุประสงค์ก็ตาม ส่วนแนวความคิดของคอมมอนลอร์ว็ถือว่ากรรมการของบริษัทมีฐานะเป็น “ตัวแทน” ของบริษัท การกระทำของกรรมการอาจไม่ผูกพันบริษัท ถ้าเป็นการนอกเหนือ

⁸ ศนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธุ์. หน้าเดิม.

⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วิวัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 7.

¹⁰ แหล่งเดิม. หน้า 8.

¹¹ โสภณ รัตนากร. เล่มเดิม. หน้า 259-261.

อำนาจของบริษัท (Ultra vires) หรือเป็นการกระทำเกินอำนาจของตัวแทน เว้นแต่ตัวการจะ
ให้สัตยาบันหรือถูกกฎหมายปิดปากไม่ให้ปฏิเสธว่าตัวแทนไม่มีอำนาจ¹²

2.1.2 สภาพความเป็นนิติบุคคลของบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นิติบุคคลตามกฎหมายไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย นิติบุคคล
ย่อมเกิดขึ้นได้โดยอาศัยอำนาจของกฎหมายรับรองให้มีสภาพบุคคล ความข้อนี้เห็นได้จาก
มาตรา 65 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วย
อำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” หมายความว่า นิติบุคคลอาจจะก่อตั้งขึ้นตาม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันมีฐานะเป็นกฎหมายทั่วไป หรืออาจก่อตั้งขึ้นตามกฎหมาย
อื่นใด เช่น โดยกฎหมายเฉพาะฉบับใดฉบับหนึ่งก็ได้ ดังนั้น หากไม่มีกฎหมายรับรองให้
คณะบุคคล องค์กร หรือสถาบันใดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คณะบุคคล องค์กร หรือสถาบันนั้นๆ
ย่อมไม่อาจมีสภาพบุคคลขึ้นมาได้ และไม่อาจมีสิทธิหรือถือสิทธิใดๆ แยกต่างหากจากบุคคล
ธรรมดาได้ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นการยอมรับทฤษฎีที่สมมติว่าเป็นนิติบุคคล (Fiction Theory)
นั่นเอง อย่างไรก็ตาม หากเราพิจารณาความใน มาตรา 76 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย
ความรับผิดชอบของนิติบุคคลในการกระทำตามหน้าที่ของผู้แทน หรือผู้มีอำนาจทำการแทนที่เป็นเหตุ
ให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่น เราก็จะเห็นได้ว่า กฎหมายรับรองว่านิติบุคคลอาจต้องรับผิดทางสัญญา
หรือทางละเมิดได้ แล้วแต่กรณีซึ่งสะท้อนของแนวคิดของทฤษฎีองค์กายพ (Organic Theory) ด้วย
เช่นกัน¹³

โดยที่บริษัทเป็นนิติบุคคลซึ่งเป็นองค์กรของนิติบุคคลประเภทหนึ่งที่มีเป้าหมาย
ในการจัดตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาผลกำไรเป็นสำคัญ เมื่อได้มีการจัดตั้งขึ้นตามรูปแบบหรือวิธีการ
ที่กฎหมายกำหนดแล้วย่อมมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายซึ่งสถานะความเป็นนิติบุคคล
ดังกล่าวทำให้นิติบุคคลนั้นมีสิทธิและหน้าที่เป็นของตนเองเหมือนเช่นบุคคลธรรมดาทั่วไปเช่น
ย่อมมีสิทธิในชื่อ เกียรติยศ ชื่อเสียง ถูกหมิ่นประมาทได้ และอาจถือทรัพย์สิน จัดการทรัพย์สิน
อาจเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ถูกละเมิดต่อทรัพย์สินได้ นิติบุคคลยังมีความสามารถในการ
กระทำการมีความรับผิดชอบได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา ในทางแพ่งนิติบุคคลย่อมต้องรับผิดด้วย
ทรัพย์สินของตนเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา ทรัพย์สินของนิติบุคคลเอกชนโดยทั่วไปย่อมตกอยู่
ภายใต้อำนาจบังคับชำระหนี้ของศาล เจ้าหนี้มีสิทธิจะบังคับชำระหนี้ของตนจากกองทรัพย์สิน
ของลูกหนี้จนถึงสิ้นเชิงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 214¹⁴ แต่ในทางอาญานิติบุคคล

¹² โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 350-351.

¹³ กิตติศักดิ์ ปรกติ. เล่มเดิม. หน้า 212-213.

¹⁴ แหล่งเดิม. หน้า 215.

ไม่อาจถูกลงโทษโดยทางกายภาพได้ ถูกจำคุกไม่ได้ ได้แต่รับโทษทางทรัพย์สิน โดยการถูกปรับเท่านั้น นอกจากนี้ นิติบุคคลย่อมมีชื่อตามกฎหมาย ตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งโดยชื่อของบุคคลนี้ย่อมได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับชื่อของบุคคลธรรมดาในมาตรา 18 อย่างไรก็ตาม เนื่องจากนิติบุคคลมีขึ้นโดยอำนาจกฎหมายและนิติบุคคลดำรงอยู่ก็เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์อันเป็นมูลแห่งการจัดตั้งนิติบุคคลขึ้น ดังนั้น นิติบุคคลย่อมมีข้อจำกัดในการมีสิทธิและหน้าที่ต่างจากคนธรรมดาบางประการ เช่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 66 นิติบุคคลย่อมไม่อาจมีสิทธิหรือมีหน้าที่นอกเหนือขอบอำนาจหน้าที่หรือขอบวัตถุประสงค์ได้ การกระทำที่นอกเหนือวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้นย่อมไม่ผูกพันนิติบุคคลแต่หากนิติบุคคลได้ถือเอาประโยชน์จากการนั้น หรือมีพฤติการณ์แสดงว่าให้สัตยาบันต่อการนั้น ดังนี้ นิติบุคคลไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบได้¹⁵

เมื่อพิจารณาโดยสภาพของนิติบุคคลแล้ว นิติบุคคลไม่อาจก่อเจตนาและแสดงเจตนาของตนเองได้ โดยสภาพที่นิติบุคคลไม่มีชีวิตการใช้สิทธิของนิติบุคคลจึงต้องกระทำโดยผ่านบุคคลธรรมดาที่มีชีวิตที่เรียกว่า “ผู้แทนของนิติบุคคล” ซึ่งผู้แทนนี้เองที่จะทำหน้าที่เป็นสมองและเป็นแขนขาของนิติบุคคล หรือแท้จริงแล้วผู้แทนนิติบุคคลนั้นมีใช้บุคคลอื่น แต่เปรียบเสมือนเป็นตัวนิติบุคคลเอง ดังนั้น เมื่อผู้แทนของนิติบุคคลกระทำนิติกรรมใดๆ ไปภายในกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในตราสารจัดตั้งของนิติบุคคลนั้น จึงเปรียบเสมือนนิติบุคคลทำเอง ผลของนิติกรรมที่เกิดขึ้นจึงตกแก่นิติบุคคลโดยตรงและทันที และแม้การกระทำของผู้แทน จะก่อความเสียหายกับผู้อื่น นิติบุคคลก็ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 76 วรรคหนึ่งด้วย แต่หากผู้แทนนิติบุคคลทำนอกกรอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในตราสารจัดตั้งก็ต้องถือว่านิติบุคคลนั้นไม่มีตัวตนอยู่ เพราะนิติบุคคลเป็น “คน” เฉพาะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในตราสารจัดตั้งเท่านั้น นิติกรรมที่ผู้แทนนิติบุคคลทำจึงไม่ผูกพันนิติบุคคล แต่จะผูกพันกับความรับผิดชอบของผู้แทนนิติบุคคลนั้นเองเป็นส่วนตัวตามมาตรา 76 วรรคสอง¹⁶ โดยทั่วไประบบชีวิตล่อว์จะถือหลักทฤษฎีองค์กายพพ (Organic Theory) ถือว่าการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลเป็นเสมือนการกระทำของนิติบุคคลเสมอ เพราะถือว่าผู้แทนนิติบุคคลเป็นเสมือนมือเท้าอวัยวะของนิติบุคคลนั่นเอง หากผู้แทนนิติบุคคลทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอกในนามนิติบุคคล นิติบุคคลก็ต้องผูกพันตามนั้น จะอ้างว่ากิจการนั้นไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงไม่ผูกพันนิติบุคคลไม่ได้¹⁷

¹⁵ กิตติศักดิ์ ปรกติ. เล่มเดิม. หน้า 215-233.

¹⁶ สนันทกรณ์ (เจ้าปี) โสคติพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 59-60.

¹⁷ กิตติศักดิ์ ปรกติ. หน้าเดิม.

เนื่องจากบริษัทเป็นนิติบุคคลโดยกฎหมายสมมติขึ้น บริษัทไม่อาจเกิดขึ้นเอง โดยธรรมชาติอย่างบุคคลธรรมดา จึงต้องมีบุคคลธรรมดาก่อตั้งบริษัทขึ้น และจะต้องมีบุคคลธรรมดา หรือคณะกรรมการของบริษัทเข้าไปบริหารงานของบริษัท นอกจากนั้น การที่เกิดมีบริษัทขึ้น ก็เพราะมีบุคคลประสงค์จะประกอบธุรกิจการค้าโดยตนเองมีความรับผิดชอบจำกัดเพียงเท่าที่ตนลงใน หุ้นของบริษัท ผู้ถือหุ้นทั้งหลายเป็นผู้ให้ทุนแก่บริษัทในการดำเนินกิจการเป็นเสมือนเจ้าของบริษัท และทรัพย์สินทั้งหลายของบริษัท ผู้ถือหุ้นทั้งหมดจึงเป็นผู้แต่งตั้งและมอบหมายให้กรรมการบริษัท ดำเนินงานของบริษัทเพื่อหากำไรมาแบ่งให้แก่ผู้ถือหุ้น¹⁸ โดยเมื่อบริษัทจดทะเบียนแล้วกฎหมายถือว่าบริษัทเป็นบุคคลต่างหากจากผู้ถือหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1015 และตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 41 บริษัทจึงมีสิทธิหน้าที่ต่างหากจากผู้ถือหุ้นมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มีบัญชีเงินฝากในธนาคารในนามของบริษัท บริษัทอาจเป็นลูกหนี้ หรือเจ้าหนี้ มีสิทธิทำนิติกรรมต่างๆ และฟ้องหรือดำเนินคดีในนามของบริษัทเอง ทำนองเดียวกับ หนี้ที่บริษัทก่อขึ้นก็เป็นหนี้ของบริษัทจะมาบังคับเอาจากผู้ถือหุ้นไม่ได้ เว้นแต่ผู้ถือหุ้นยังชำระ ค่าหุ้นไม่ครบ ซึ่งเจ้าหนี้อาจใช้สิทธิเรียกร้องของบริษัทลูกหนี้เรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งชำระเงินค่าหุ้นที่ ค้างชำระอยู่เอามาชำระหนี้ได้¹⁹ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพบุคคลที่เกิดกับสมาชิกไม่กระทบ ต่อบริษัทและหุ้นของบริษัทหรือสมาชิกภาพก็โอนเปลี่ยนมือกันได้ทั้งโดยทางนิติกรรมและ ทางมรดก โดยเฉพาะบริษัทจำกัดที่หุ้นของบริษัทเป็นหลักทรัพย์ที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์นั้น การเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้นหรือสมาชิกขององค์กรเป็นไปโดยสะดวกง่ายดาย และไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ขององค์กรแต่อย่างใด ซึ่งต่างจากห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ซึ่งเป็นองค์กรที่มีลักษณะ ผูกติดกับสมาชิก โดยบรรดาหนี้สินและความรับผิดชอบของห้างนั้นถือว่าเป็นหนี้สินและความรับผิดชอบที่ผู้ เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1070 และห้างหุ้นส่วนย่อมเลิกกันเมื่อสมาชิกคือผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใด สิ้นสภาพบุคคล ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1069 และ มาตรา 1055 (5)²⁰

โดยที่ผลที่สำคัญที่สุดของการจดทะเบียนบริษัทก็คือ การที่บริษัทมีฐานะเป็น นิติบุคคลมีตัวตนทางกฎหมายแยกจากตัวผู้ถือหุ้น ทำให้บริษัทมีสิทธิหน้าที่ต่างหากจากผู้ถือหุ้น ซึ่งมีผลตามมาในประการอื่นๆ อีก คือ ผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบแยกจากบริษัท ไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สิน ของบริษัท ทรัพย์สินของบริษัทก็แยกจากทรัพย์สินของผู้ถือหุ้น บริษัทอาจดำเนินคดีในนามของตนเอง

¹⁸ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 342.

¹⁹ แหล่งเดิม. หน้า 263.

²⁰ กิตติศักดิ์ ปรกติ. เล่มเดิม. หน้า 218- 219.

และบริษัทอาจมีชีวิตอยู่ต่อไป เพราะไม่ต้องประสบกับปัญหาโรคร้ายไข้เจ็บหรือความสามารถบกพร่องหรือความชราภาพอย่างบุคคลธรรมดา เมื่อมีการแยกผลประโยชน์ของบริษัทและผู้ถือหุ้นออกจากกันแล้ว ผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นซึ่งมีอยู่ในบริษัท โดยเฉพาะอย่างยิ่งหุ้นย่อมโอนได้โดยง่ายยิ่งกว่าผลประโยชน์กิจการค้ารูปแบบอื่น²¹ จากแนวความคิดที่ว่าบริษัทเป็นบุคคลต่างหากจากผู้ถือหุ้น ทำให้เกิดหลักขึ้นมาว่าบริษัทไม่อาจดำเนินกิจการซึ่งไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายไม่ว่าโดยตรงหรือปริยายและบริษัทมีความสามารถตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หนังสือบริคณห์สนธิ และข้อบังคับเท่านั้นต่างไปจากห้างหุ้นส่วนสามัญซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนและห้างหุ้นส่วนมิได้เป็นบุคคลแยกต่างหากจากกัน²²

เนื่องจากบริษัทเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น บริษัทจึงไม่อาจมีสิทธิหน้าที่บางอย่างซึ่งปกติจะมีได้เฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้น สิทธิหน้าที่ของบริษัทก็ย่อมเป็นไปตามกฎหมายและวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียนไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 66 และมาตรา 67 และเนื่องจากบริษัทไม่ใช่บุคคลธรรมดา ไม่มีสมอง ไม่มีมือมีเท้าที่จะกระทำการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง บริษัทจะกระทำการต่างๆ ได้ก็โดยอาศัยบุคคลธรรมดากระทำการแทน ผู้ทำการแทนบริษัทก็คือกรรมการของบริษัทซึ่งมีฐานะเป็นผู้แทนของบริษัท เป็นผู้แสดงความประสงค์ของบริษัทตามมาตรา 70 วรรคสอง แต่กรรมการของบริษัทก็คงมีอำนาจหน้าที่จัดการงานของบริษัทตามที่บริษัทมอบหมายและตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตลอดจนต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของบริษัทและอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นด้วย²³

อำนาจโดยทั่วๆ ไปในฐานะที่บริษัทเป็นบุคคล เช่น อำนาจในการใช้ชื่อ ใช้ดวงตราของตนเอง มีทรัพย์สิน จำหน่าย จ่ายโอนทรัพย์สิน ทำนิติกรรม ดำเนินคดี ตลอดจนแต่งตั้งเจ้าหน้าที่และตัวแทนของตน เป็นต้น ในการดำเนินการเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ บริษัทอาจต้องมีการกู้ยืมเงิน ต้องค้ำประกันหรือจำนอง อาจต้องเข้าเป็นหุ้นส่วนหรือร่วมกิจการค้ากับผู้อื่น เป็นต้น บริษัทย่อมมีอำนาจโดยปริยายที่จะกระทำการเหล่านี้ด้วย²⁴

จากการศึกษาถึงสภาพความเป็นนิติบุคคลของบริษัทตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1015 ได้วางหลักไว้ว่าเมื่อบริษัทได้จดทะเบียนแล้วบริษัทย่อมเป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้ถือหุ้นนั้น ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวทำให้บริษัทมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของตนแยกออกต่างหากจากความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น และ

²¹ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 259.

²² แหล่งเดิม. หน้า 357.

²³ แหล่งเดิม. หน้า 262-263.

²⁴ แหล่งเดิม. หน้า 356.

เนื่องจากการที่นิติบุคคลมีอิสระแยกต่างหากจากสมาชิกซึ่งเป็นผู้ถือหุ้น โดยแท้จริงนี้เองทำให้ผู้เขียนมีความเห็นว่า บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ลักษณะ 22 หมวด 4 ในเรื่องบริษัทจำกัดนั้น ได้รับอิทธิพลแนวความคิดมาจากทฤษฎีที่ถือว่านิติบุคคลได้เกิดขึ้นจริงหรือทฤษฎีองค์ภาพพ (Realistic Theory หรือ Organic Theory)

2.1.3 หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทจำกัด (Lifting the Veil, Piercing the Corporate Veil, Disregarding the Corporate entity)

การใช้หลักสภาพนิติบุคคลของบริษัทโดยเคร่งครัด ซึ่งถือว่าบริษัทมีสภาพบุคคลแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น และผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบจำกัดจำนวนโดยเด็ดขาด ซึ่งเป็นหลักใหญ่ที่สำคัญและเป็นหลักที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เพราะมีประโยชน์ในแง่ของการระดมทุนและลดภาระความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นให้อยู่ภายในจำนวนที่ผู้ถือหุ้นประสงค์จะลงทุนในบริษัทนั้นๆ แต่บางครั้งมีบุคคลบางคนที่ไม่สุจริตอาศัยสิทธิและผลจากการมีสภาพนิติบุคคลของบริษัทเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวโดยมิชอบด้วยการจัดตั้งบริษัทหรือใช้บริษัทเพื่อกระทำการฉ้อฉล หรือหลีกเลี่ยงภาระหน้าที่และความรับผิดชอบตามกฎหมายแทนตน เนื่องจากบริษัทบางบริษัทที่จะจัดตั้งขึ้นนั้นมีได้มีวัตถุประสงค์จะดำเนินธุรกิจอย่างแท้จริง หรือแม้บริษัทนั้นจะจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินธุรกิจ แต่ผู้ก่อตั้งมีความมุ่งหมายที่จะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบหรือภาระตามกฎหมายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยใช้บริษัทบังหน้า ดังนั้น การใช้หลักสภาพนิติบุคคลของบริษัทอย่างเคร่งครัดบางครั้งจึงก่อให้เกิดปัญหาบางประการจากการที่บุคคลบางคนแสวงหาประโยชน์จากหลักกฎหมายดังกล่าวโดยไม่สุจริต ก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสียประโยชน์ต่อบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่สามผู้เข้ามามีนิติสัมพันธ์กับบริษัทนั้น หรือต่อบุคคลอื่นที่ต้องเข้ามาผูกพันเกี่ยวข้องกับบริษัทนั้น รวมทั้งทำให้รัฐต้องเสียผลประโยชน์บางประการ เป็นต้น²⁵

เมื่อใช้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัท จะมีผลทางกฎหมายที่สำคัญคือหลักดังกล่าวเป็นการผ่อนคลายนความเข้มงวด หรือเป็นข้อยกเว้นของหลักสภาพนิติบุคคลของบริษัท โดยเคร่งครัดที่ว่า บริษัทมีสภาพบุคคลแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น และผู้ถือหุ้นรับผิดชอบโดยจำกัดจำนวนตามหุ้นที่ถือไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของบริษัท ซึ่งเมื่อใช้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทแล้วจะถือว่า บริษัทเป็นบุคคลคนเดียวกันกับผู้ถือหุ้นหรือเป็นหุ้น (Alter ego) ของผู้ถือหุ้นคือถือว่าบริษัทกับผู้ถือหุ้นมิได้มีสภาพบุคคลแยกต่างหากจากกัน โดยเด็ดขาด หรือถือว่ากิจการที่บริษัทประกอบเป็นกิจการส่วนตัวของผู้ถือหุ้นหรือกรรมการของบริษัทนั่นเอง ดังนั้น ผู้ถือหุ้นหรือกรรมการของบริษัทซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นหรือกรรมการที่อยู่เบื้องหลังบริษัทและใช้สภาพนิติบุคคลของบริษัทเป็นหุ้นเชิด

²⁵ นิวิฐชัย สำเนาพันธุ์. (2529). ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทภายใต้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทจำกัด. หน้า 8.

เครื่องกำบัง หรือม่านบังหน้า เพื่อกระทำการใดอันเป็นประโยชน์ส่วนตัวโดยมิชอบ โดยไม่สุจริต โดยฉ้อฉล หรือเพื่อหลีกเลี่ยงหน้าที่หรือความรับผิดชอบตามกฎหมายที่ตนเองควรจะเป็นผู้มีหน้าที่หรือความรับผิดชอบนั้น หรือใช้บริษัทกระทำการโดยมีวัตถุประสงค์ที่มีชอบอื่นใด จะต้องร่วมรับผิดชอบกับบริษัทโดยไม่จำกัดจำนวนในหนี้สินทั้งหมดที่บริษัทของตนได้ก่อขึ้นด้วย²⁶

การใช้หลักการไม่คำนึงถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทมิได้เป็นการยกเลิกหรือทำลายหลักสภาพนิติบุคคลของบริษัทอันเป็นหลักใหญ่ที่ใช้อยู่มากแต่ประการใด มิได้มีผลทำให้บริษัทสิ้นสภาพนิติบุคคล บริษัทยังคงดำเนินการต่อไปได้ตามปกติ เพียงแต่จะพิจารณาไปถึงบุคคลที่อยู่เบื้องหลังและเป็นบุคคลที่ควรจะต้องรับผิดชอบร่วมกับบริษัทต่อบุคคลภายนอกอย่างแท้จริง เช่น ผู้ถือหุ้นหรือกรรมการต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้สินของบริษัท หรือบริษัทแม่ในฐานะที่เป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทในเครือต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้สินของบริษัทในเครือเป็นต้น หลักนี้เป็นเพียงหลักที่ยกเว้นหลักสภาพนิติบุคคลของบริษัท (Corporate Entity) เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในบางกรณีและใช้เฉพาะกับบริษัทที่ประกอบกิจการ โดยมิชอบเท่านั้นนั่นเอง มีผลให้ผู้ถือหุ้นมีอำนาจจำกัดความรับผิด และทำให้ผู้ถือหุ้นต้องรับผิดนอกเหนือจากที่ตนได้ตกลงที่จะจ่ายเงินค่าหุ้นของตนตามมูลค่าหุ้นที่ตนถือให้แก่เจ้าหนี้ของบริษัทโดยตรง หรือผู้ถือหุ้นต้องรับผิดชอบต่อบริษัทเกินกว่าที่เขาต้องจ่ายเงินค่าหุ้นของตน ซึ่งส่วนมากมักจะพบเห็นในรูปของบริษัทคนเดียว (One man Company) ซึ่งเป็นบริษัทที่มีลักษณะการถือหุ้น การบริหารงานการตัดสินใจดำเนินธุรกิจ การได้รับผลประโยชน์ตอบแทนตกอยู่กับบุคคลเพียงคนเดียว หรือในรูปของบริษัทครอบครัว (Family Corporation) ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันเสมือนกิจการส่วนตัวของผู้ถือหุ้นรายใหญ่รายเดียว หรืออาจพบได้ในรูปอื่น เช่น บริษัทในเครือหรือบริษัทลูก (Subsidiary Company) หรือบริษัทที่ประกอบกิจการร่วมกันหรือบริษัทร่วม (Affiliate Corporation) ซึ่งเป็นบริษัทที่มีลักษณะถูกบริษัทแม่ (Parent Company/Holding Company) ถือหุ้นใหญ่ โดยมีอำนาจครอบงำและควบคุมการบริหารกิจการของบริษัทในเครืออย่างเด็ดขาด ทำให้บริษัทในเครือเสมือนเป็นหุ่นเชิดของบริษัทแม่ หรือการที่บริษัทหลายบริษัทประกอบธุรกิจเกี่ยวข้องกันและใกล้ชิดกันมากจนพิจารณาจากความเป็นจริงแล้วเสมือนว่าบริษัททั้งสองเป็นหน่วยการค้าเดียวกันและใกล้ชิดกันมากจนพิจารณาจากความเป็นจริงแล้วเสมือนว่าบริษัททั้งสองเป็นหน่วยการค้าเดียวกันหรือเป็นนิติบุคคลเดียวกันมิได้แตกต่างหากจากกันเป็นต้น²⁷

²⁶ แหล่งเดิม. หน้า 11.

²⁷ แหล่งเดิม. หน้า 12-13.

ความสำคัญของหลักการเจาะม่านนิติบุคคลไปใช้มีดังนี้คือ²⁸

1) เมื่อต้องการพิจารณาถึงสถานะความเป็นนิติบุคคลของบริษัท อันจะทำให้ได้รู้ว่าบริษัทถูกตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินธุรกิจอย่างแท้จริงหรือเป็นเพียงหุ่นเชิดหรือตัวแทนให้แก่ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลอื่นใดเบื้องหลัง

2) เมื่อต้องการพิจารณาหาผู้รับผิดชอบหรือชำระหนี้ กรณีบริษัทซึ่งเป็นนิติบุคคลไม่มีทรัพย์สินเพียงพอจะชำระหนี้หรือดำเนินการตามความผูกพันตามสัญญาหรือตามกฎหมาย เช่น การจงใจตั้งบริษัทขึ้นมาด้วยจุดทะเยอทะยานที่ต่ำกว่าความเป็นจริงในการดำเนินธุรกิจนั้นๆ เป็นต้น

3) เมื่อต้องการบังคับให้เป็นไปตามความผูกพันในข้อสัญญาอันมีมาก่อนแล้วกับผู้ถือหุ้นหรือผู้ครอบงำบริษัท กรณีที่ตั้งบริษัทขึ้นมาเพื่อใช้อำนาจคนหลักเลี่ยงความผูกพันดังกล่าว

4) เมื่อต้องการบังคับใช้กฎหมายที่มีความสำคัญยิ่งกว่า (For the greater good) ในช่วงเวลาหรือสถานการณ์อันจำเป็น เช่น กรณีห้ามค้าขายกับชนชาติศัตรู กรณีเพื่อสิ่งแวดล้อม กรณีกิจการที่ห้ามคนต่างด้าวประกอบกิจการ เป็นต้น

5) เพื่อความถูกต้อง ยุติธรรม หรือความสงบเรียบร้อยของสังคม

6) กรณีบริษัทหรือผู้ถือหุ้นร้องขอให้เจาะม่านนิติบุคคลของบริษัทตนเอง (Reverse piercing the corporate veil) เพื่อประโยชน์บางประการต่อผู้ถือหุ้นของบริษัท เช่น กรณีเพื่อให้สัญญาซึ่งเดิมมีผู้ถือหุ้นของบริษัทเป็นคู่สัญญากับบุคคลภายนอกกลายเป็นสัญญาที่บริษัทเข้าผูกพันและรับประโยชน์จากสัญญานั้น กรณีเพื่อลดโทษปรับสำหรับความผิดที่บริษัทต้องรับผิดชอบซึ่งในบางประเทศในบางประเภทความผิดโทษของนิติบุคคลจะสูงกว่าโทษของบุคคลธรรมดาเป็นต้น

ประเทศไทยไม่ได้มีบทบัญญัติที่นำเอาหลักการไม่คำนึงถึงสภาพของนิติบุคคลมาใช้ได้เป็นกรณีโดยทั่วไปที่จะนำมาใช้ได้กับในทุกกรณี แต่ได้มีการนำมาใช้ในกรณีที่มิบบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะเช่น ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 97 ได้มีการบัญญัติให้ในกรณีที่บริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดที่มีหุ้นอันเป็นทุนจดทะเบียน หรือผู้ถือหุ้นเป็นคนต่างด้าวเกินกว่ากึ่งจำนวนผู้ถือหุ้น ให้ถือว่านิติบุคคลดังกล่าวมีสิทธิในที่ดินเสมือนกับคนต่างด้าว นอกจากนี้แล้วในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 44 ได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงในกรณีที่นิติบุคคลถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภค หรือมีการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

²⁸ สุรัช เลหาสุวฒนกุล และสมชาย ภูเขาชีวะ. (2550, มิถุนายน). “เจาะม่านนิติบุคคล.” วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 36, 2. หน้า 380.

และทรัพย์สินของนิติบุคคลไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคดีด้วย เป็นต้น

2.2 การก่อตั้งบริษัทจำกัด

บริษัทจำกัด มีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นบริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้น มีมูลค่าเท่าๆ กัน โดยผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบจำกัด กล่าวคือผู้ที่เข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทนั้น กฎหมายกำหนดให้รับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือเท่านั้น หากปรากฏว่าตนเองได้ส่งครบแล้วก็ไม่มีความรับผิดชอบอีกแต่อย่างใด โดยบริษัทจำกัดนั้นอาจแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ บริษัทเอกชนประเภทหนึ่ง และบริษัทมหาชนอีกประเภทหนึ่ง โดยบริษัทจำกัดทั้งสองประเภทนี้มีรายละเอียดที่แตกต่างกันในการก่อตั้งบริษัทจำกัด ดังนี้คือ

2.2.1 การก่อตั้งบริษัทเอกชนจำกัด

กฎหมายว่าด้วยบริษัทจำกัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของเรานั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายว่าด้วยบริษัทจำกัดของอังกฤษซึ่งได้เริ่มบัญญัติตั้งแต่ ค.ศ. 1812 และแก้ไขเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาในปี ค.ศ. 1908, 1928-1929 จนได้ยกร่างให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายฉบับหลังสุดในปี ค.ศ. 1984 จึงอาจเรียกได้ว่ากฎหมายว่าด้วยบริษัทจำกัดของเรามีรากฐานมาจากประเทศอังกฤษก็ได้²⁹

บริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ กิจการซึ่งมุ่งหากำไรซึ่งได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีทุนจดทะเบียนของบริษัทแบ่งออกเป็นหุ้นแต่ละหุ้นมีมูลค่าเท่ากัน และมีผู้ถือหุ้นอย่างน้อย 3 คน ผู้ถือหุ้นแต่ละคนรับผิดชอบจำกัดเพียงค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบเท่านั้น บริษัทเอกชนไม่อาจเสนอขายหุ้นต่อประชาชนได้เหมือนอย่างเช่นบริษัทมหาชน โดยผู้ถือหุ้นของบริษัทจำกัดรับผิดชอบตามจำนวนหุ้นที่ตนยังชำระไม่ครบถ้วนเท่านั้น โดยผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบจำกัดเหมือนกันทุกคน³⁰ โดยในการจัดตั้งบริษัทจำกัดนั้นจะต้องดำเนินการดังนี้ คือ

1) บริษัทเอกชนต้องมีผู้เริ่มก่อการหรือผู้ถือหุ้นอย่างน้อย 3 คน เป็นผู้ดำเนินการก่อตั้งบริษัทจำกัด โดยจะต้องเป็นการประกอบกิจการโดยประสงค์ที่จะหากำไรมาแบ่งปันกันในระหว่างผู้ถือหุ้น โดยแต่ละหุ้นจะต้องมีมูลค่าเท่ากันมีมูลค่าหุ้นไม่ต่ำกว่า 5 บาท และจะแบ่งแยกจากกัน

²⁹ ภาสกร ชุณหอุไร. (2553). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา ว่าด้วย หุ้นส่วน และบริษัท บรรพ 3 มาตรา 1012-1273/4. หน้า 175.

³⁰ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 218-219.

ไม่ได้ แต่ทั้งนี้บุคคลหลายคนสามารถถือหุ้นร่วมกันได้ โดยตั้งให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งใช้สิทธิเพียงคนเดียว โดยผู้เริ่มก่อการนั้นจะต้องจัดทำหนังสือบริคณห์สนธิ โดยหนังสือบริคณห์สนธินี้จะต้องมีรายการต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น มีคำว่าจำกัดไว้ท้ายชื่อ ระบุถึงที่ตั้งของบริษัทวัตถุประสงค์ของบริษัท มีข้อความแสดงว่าความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นว่ามีจำกัด จำนวนทุนของบริษัทว่ามีกี่หุ้น หุ้นละเท่าไร และแสดงถึงผู้เริ่มก่อการในบริษัทว่ามีใครบ้าง³¹

2) เมื่อจัดทำหนังสือบริคณห์สนธิเรียบร้อยแล้วจึงนำหนังสือบริคณห์สนธินั้นไปจดทะเบียนโดยการที่จะไปจดทะเบียนบริษัทได้นั้น ต้องปรากฏว่ามีผู้เข้าซื้อถือหุ้น หรือได้ออกหุ้นให้กันหมดแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1104

3) เมื่อมีผู้ตกลงที่จะถือหุ้นของบริษัทจนครบจำนวนมูลค่าที่กำหนดไว้แล้ว ก็จะต้องมีการประชุมผู้เข้าซื้อของถือหุ้นไว้ทั้งหมด เพื่อมาตกลงกันในเรื่องต่างๆ ของบริษัทที่จะจัดตั้งต่อไป การประชุมนี้เรียกว่าการประชุมตั้งบริษัท ซึ่งในที่ประชุมจะต้องทำความตกลงในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือข้อบังคับของบริษัท ให้สัตยาบันแก่บรรดาสัญญาซึ่งผู้เริ่มก่อการได้ทำไว้และค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปในการเริ่มก่อการบริษัท การกำหนดจำนวนเงินค่าตอบแทนให้แก่ผู้เริ่มก่อการ การกำหนดจำนวนหุ้นสามัญ หรือหุ้นบุริมสิทธิที่ชำระด้วยอย่างอื่นนอกจากตัวเงิน การเลือกตั้งกรรมการ การเลือกตั้งผู้สอบบัญชี เป็นต้น³²

4) โดยเมื่อได้มีการประชุมตั้งบริษัทเรียบร้อยแล้ว ผู้เริ่มก่อการก็จะมอบกิจการทั้งหมดให้แก่กรรมการบริษัทเพื่อดำเนินการต่อไป

5) กรรมการบริษัทก็จะเรียกให้ผู้เริ่มก่อการและผู้ที่ได้เข้าซื้อถือหุ้นชำระเงินค่าหุ้น โดยจะเรียกให้ชำระแต่เพียงบางส่วนก่อนก็ได้ แต่ทั้งนี้ก่อนที่จะไปจดทะเบียนบริษัท กรรมการบริษัทชุดแรกก็ต้องเรียกให้ชำระหุ้นก่อนไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าตามที่ได้กำหนดไว้ในหนังสือชื้อชว³³

6) เมื่อได้รับเงินค่าหุ้นแล้วแล้วจึงไปขอจดทะเบียนจัดตั้งบริษัท โดยจะต้องจดทะเบียนภายในสามเดือนนับแต่ประชุมจัดตั้งบริษัท³⁴ หากมิได้มีการจดทะเบียนภายในกำหนดเวลา 3 เดือนนับแต่วันประชุมตั้งบริษัทให้ถือว่าบริษัทเป็นอันมิได้ตั้งขึ้น และต้องคืนเงินให้แก่ผู้เข้าซื้อถือหุ้นเต็มจำนวน

³¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1098.

³² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1108.

³³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1110 วรรคสอง.

³⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1112.

ทั้งนี้ ในการจัดตั้งบริษัทอาจจดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิและจดทะเบียนบริษัทไปพร้อมกันในวันเดียวกันได้ หากได้มีการเตรียมการดังกล่าวไว้ครบถ้วนแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1111/1

เมื่อได้มีการจดทะเบียนถูกต้องครบถ้วนแล้ว นายทะเบียนก็จะรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่บริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1111 วรรคท้าย ใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนเป็นเสมือนสื่อบริคณห์สนธิ และเป็นหลักฐานว่าบริษัทมีฐานะเป็นนิติบุคคลตั้งแต่เมื่อใด นับแต่นั้นไปก็ต้องถือว่าบริษัทเป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้ถือหุ้นทั้งหลายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1015³⁵

2.2.2 การก่อตั้งบริษัทมหาชนจำกัด

บริษัทมหาชนคือบริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยความประสงค์จะเสนอขายหุ้นต่อประชาชน โดยผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบจำกัดไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ต้องชำระและบริษัทดังกล่าวได้ระบุนามประสงค์เช่นนั้นไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ โดยบุคคลธรรมดาเพียง 15 คนก็อาจตั้งบริษัทมหาชนได้³⁶ และเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้บุคคลธรรมดาเป็นผู้จัดตั้งบริษัทมหาชน ดังนั้นนิติบุคคลจึงเป็นผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทไม่ได้โดยในการจัดตั้งบริษัทมหาชนนั้นจะต้องดำเนินการดังนี้คือ

1) บริษัทมหาชนต้องมีผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาจำนวนตั้งแต่ 15 คนขึ้นไป โดยผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนต้องจัดทำหนังสือบริคณห์สนธิ มีรายการเกี่ยวกับตัวบริษัทที่จะจัดตั้งขึ้น เช่น ชื่อ ความประสงค์ของบริษัทที่จะเสนอขายหุ้นต่อประชาชน วัตถุประสงค์ของบริษัท ซึ่งต้องระบุประเภทของธุรกิจโดยชัดแจ้ง ทุนจดทะเบียนซึ่งต้องแสดงชนิด จำนวน และมูลค่าของหุ้น ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ซึ่งต้องระบุว่าตั้งอยู่ ณ ที่ใดในราชอาณาจักร ตลอดจนชื่อวันเดือนปีเกิด สัญชาติและที่อยู่ของผู้เริ่มจัดตั้งและจำนวนหุ้นที่แต่ละคนได้จองไว้ โดยหนังสือบริคณห์สนธิต้องมีรายการดังกล่าวอย่างน้อยเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่จะให้ประชาชนผู้สนใจซื้อหุ้นได้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับบริษัทนั้นๆ เพื่อประกอบการพิจารณาในการลงทุนของประชาชน โดยผู้เริ่มจัดตั้งบริษัททุกคนต้องลงลายมือชื่อแล้วนำไปจดทะเบียนที่กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ หรือ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด³⁷

³⁵ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 252.

³⁶ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 15 และมาตรา 16 .

³⁷ สุรชาติ สัตตบุศย์. (2537). กฎหมายสำหรับผู้ถือหุ้นและกรรมการบริษัทมหาชนจำกัด. หน้า 2-3.

2) เมื่อหนังสือบริคณห์สนธิได้รับการจดทะเบียนแล้ว ต้องมีการเสนอขายหุ้นต่อประชาชนหรือบุคคลใดๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และเมื่อผู้เริ่มจัดตั้งได้ทำการเสนอขายหุ้นต่อประชาชนหรือบุคคลใดๆ แล้ว กฎหมายห้ามมิให้มีการแก้ไขหนังสือบริคณห์สนธิที่อื่นอีกจนกว่าบริษัทจะจดทะเบียนเป็นบริษัทแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้การตัดสินใจของประชาชนผู้พิจารณาจะซื้อหุ้นเชื่อมั่นในรายการของหนังสือบริคณห์สนธิที่จดทะเบียนเอาไว้แล้วว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลังของจดทะเบียนเป็นบริษัทอีก³⁸

3) ภายหลังจากที่เมื่อมีการจองหุ้นครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในหนังสือชี้ชวน ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบของจำนวนหุ้นที่กำหนดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิแล้ว ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทต้องเรียกผู้จองหุ้นทั้งหมดมาทำการประชุมจัดตั้งบริษัท³⁹ เนื่องจากการประชุมจัดตั้งบริษัทนี้มีความสำคัญมากเพราะเป็นการกำหนดตัวตนของบริษัทที่จะดำเนินธุรกิจต่อไปในอนาคต กฎหมายจึงบัญญัติให้ผู้จองหุ้นทุกคนประชุมในกิจการสำคัญตั้งระบุข้างต้นเพื่อที่จะได้พิจารณากำหนดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้จองหุ้นซึ่งเป็นเจ้าของบริษัทที่แท้จริงต่อไปในอนาคต ถ้าไม่อาจประชุมเองได้ก็สามารถมอบอำนาจให้บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วเข้าประชุมและออกเสียงลงคะแนนแทนตนได้ โดยในการประชุมจัดตั้งบริษัทมีกิจการที่ต้องกระทำดังนี้คือ การพิจารณาค่าของหุ้นของบริษัท ให้สัตยาบันแก่กิจการที่ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทได้ทำไว้และอนุมัติค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปเนื่องจากการจัดตั้งบริษัท กำหนดจำนวนเงินที่จะให้แก่ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัท ถ้าระบุไว้เช่นนั้น ในหนังสือชี้ชวน กำหนดลักษณะแห่งหุ้นบุริมสิทธิ (ถ้ามี) กำหนดจำนวนหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิที่จะออกให้แก่บุคคลใดเสมือนว่าได้รับชำระเงินค่าหุ้นเต็มมูลค่าแล้ว เลือกตั้งกรรมการ เลือกตั้งผู้สอบบัญชี และกำหนดจำนวนเงินค่าสอบบัญชีของบริษัท⁴⁰

4) ภายหลังจากที่มีการประชุมตั้งบริษัทเสร็จสิ้น ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทจะต้องมอบกิจการทั้งปวงให้แก่คณะกรรมการชุดแรกรวมทั้งส่งมอบเอกสารทั้งปวงด้วย โดยส่งมอบให้แก่คณะกรรมการที่ได้รับเลือกตั้งในที่ประชุมจัดตั้งบริษัทภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันที่เสร็จสิ้นการประชุมจัดตั้งบริษัท เมื่อได้รับมอบกิจการและเอกสารแล้วคณะกรรมการชุดแรกของบริษัทนี้ก็จะมิหนังสือแจ้งไปให้บรรดาผู้จองหุ้นทั้งหลายชำระเงินค่าหุ้นเต็มจำนวน โดยเมื่อคณะกรรมการได้เรียกชำระค่าหุ้นจากผู้จองหุ้นและได้รับชำระเงินค่าหุ้นครบตามจำนวนแล้ว คณะกรรมการก็จะดำเนินการขอจดทะเบียนบริษัทเพื่อจัดตั้งบริษัทต่อไป⁴¹

³⁸ แหล่งเดิม.

³⁹ พิเศษ เสดตเสถียร ก (2546). *หลักกฎหมายบริษัทมหาชนจำกัด*. หน้า 11.

⁴⁰ สุธาปดี สัตตบุษย์. เล่มเดิม. หน้า 6-7.

⁴¹ แหล่งเดิม. หน้า 10-11.

เมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียนบริษัทมหาชนจำกัดแล้วจึงเป็นการแจ้งเกิดนิติบุคคลประเภทบริษัทมหาชนจำกัดตั้งแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียน ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัดภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง ภูมิลำเนาของบริษัทได้แก่ถิ่นอันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 66 มาตรา 68 และมาตรา 70 วรรคสอง⁴²

ลักษณะสำคัญที่เป็นข้อแตกต่างระหว่างบริษัทเอกชนกับบริษัทมหาชน ก็คือ การที่บริษัทมหาชนมีวัตถุประสงค์ที่จะระดมทุนจากประชาชน โดยการเสนอขายหุ้นเป็นการทั่วไป ส่วนบริษัทเอกชนนั้นมิได้มีวัตถุประสงค์ดังกล่าว เนื่องจากมุ่งหมายที่จะเป็นบริษัทขนาดเล็กเฉพาะกลุ่มบุคคลหรือเป็นบริษัทในครอบครัวมากกว่า ซึ่งต่างจากบริษัทมหาชนที่เป็นบริษัทซึ่งมุ่งหมายที่จะทำธุรกิจขนาดใหญ่โดยอาศัยเงินทุนจากการขายหุ้นต่อประชาชน⁴³ โดยได้มีการกำหนดว่าหุ้นของบริษัทมหาชนจะต้องชำระครั้งเดียวเต็มมูลค่า⁴⁴ กฎหมายบริษัทมหาชนมิได้กำหนดวิธีการเสนอขายหุ้นต่อประชาชนเอาไว้โดยเฉพาะ แต่ได้กำหนดให้การเสนอขายหุ้นต่อประชาชนจะต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ทั้งนี้เพื่อให้การขายหุ้นระดมทุนจากประชาชนอยู่ในระบบเดียวกัน ไม่ว่าบริษัทมหาชนนั้นเมื่อจัดตั้งขึ้นแล้วจะอยู่ในหรือนอกตลาดหลักทรัพย์ก็ตาม⁴⁵

2.3 ผู้ถือหุ้นและสถานะทางกฎหมายของผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัด

ผู้ถือหุ้น หมายถึง บุคคลจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ที่เข้าร่วมลงทุนเพื่อประกอบกิจการร่วมกันในบริษัทโดยการเข้าซื้อหุ้นของบริษัท และมีวัตถุประสงค์ที่จะได้รับส่วนแบ่งกำไรอันพึงจะได้จากกิจการค้าของบริษัทเป็นสำคัญ⁴⁶ ผู้ถือหุ้นของบริษัทอาจเป็นผู้ที่เข้าซื้อหุ้นเมื่อบริษัทอยู่ในระหว่างก่อตั้ง หรือเป็นผู้ที่บริษัทออกหุ้นไปให้เป็นการตอบแทนแรงงานหรือทรัพย์สิน หรือเป็นผู้ซื้อหุ้นจากบริษัทเมื่อบริษัทออกหุ้นใหม่ตอนเพิ่มทุน หรือเป็นผู้ซื้อหุ้นต่อจากผู้ถือหุ้นเดิมก็ได้ หรืออาจเป็นผู้ถือหุ้นโดยได้รับมรดก หรือได้รับหุ้นมาโดยเหตุอื่นใดที่ชอบ

⁴² สหิส สิงหวิริยะ. (2553). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด. หน้า 79.

⁴³ พิเศษ เสตเสถียร. เล่มเดิม. หน้า 4-5.

⁴⁴ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 54.

⁴⁵ สุธาปดี สัตตบุษย์. เล่มเดิม. หน้า 3.

⁴⁶ ถิตรีทิพย์ ดัชนีทประศาสน์. (2525). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ถือหุ้น. หน้า 42.

ด้วยกฎหมายก็นับว่าเป็นผู้ถือหุ้นทั้งนั้น การที่บุคคลซื้อหุ้นในบริษัทนั้นอาจเพื่อหวังจะได้เงินปันผล บางคนอาจซื้อไว้เพื่อขายต่อเอากำไร บางคนอาจซื้อหุ้นเพื่อจะได้เป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่จะได้เข้าบริหารกิจการของบริษัทเสียเอง⁴⁷ ในการถือหุ้นนั้นบุคคลหลายคนอาจถือหุ้นร่วมกันได้ แต่ในการใช้สิทธิต้องตั้งให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้ใช้สิทธิเพียงคนเดียว แต่ผู้ถือหุ้นเหล่านั้นต้องรับผิดชอบร่วมกันในการชำระค่าหุ้น⁴⁸

2.3.1 ผู้ถือหุ้นและสถานะทางกฎหมายของผู้ถือหุ้นในบริษัทเอกชน

ผู้ถือหุ้นมีสถานะเป็นสมาชิกของบริษัทมีสิทธิตามอัตราส่วนของหุ้นที่ตนถืออยู่ในบริษัทและผู้ถือหุ้นมีสิทธิตามที่ปรากฏในกฎหมายและในข้อบังคับของบริษัท⁴⁹ โดยผู้ถือหุ้นนั้นตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทจำกัดมิได้มีการกำหนดเอาไว้ว่าผู้ถือหุ้นจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร ดังนั้นบุคคลใดก็ตามที่สามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้ก็สามารถถือหุ้นได้ โดยผู้ถือหุ้นอาจจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล บริษัทหนึ่งก็อาจถือหุ้นในอีกบริษัทหนึ่งได้ แต่บริษัทจะถือหุ้นในบริษัทตนเองไม่ได้⁵⁰ ถ้าหากบริษัทมีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้เจ้าหนี้ของบริษัทก็อาจเรียกให้ผู้ถือหุ้นชำระค่าหุ้นเพื่อนำมาชำระหนี้ของบริษัทได้⁵¹

ผู้ถือหุ้นอาจแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ถัดตามสิทธิของผู้ถือหุ้นนั้นๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับการได้รับเงินปันผล การลงคะแนนเสียง และการได้รับทุนคืนเมื่อมีการเลิกบริษัท หุ้นประเภทต่างๆ จะต้องระบุไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ ข้อบังคับ หรือมติของที่ประชุมใหญ่ ในทางปฏิบัติมักจะแบ่งหุ้นออกเป็น 2 ประเภทคือหุ้นสามัญ และหุ้นบุริมสิทธิ โดยผู้ถือหุ้นแต่ละประเภทมีลักษณะดังนี้คือ⁵²

ผู้ถือหุ้นสามัญ เป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ของบริษัทซึ่งผู้ถือหุ้นมีสิทธิได้รับเงินปันผลต่อเมื่อบริษัทมีกำไรตามอัตราที่ที่ประชุมใหญ่กำหนดซึ่งเป็นการไม่แน่นอนและผู้ถือหุ้นมีสิทธิเข้าประชุมและลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่ตามปกติ โดยผู้ถือหุ้นสามัญย่อมมีสิทธิต่างๆ เท่าเทียมกัน สิทธิต่างๆ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับเงินปันผล สิทธิที่จะได้รับการแบ่งทรัพย์สิน เมื่อเลิกบริษัท สิทธิในการออกเสียงและควบคุมการบริหารงานของบริษัทตามส่วนของหุ้น สิทธิที่จะได้รับความ

⁴⁷ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 330.

⁴⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1118 วรรคสอง และพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 53.

⁴⁹ บุศรา เจตนัจฉานจิต. (2542). *การคุ้มครองผู้ถือหุ้นข้างน้อยในบริษัทเอกชน*. หน้า 10.

⁵⁰ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้าเดิม.

⁵¹ แหล่งเดิม. หน้า 279.

⁵² แหล่งเดิม. หน้า 284-285.

คุ้มครองเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งหลายในบริษัท โดยผู้ถือหุ้นสามัญยังไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผล จนกว่าจะได้มีการประกาศจ่ายเงินปันผล และจะได้รับหลังจากที่จ่ายให้แก่หุ้นบุริมสิทธิไปก่อนแล้ว

ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ เป็นผู้ถือหุ้นที่มีสิทธิพิเศษกว่าผู้ถือหุ้นสามัญเกี่ยวกับการได้รับเงินปันผลหรือได้รับเงินค่าหุ้นคืนเมื่อเลิกบริษัท ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิไม่จำเป็นต้องมีสิทธิคิดว่าผู้ถือหุ้นสามัญในทุกเรื่องอาจมีสิทธิบางประการที่ดียิ่งกว่าหุ้นสามัญก็ได้ เช่น สิทธิในการออกคะแนนเสียง หรือสิทธิที่จะซื้อหุ้นออกใหม่ เป็นต้น โดยหุ้นบุริมสิทธิอาจแบ่งออกเป็นหลายชนิด มีสิทธิแตกต่างกันออกไปอีกก็ได้ สิทธิของผู้ถือหุ้นประเภทนี้จะมีมากน้อยเพียงใดก็แล้วแต่จะได้อำหนดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ ข้อบังคับ หรือโดยอนุวัติของที่ประชุมใหญ่

อนึ่ง ในบางกรณีในทางปฏิบัติอาจมีการถือหุ้นกันแต่ในนาม ความจริงหุ้นเป็นของผู้อื่น ผู้มีชื่อในทะเบียนผู้ถือหุ้นเพียงแต่ถือหุ้นแทนบุคคลบางคน ซึ่งไม่ประสงค์จะเปิดเผยชื่อด้วยเหตุผลส่วนตัว หรือเหตุผลทางการค้า หรือเพื่อปกปิดการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายก็ได้ ในบางกรณีการกระทำเช่นนี้ อาจเป็นความผิดทางอาญา เช่น การถือหุ้นแทนบุคคลต่างด้าว เพื่อให้บริษัทเป็นบุคคลต่างด้าวสามารถประกอบธุรกิจฝ่าฝืนกฎหมาย เป็นต้น⁵³

2.3.1.1 บทบาทของผู้ถือหุ้นในบริษัทเอกชน

ผู้ถือหุ้นนั้นแม้จะเป็นเจ้าของทุนซึ่งมีอำนาจแต่งตั้งกรรมการบริษัทก็ตาม แต่ในฐานะผู้ถือหุ้นหาอาจเข้าไปจัดการงานของบริษัทได้ไม่ ได้แต่เป็นผู้ใช้อำนาจควบคุมการดำเนินงานของคณะกรรมการบริษัท⁵⁴ โดยในการใช้อำนาจควบคุมดูแลของผู้ถือหุ้นก็คงเป็นไปในรูปของการลงคะแนนในการประชุมใหญ่ หรือให้ความยินยอมในเรื่องต่างๆ รับรองหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ วางนโยบายการค้าของบริษัท ให้ความเห็นชอบหรืออนุมัติการกระทำของกรรมการอาจมีมติให้กรรมการกระทำหรืองดการกระทำบางอย่าง ตลอดจนเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอนกรรมการ และตั้งผู้สอบบัญชี และให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญๆ ซึ่งไม่ใช่กิจการประจำ เป็นต้น⁵⁵ ในการประชุมหรือมีมติใดๆ ที่ประชุมใหญ่ก็ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับและมติของที่ประชุมจะต้องไม่ขัดกับหนังสือบริคณห์สนธิของบริษัทและกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย มิใช่ว่าที่ประชุมใหญ่จะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดมีมติให้กรรมการบริษัทปฏิบัติการอย่างใดก็ได้ แต่อย่างไรก็ดีการที่ที่ประชุมใหญ่มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงหนังสือบริคณห์สนธิและข้อบังคับได้ เป็นผู้กำหนดนโยบายของบริษัทและแต่งตั้งถอดถอนกรรมการจึงถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในบริษัท⁵⁶

⁵³ แหล่งเดิม. หน้า 331-332.

⁵⁴ แหล่งเดิม. หน้า 344.

⁵⁵ แหล่งเดิม. หน้า 431.

⁵⁶ แหล่งเดิม. หน้า 344.

สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นย่อมเป็นไปตามหนังสือบริคณห์สนธิ ข้อบังคับ และตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ถือหุ้นเป็นเจ้าของหุ้น ในบริษัทซึ่งเป็น ทรัพย์สินชนิดหนึ่งอาจจำหน่ายโอนได้ และหุ้นนั้นให้สิทธิผู้ถือหุ้นบางประการเกี่ยวกับบริษัท เท่านั้น เมื่อเลิกบริษัทผู้ถือหุ้นจึงมีสิทธิได้รับเงินค่าหุ้นคืน โดยเมื่อเลิกบริษัทมีการชำระบัญชีแล้ว ต้องชำระหนี้สินของบริษัทให้หมดเสียก่อน เมื่อมีเงินเหลือผู้ถือหุ้นจึงจะมีสิทธิได้รับคืนเงินค่าหุ้น⁵⁷

เนื่องจากการที่เข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทเอกชนนั้นกฎหมายถือว่าผู้ถือหุ้น เป็นบุคคล ซึ่งมีบทบาทและมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของบริษัท โดยกฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้น ดังต่อไปนี้ คือ

(1) สิทธิที่จะได้รับเงินปันผล

การจ่ายเงินปันผลเป็นดุลพินิจของที่ประชุมใหญ่ตามคำแนะนำและขอของคณะกรรมการ ในการพิจารณาว่าสมควรจะจ่ายเงินปันผลหรือไม่ในอัตราเท่าใด ควรจะได้พิจารณาถึงจำนวนเงิน ที่จะนำมาจ่ายได้ อัตราที่จะจ่าย และจะต้องคำนึงถึงเงินทุนหมุนเวียนและเงินสดในมือ ตลอดจน นโยบายการเงินการลงทุนของบริษัทด้วย แม้ว่าผู้ถือหุ้นมีสิทธิจะได้รับเงินปันผลจากบริษัท แต่สิทธิ นี้ยังหาเกิดขึ้นไม่จนกว่าบริษัทจะประกาศให้เงินปันผล และการประกาศให้เงินปันผลเป็นอำนาจ ของที่ประชุมใหญ่โดยเฉพาะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1201 แม้บริษัทมีกำไร ถ้าที่ประชุมใหญ่ไม่เห็นสมควรให้มีการจ่ายเงินปันผลประจำปีนั้นก็อาจไม่อนุญาตให้จ่ายเงินปันผล ทั้งนี้เพื่อเอาผลกำไรไปลงทุนต่อ หรืออาจเห็นว่าบริษัทมีกำไรเพียงเล็กน้อยควรสะสมไว้จ่ายในปี ต่อไปก็ได้ ฉะนั้นถ้าบริษัทยังไม่ประกาศจ่ายเงินปันผล ผู้ถือหุ้นจะฟ้องร้องให้จ่ายเงินปันผลหรือ เงินกำไรหาได้ไม่⁵⁸ เงินปันผลจึงถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์ ซึ่งบริษัทจ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้น ปกติมีการ จ่ายเงินปันผลปีละครั้ง แต่อาจมีการจ่ายระหว่างปีด้วยก็ได้ เงินปันผลนี้บริษัทจะจ่ายให้หรือไม่ เป็นจำนวนเท่าใดแล้วแต่ที่ประชุมใหญ่จะกำหนด จะจ่ายได้ต่อเมื่อบริษัทมีกำไรและจ่ายจากเงิน กำไรเท่านั้น นอกจากนั้นกฎหมายยังกำหนดว่าก่อนจ่ายเงินปันผลต้องมีการจัดสรรเงินกำไรสมทบ เงินทุนสำรองก่อนอีกด้วย⁵⁹ โดยทุกคราวที่จ่ายเงินปันผลบริษัทต้องจัดสรรเงินไว้เป็นทุนสำรอง อย่างน้อยหนึ่งในยี่สิบของจำนวนกำไรซึ่งบริษัททำมาหาได้จากกิจการของบริษัท โดยข้อบังคับของ บริษัทจะกำหนดให้จัดสรรเงินทุนสำรองสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ได้ แต่ข้อบังคับจะกำหนดให้ ต่ำกว่าไม่ได้เพราะจะเป็นการเสียหายแก่เจ้าหนี้ของบริษัท นอกจากนี้แล้วจะต้องมีการจัดสรรเงิน กำไรเป็นทุนสำรองทุกคราวที่มีการจ่ายเงินปันผลและส่งเงินค่าหุ้นส่วนที่ล้มมูลค่าไปสมทบทุน

⁵⁷ แหล่งเดิม. หน้า 331.

⁵⁸ แหล่งเดิม. หน้า 462.

⁵⁹ แหล่งเดิม. หน้า 461.

สำรองเงินทุนสำรองมีจำนวนถึงหนึ่งในสิบของจำนวนทุนของบริษัทหรือมากกว่านั้นตามที่
ข้อบังคับกำหนด สำหรับบริษัทมหาชนเมื่อได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นแล้วบริษัทอาจ
โอนเงินทุนสำรองนี้ไปชดเชยผลขาดทุนสะสมของบริษัทก็ได้⁶⁰ ดังนั้น สิทธิในการได้รับเงินปันผล
ของผู้ถือหุ้นนั้นจึงเป็นประโยชน์ที่ผู้ถือหุ้นจะได้รับในเชิงทรัพย์สินเพื่อตอบแทนการที่ผู้ถือหุ้นได้
นำเงินมาลงทุนในบริษัท⁶¹

ผู้ถือหุ้นในบริษัทใหญ่ๆ ย่อมสนใจที่จะได้รับเงินปันผลเป็นผลประโยชน์ตอบแทนเป็น
ระยะๆ การที่บริษัทมีกำไรจ่ายเงินปันผลได้บริษัทย่อมมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น และหุ้นของบริษัทก็มี
ราคาสูงขึ้นด้วย ทำให้ผู้ถือหุ้นมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นด้วย ผู้ถือหุ้นทั่วไปจึงสนใจในผลประโยชน์เหล่านี้
มากยิ่งขึ้นที่จะใช้สิทธิในการเข้าไปควบคุมการดำเนินงานของบริษัท⁶²

(2) สิทธิในการควบคุมการดำเนินงานของบริษัท

ผู้ถือหุ้นถึงแม้จะไม่มีสิทธิในการจัดการบริษัทโดยตรงแต่ผู้ถือหุ้นก็มีสิทธิออกเสียงใน
การควบคุมการดำเนินงานของบริษัทโดยกระทำผ่านกรรมการบริษัท ซึ่งกรรมการมีหน้าที่ต้อง
ปฏิบัติตามให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 1144 สิทธิของผู้ถือหุ้นในการควบคุมดูแลกิจการของบริษัทนั้นมีอยู่หลายประการดังนี้ เช่น

1) สิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมและลงคะแนนในที่ประชุมใหญ่และสิทธิในการเรียกประชุม
ถึงแม้บริษัทจะมีสภาพเป็นนิติบุคคลมีตัวตนแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้นก็ตาม แต่การที่บริษัทมีกำไร
หรือขาดทุนจากการประกอบกิจการย่อมมีผลกระทบต่อเงินปันผลที่ผู้ถือหุ้นจะได้รับจึงจำเป็นต้อง
ให้ผู้ถือหุ้นซึ่งตามปกติมักไม่มีโอกาสบริหารงานได้เข้าร่วมประชุมเพื่อดูแลสภาพกิจการที่ตนมี
ส่วนได้เสีย⁶³ เนื่องจากการประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทนั้นนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการ
บริหารจัดการบริษัท โดยในการประชุมผู้ถือหุ้นนั้นผู้ถือหุ้นสามารถประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่อง
ต่างๆ ในการประกอบกิจการของบริษัทอาจมีการสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานของบริษัทรวมทั้ง
การแสดงความคิดเห็นและมีการลงมติออกเสียงในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจของ
บริษัทได้ นอกจากนี้แล้วการประชุมผู้ถือหุ้นยังให้ผู้ถือหุ้น ได้ตรวจสอบการดำเนินการของ
ฝ่ายจัดการ ซึ่งหากผู้ถือหุ้นไม่เห็นชอบด้วยกับฝ่ายที่มีอำนาจจัดการของบริษัทที่อาจลงมติไม่ให้
ความเห็นชอบได้ โดยผู้ถือหุ้นทุกคนนั้นมีสิทธิที่จะเข้าประชุมในที่ประชุมใหญ่ได้เสมอไม่ว่าจะ

⁶⁰ แหล่งเดิม. หน้า 465-467.

⁶¹ จุฬามาศ ต้นบุญเพิ่ม. (2550). *สิทธิออกเสียงของผู้ถือหุ้น: ศึกษารูปแบบและเงื่อนไขในการกำหนด
สิทธิออกเสียง*. หน้า 13.

⁶² โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 461.

⁶³ เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2529). *สิทธิของผู้ถือหุ้นข้างน้อยในบริษัทเอกชนจำกัด*. หน้า 32.

เป็นการประชุมชนิดใดหรือคราวใด⁶⁴ แต่ผู้ถือหุ้นดังกล่าวจะมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งแม้จะปรากฏว่าเป็นผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิในการลงคะแนนเสียงก็ยังคงมีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นของตนได้ เว้นแต่ข้อบังคับจะได้อำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น ข้อบังคับกำหนดว่าผู้ถือหุ้นต้องมีจำนวนหุ้นเท่าใดจึงมีสิทธิออกเสียงลงคะแนน กรณีดังกล่าวผู้ถือหุ้นที่มีจำนวนหุ้นน้อยกว่าที่ข้อบังคับกำหนดไว้อาจเข้าร่วมกันเพื่อให้ได้จำนวนหุ้นครบจำนวนที่ข้อบังคับกำหนดไว้เพื่อใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงก็ได้ โดยตั้งผู้ถือหุ้นคนหนึ่งเป็นผู้รับฉันทะออกเสียงในการประชุมใหญ่⁶⁵ เป็นต้น โดยในการเข้าประชุมและลงคะแนนนั้นผู้ถือหุ้นอาจจะมอบฉันทะให้บุคคลอื่นทำแทนตนก็ได้ แต่ในการมอบฉันทะนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือ⁶⁶ โดยหลักแล้วผู้ถือหุ้นมีความอิสระที่จะลงคะแนนในทางใดก็ได้โดยไม่คำนึงว่าตนเองจะมีผลประโยชน์เกี่ยวของหรือไม่ รวมถึงอาจทำสัญญาว่าจะใช้สิทธิในทางใดก็ได้โดยผู้ถือหุ้นไม่มีหน้าที่ต่อบริษัทดังเช่นกรรมการ แต่ในเรื่องการลงคะแนนเสียงของผู้ถือหุ้นนั้น ผู้ถือหุ้นที่ค้างชำระค่าหุ้นที่บริษัทเรียกให้ชำระก็ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน⁶⁷ นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงมาตรา 1185 ซึ่งห้ามมิให้ผู้ถือหุ้นผู้มีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในข้อใดลงคะแนนเสียงในข้อนั้นด้วย⁶⁸ และหากเป็นผู้ถือหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือก็ต้องนำไปหุ้นไปมอบให้แก่บริษัทก่อนประชุมด้วย⁶⁹

สำหรับการประชุมของผู้ถือหุ้นนั้นมี 2 ประเภท คือ การประชุมสามัญ ซึ่งเป็นการประชุมตามปกติของบริษัท โดยจะกำหนดให้มีการประชุมใหญ่สามัญครั้งแรกภายในหกเดือนนับแต่วันที่ได้จดทะเบียนบริษัท สำหรับการประชุมใหญ่สามัญครั้งต่อไปบริษัทมักจะกำหนดให้มีการประชุมทุกระยะเวลาสิบสองเดือนต่อหนึ่งครั้ง⁷⁰ โดยกิจการที่จะทำกันในที่ประชุมสามัญ ได้แก่ การรับรองรายงานการประชุมสามัญครั้งก่อน การรายงานผลการดำเนินงานของบริษัทในรอบปีที่ผ่านมา การเลือกตั้งกรรมการใหม่แทนกรรมการที่ครบวาระ การพิจารณาอนุมัติงบดุลและบัญชีของบริษัท การพิจารณาอนุมัติจ่ายเงินปันผล การเลือกตั้งผู้สอบบัญชี เป็นต้น⁷¹ และการประชุมผู้ถือหุ้นอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่าการประชุมวิสามัญ ซึ่งเป็นการประชุมในครั้งอื่นๆ ของบริษัทในกรณีที่มีเรื่อง

⁶⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1176.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1183.

⁶⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1187.

⁶⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1184.

⁶⁸ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 333.

⁶⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1186.

⁷⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1171.

⁷¹ พิเศษ เสตเสถียร ข (2549). *บริษัทจำกัด*. หน้า 68-69.

ริบถ้วนที่จะต้องให้ที่ประชุมใหญ่พิจารณาวินิจฉัย หรือในกรณีที่มีความจำเป็นโดยไม่อาจรอให้มีการประชุมสามัญได้ โดยกรรมการจะเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้แล้วแต่จะพิจารณาเห็นสมควร⁷² และนอกจากนี้หากผู้ถือหุ้นมีจำนวนหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นของบริษัท ได้เข้าชื่อกันทำหนังสือขอให้เรียกประชุมวิสามัญก็อาจทำได้ด้วย โดยต้องระบุในหนังสือขอให้เรียกประชุมว่าจะเรียกประชุมเพื่อการใด⁷³ โดยหากปรากฏว่ากรรมการไม่ได้มีการเรียกประชุมภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ถือหุ้นดังกล่าวได้ยื่นคำร้องขอแล้ว ผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นผู้ร้องขอ หรือผู้ถือหุ้นคนอื่น ๆ รวมจำนวนได้ดังกล่าวก็สามารถที่จะเรียกประชุมเองได้⁷⁴ นอกจากนี้แล้วยังมีกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีการเรียกประชุมวิสามัญในกรณีที่บริษัทขาดทุนถึงถึงจำนวนต้นทุนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1172 วรรคสอง และในกรณีที่ผู้สอบบัญชีว่างลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1211

ในการประชุมใหญ่ในบริษัทเอกชนนั้นจะมีการปรึกษากิจการการใดในบริษัทได้ต่อเมื่อมีผู้ถือหุ้นที่เข้ามารวมกันได้ถึงจำนวนหนึ่งในสี่แห่งทุนของบริษัทจึงจะเป็นองค์ประชุม⁷⁵ แต่ทั้งนี้จะต้องมีผู้ถือหุ้นเข้าร่วมประชุมอย่างน้อยสองคนจึงจะถือว่าเป็นองค์ประชุม หากล่วงเวลานัดประชุมหนึ่งชั่วโมงแล้วยังมีผู้ถือหุ้นมาประชุมไม่ครบองค์ประชุม หากการเรียกประชุมนั้นเป็นกรณีที่ผู้ถือหุ้นร้องขอให้เลิกการประชุมโดยไม่ต้องนัดประชุมใหม่อีกแต่หากเป็นกรณีที่กรรมการร้องขอให้มีการนัดประชุมใหม่ โดยในการนัดประชุมใหม่นั้นจะต้องเรียกนัดประชุมใหม่ภายใน 14 วัน ซึ่งการประชุมครั้งหลังนี้ไม่บังคับว่าจะต้องครบองค์ประชุมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1179

สำหรับการลงมติในที่ประชุมนั้น ผู้ถือหุ้นแต่ละคนจะมีคะแนนเสียงต่างกันตามวิธีการลงมติ กฎหมายกำหนดว่าถ้าเป็นการลงคะแนนเสียงด้วยวิธีชুমมือ ผู้ถือหุ้นแต่ละคนจะมีคะแนนเสียงหนึ่งเสียง แต่ถ้าเป็นการลงคะแนนลับผู้ถือหุ้นแต่ละคนจะมีคะแนนเสียงหนึ่งเสียงต่อหนึ่งหุ้นที่ตนถือ⁷⁶ โดยในการขอให้ลงคะแนนลับนั้นหากมีผู้ถือหุ้นสองคนร้องขอก็สามารถลงคะแนนลับได้⁷⁷ โดยหากเป็นมติทั่วๆ ไปก็จะใช้เสียงข้างมากแบบธรรมดา แต่หากเป็นเรื่องที่สำคัญของบริษัท เช่น การตั้งข้อบังคับขึ้นใหม่ หรือเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงข้อบังคับหรือข้อความในหนังสือบริคณห์สนธิ

⁷² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1172.

⁷³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1173.

⁷⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1174.

⁷⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1178.

⁷⁶ พิเศษ เสดตเสถียร ข เล่มเดิม. หน้า 76.

⁷⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1192.

การเพิ่มทุนของบริษัทโดยการออกหุ้นใหม่ การออกหุ้นใหม่เสมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้วหรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้วด้วยอย่างอื่นนอกจากให้ใช้เป็นตัวเงิน การลดทุนการเลิกบริษัท การควบบริษัท การแปรสภาพบริษัทจากบริษัทเอกชนเป็นบริษัทมหาชน จะต้องใช้มติพิเศษโดยมีคะแนนเสียงข้างมากไม่ต่ำกว่าจำนวนสามในสี่ของจำนวนเสียงทั้งหมดของผู้ถือหุ้นที่มาประชุมและมีสิทธิออกเสียงลงคะแนน⁷⁸ โดยผู้ถือหุ้นที่ค้างชำระค่าหุ้นที่บริษัทเรียกให้ชำระ ก็ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนด้วย และในการลงมติปัญหาใด ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษยิ่งกว่าส่วนได้เสียในฐานะที่เป็นผู้ถือหุ้น ผู้นั้นก็ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในปัญหานั้นๆ ด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1184 และมาตรา 1185 และหากเป็นผู้ถือหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือแล้วก็ต้องนำไปหุ้นไปมอบให้แก่บริษัทก่อนประชุมด้วย มิฉะนั้นก็ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1186⁷⁹

2) สิทธิที่จะตรวจดูรายงานการประชุมกรรมการและรายงานการประชุมผู้ถือหุ้น เนื่องจากบันทึกรายงานการประชุมและข้อมติทั้งหมดของที่ประชุมผู้ถือหุ้นและของที่ประชุมกรรมการถือได้ว่าเป็นเอกสารที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งสามารถแสดงการดำเนินกิจการต่างๆ ของบริษัทได้ และเนื่องจากผู้ถือหุ้นเป็นผู้ที่มีสิทธิในการควบคุมการดำเนินงานของบริษัท กฎหมายจึงได้บัญญัติให้สิทธิผู้ถือหุ้นที่จะขอตรวจดูเอกสารดังกล่าวได้เพื่อให้ผู้ถือหุ้นได้รับรู้ข้อเท็จจริงรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของบริษัทได้อีกทางหนึ่ง⁸⁰ และผู้ถือหุ้นอาจใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจว่าตนจะลงมติไปในทางใดได้อีกด้วย แต่สิทธิดังกล่าวกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนแต่อย่างใด

โดยรายงานการประชุมนี้ต้องเก็บไว้ ณ สำนักงานที่ได้จดทะเบียนของบริษัทสำหรับให้ผู้ถือหุ้นตรวจดูได้ในเวลาทำงาน ทำนองเดียวกับรายงานการประชุมคณะกรรมการ สิทธิของผู้ถือหุ้นที่ตรวจดูรายงานการประชุมนี้ รวมไปถึงตรวจดูเอกสารเกี่ยวกับการจรรยาบรรณ การประชุมด้วย แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ถือหุ้นจะมีสิทธิตรวจสอบบัญชีหรือกิจการอื่นของบริษัทด้วย⁸¹

3) สิทธิฟ้องขอให้เพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับหรือกฎหมาย การขอเพิกถอนมติที่ประชุมใหญ่ของผู้ถือหุ้นถือเป็นสิทธิอย่างหนึ่งของผู้ถือหุ้นในการใช้อำนาจควบคุมการดำเนินงานของบริษัท โดยสิทธิดังกล่าวมิได้ในกรณีที่ในการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นนั้นไม่ได้มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นมีการนัดเรียก หรือนัดประชุมหรือลง

⁷⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1194.

⁷⁹ โสภณ รัตนากร. เล่มเดิม. หน้า 445.

⁸⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1207.

⁸¹ โสภณ รัตนากร. เล่มเดิม. หน้า 451.

มติฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมาย หรือเป็นกรณีที่มีการฝ่าฝืนข้อบังคับของบริษัทโดยผู้ที่ร้องขอให้ศาลเพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่อันผิดระเบียบนั้น ก็ผู้ถือหุ้นหรือกรรมการคนใดคนหนึ่ง โดยต้องร้องขอภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ลงมติ⁸² บุคคลอื่นนอกจากนี้แม้ว่าจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวกับมติของที่ประชุมใหญ่ก็ไม่อาจร้องขอให้เพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่ได้

4) สิทธิฟ้องกรรมการผู้ปฏิบัติงานให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท โดยหากปรากฏว่ากรรมการได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท เช่น เป็นการกระทำโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่อ หรือเป็นการกระทำผิดหน้าที่ที่ต้องใช้ความเอื้อเพื่อสอดคล้องอย่างบุคคลค้าขาย ผู้ประกอบด้วย ความระมัดระวัง หรือเป็นการกระทำนอกเหนืออำนาจที่จะจัดการได้ตามข้อบังคับของบริษัท ทำผิดสัญญาต่อบริษัท หรือทำละเมิดต่อบริษัทหรือละเลยต่อหน้าที่ กรณีดังกล่าวบริษัทมีอำนาจฟ้องร้องให้กรรมการผู้นั้นชดเชยค่าเสียหายให้แก่บริษัท หากบริษัทไม่ยอมฟ้องผู้ถือหุ้น ในบริษัทแม้เพียงคนใดคนหนึ่งก็มีสิทธินำคดีที่กรรมการทำความเสียหายแก่บริษัทขึ้นฟ้องร้องได้ ในเมื่อบริษัทโดยกรรมการไม่ยอมเป็น โจทก์ฟ้อง⁸³

อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีนั้นแม้ว่ากรรมการจะเข้าไปทำความเสียหายให้เกิดขึ้นกับบริษัท แต่หากปรากฏว่าการกระทำดังกล่าวเป็นกรณีที่กรรมการได้กระทำไปโดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นแล้ว แม้จะปรากฏว่าการกระทำนั้นจะได้ออกให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท กรรมการก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อบริษัทหรือต่อผู้ถือหุ้นซึ่งได้มีมติอนุมัติการกระทำนั้น แต่สำหรับผู้ถือหุ้นที่มีได้มีมติด้วยนั้นยังคงมีสิทธิฟ้องกรรมการได้ โดยผู้ถือหุ้นดังกล่าวต้องฟ้องคดีภายในเวลาหกเดือนนับแต่วันที่ที่ประชุมใหญ่ได้มีมติอนุมัติการกระทำนั้น⁸⁴

5) สิทธิอนุมัติงบดุล งบดุลเป็นเอกสารอย่างหนึ่งที่กฎหมายกำหนดให้บริษัทต้องจัดทำ โดยบัญชีงบดุลนั้นจะต้องจัดทำอย่างน้อยสิบสองเดือนต่อหนึ่งครั้ง โดยงบดุลจะเป็นตัวที่แสดงจำนวนสินทรัพย์ หนี้สินของบริษัทรวมทั้งกำไรขาดทุน⁸⁵ และเมื่อมีการจัดทำบัญชีงบดุลเสร็จแล้วบริษัทจะต้องให้ผู้สอบบัญชีเป็นผู้ตรวจสอบว่าถูกต้องหรือไม่ เมื่อมีการรับรองบัญชีงบดุลแล้วจึงนำเสนอเพื่อขออนุมัติต่อที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นภายในสี่เดือนนับแต่วันที่ลงในงบดุลนั้น โดยจะต้องมีการส่งสำเนางบดุลไปยังผู้ถือหุ้นทุกคนของบริษัทก่อนวันนัดประชุมใหญ่ล่วงหน้า

⁸² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1195.

⁸³ กาสกร ชุณหอุไร. เล่มเดิม. หน้า 298-299.

⁸⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1170.

⁸⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1196.

ไม่น้อยกว่าสามวัน⁸⁶ โดยในทางปฏิบัติแล้วก็จะมีการลงมติอนุมัติงบการเงินของบริษัทในที่ประชุมใหญ่สามัญผู้ถือหุ้น⁸⁷

6) สิทธิเลือก แต่งตั้งและถอดถอนกรรมการบริษัท เนื่องจากในการบริหารกิจการงานของบริษัทนั้นกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของบุคคลซึ่งมีชื่อเรียกว่า กรรมการ ให้ทำหน้าที่ในการดำเนินกิจการ กรรมการจะเป็นผู้ดำเนินการต่างๆ ในนามของบริษัทและการกระทำของบริษัทก็จะมีผลผูกพันบริษัทด้วย โดยผู้ถือหุ้นไม่สามารถเข้าไปบริหารกิจการของบริษัทได้โดยตรง⁸⁸ โดยในการเลือกหรือแต่งตั้งกรรมการบริษัทนั้นกฎหมายได้กำหนดให้อยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่แห่งผู้ถือหุ้นทั้งปวง⁸⁹ โดยที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นจะเลือกบุคคลใดเป็นกรรมการก็ได้โดยผู้ถือหุ้นอาจจะเสนอตนเองหรือบุคคลใดเป็นกรรมการบริษัทก็ได้ โดยกรรมการไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทแต่อย่างใด ซึ่งผู้ถือหุ้นอาจจะเลือกบุคคลภายนอกมาเป็นกรรมการบริษัทก็ได้ เพราะไม่ได้มีกฎหมายห้ามไว้แต่อย่างใด โดยมติที่ใช้ในการเลือกกรรมการนั้นก็เป็นมติแบบเสียงข้างมากธรรมดา โดยการเป็นกรรมการนั้นมิใช่ว่าบุคคลใดได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการแล้วจะต้องเป็นกรรมการตลอดไป กรรมการนั้นปกติแล้วจะมีวาระ โดยในทุกครั้งที่มีการประชุมใหญ่สามัญของผู้ถือหุ้นนั้น กรรมการจำนวนหนึ่งในสามของกรรมการทั้งหมดจะต้องพ้นจากตำแหน่ง⁹⁰ นอกจากนี้แล้วผู้ถือหุ้นก็มีสิทธิที่จะถอดถอนกรรมการคนใดจากการเป็นกรรมการก็ได้หากไม่พอใจการดำเนินงานของกรรมการคนนั้น โดยใช้มติที่ประชุมผู้ถือหุ้นซึ่งอาศัยเสียงข้างมากเช่นกัน

7) สิทธิเลือกและถอดถอนผู้สอบบัญชี เนื่องจากผู้สอบบัญชีเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการบริหารจัดการงานของบริษัท โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องทำรายงานบุคคลและบัญชียื่นต่อที่ประชุมใหญ่สามัญ และรายงานต้องแสดงด้วยว่างบุคคลได้ทำถูกต้องครบถ้วน แสดงให้เห็นการทำงานของบริษัท โดยกฎหมายกำหนดให้เฉพาะที่ประชุมใหญ่ ผู้ถือหุ้นเท่านั้นที่จะมีอำนาจในการแต่งตั้ง ถอดถอน ให้บำเหน็จแก่ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นเท่านั้น⁹¹ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ถือหุ้นรู้ถึงการจัดการงานของบริษัทอย่างแท้จริง

⁸⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1197.

⁸⁷ พิเศษ เสตเสถียร ข เล่มเดิม. หน้า 84.

⁸⁸ พิเศษ เสตเสถียร ข เล่มเดิม. หน้า 43.

⁸⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1144.

⁹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1152.

⁹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1209 และมาตรา 1210 .

(3) สิทธิในทางทรัพย์สินเกี่ยวกับหุ้น

โดยที่ผู้ถือหุ้นเป็นผู้มี “ส่วน” หรือ “หุ้น” ในทรัพย์สินและกิจการงานของบริษัทหุ้นจึงเปรียบเสมือนผลประโยชน์ในบริษัทซึ่งแบ่งเป็นหน่วยๆ ถือว่าเป็นทรัพย์สิน ผู้ถือหุ้นจึงมีสิทธิทางทรัพย์สินเกี่ยวกับหุ้นนอกเหนือไปจากการได้รับเงินปันผลอีกหลายประการ⁹² ดังนี้คือ

1) สิทธิที่จะจำหน่ายจ่ายโอนหุ้นหรือใช้เป็นหลักประกันหนี้ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายและข้อบังคับของบริษัท เนื่องจากการที่หุ้นสามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้นั้น เป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของทรัพย์สินและทำให้หุ้นมีราคาขึ้นมาตรา 1129 วรรคหนึ่ง จึงบัญญัติว่าหุ้นย่อมโอนกันได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่จะเป็นหุ้นระบุชื่อซึ่งมีข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น⁹³

2) สิทธิที่จะได้ซื้อหุ้นออกใหม่ของบริษัทตามส่วนของการถือหุ้นเดิม โดยสิทธินี้จะเกิดขึ้นเมื่อที่ประชุมผู้ถือหุ้นได้มีมติเพิ่มทุนซึ่งอาจกระทบต่อผู้ถือหุ้นเดิม โดยกฎหมายได้กำหนดว่าในกรณีที่มีการออกหุ้นใหม่นั้นกฎหมายให้สิทธิผู้ถือหุ้นเดิมได้ซื้อหุ้นตามอัตราส่วนหุ้นที่ตนถืออยู่⁹⁴ เพื่อที่จะให้ผู้ถือหุ้นเดิมได้รักษาสัดส่วนในการถือหุ้นของตน

3) สิทธิที่จะได้เงินค่าหุ้นและส่วนแบ่งในทรัพย์สินของบริษัทหลังจากมีการเลิกบริษัทและชำระบัญชีแล้ว⁹⁵ โดยที่ผู้ถือหุ้นเป็นผู้ลงทุนในบริษัท เมื่อมีการเลิกบริษัท และมีการชำระบัญชีแล้ว หากปรากฏว่าบริษัทมีทรัพย์สินเหลือเท่าใด ผู้ถือหุ้นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์สินของบริษัทตามส่วนที่ตนได้ชำระค่าหุ้นให้แก่บริษัท แต่หากปรากฏว่าหลังจากที่มีการเลิกบริษัทและชำระบัญชีแล้วบริษัทไม่มีทรัพย์สินเหลือแต่อย่างใดผู้ถือหุ้นก็ต้องรับผลขาดทุนโดยเฉลี่ยตามส่วน of หุ้นที่ตนถืออยู่เช่นกัน

(4) สิทธิเกี่ยวกับตัวหุ้น

1) สิทธิที่จะได้รับใบหุ้น เนื่องจากใบหุ้นเป็นหนังสือสำคัญที่บริษัทได้ออกให้แก่ผู้ถือหุ้นเพื่อเป็นหลักฐานแสดงการถือหุ้นในบริษัทว่าบุคคลใดเป็นเจ้าของหุ้น กฎหมายจึงได้บัญญัติให้บริษัททำใบหุ้นหรือใบสำคัญสำหรับหุ้นมอบให้แก่ผู้ถือหุ้นทุกคน⁹⁶ ในการออกใบหุ้นนั้น นอกจากบริษัทจะมีการออกใบหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นในการขายหุ้นหรือการออกหุ้นใหม่แล้ว บริษัทอาจมีการออกใบหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นเมื่อมีการโอนหุ้นชนิดระบุชื่อ มีการรับมรดกหุ้นมีการเปลี่ยนใบหุ้น

⁹² โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 334.

⁹³ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 335.

⁹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1122.

⁹⁵ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้าเดิม.

⁹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1127.

ใบหุ้นหายหรือถูกทำลายได้อีกเช่นกัน⁹⁷ โดยใบหุ้นดังกล่าวก็สามารถที่จะแสดงได้ว่าตนเป็นผู้ถือหุ้นชนิดใดเช่น เป็นผู้ถือหุ้นชนิดระบุชื่อ หรือใบหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือ รวมถึงสามารถที่จะแสดงถึงสัดส่วนในการลงทุนในบริษัทได้อีกด้วย

2) สิทธิขอเปลี่ยนใบหุ้น สิทธิขอเปลี่ยนใบหุ้นหมายถึงการเปลี่ยนชนิดของใบหุ้น กล่าวคือ ผู้ถือหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถืออาจมาขอเปลี่ยนใบหุ้นเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อได้⁹⁸ และกลับกัน ใบหุ้นชนิดระบุชื่อก็อาจมาขอเปลี่ยนเป็นใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือได้เช่นกัน แต่ทั้งนี้หากเป็นกรณีที่ผู้ถือหุ้นใช้สิทธิขอเปลี่ยนใบหุ้นจากใบหุ้นชนิดระบุชื่อมาเป็นใบหุ้นชนิดผู้ถือนั้นก็จะต้องปรากฏว่าได้มีการชำระค่าหุ้นเต็มค่าแล้ว และมีการเวนคืนใบหุ้นชนิดระบุชื่อให้บริษัทจัดมาด้วย⁹⁹

3) สิทธิที่จะโอนหุ้น เนื่องจากตามกฎหมายถือว่าหุ้นเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง จึงสามารถที่จะโอนกันได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายห้ามโอนไว้ หรือเป็นการห้ามโอนโดยข้อบังคับหรือสัญญาโดยสิทธิที่จะโอนหุ้นเป็นสิทธิของผู้ถือหุ้นที่จะโอนสิทธิในความเป็นผู้ถือหุ้นให้แก่บุคคลอื่นได้เมื่อตนไม่มีความประสงค์ที่จะเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทนั้นอีกต่อไปไม่ว่าด้วยเหตุประการใด การที่หุ้นอาจโอนกันได้นั้นทำให้หุ้นมีราคาขึ้นและช่วยให้บริษัทระดมทุนได้ง่ายขึ้น หุ้นที่ซื้อขายอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ย่อมโอนกันได้โดยง่ายไม่ก่อขมมีข้อจำกัดการโอน แต่บริษัทเอกชนอาจมีข้อบังคับจำกัดสิทธิการโอนหุ้นได้ง่ายกว่าบริษัทมหาชนซึ่งมีความประสงค์จะให้หุ้นโอนกันได้โดยสะดวกเพื่อประโยชน์ในการระดมทุน ข้อจำกัดการโอนหุ้นในบริษัทมหาชนจึงมีได้ค่อนข้างยาก¹⁰⁰ สิทธิโอนหุ้นให้แก่บุคคลอื่นนั้นอาจแตกต่างกันตามชนิดของหุ้น โดยหุ้นชนิดระบุชื่อนั้นย่อมโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่จะมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น¹⁰¹ สำหรับหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือนั้นก็ยังสามารถโอนกันได้เพียงส่งมอบใบหุ้นให้แก่กันเท่านั้น โดยไม่มีแบบของการโอนหุ้นแต่อย่างใด¹⁰²

(5) สิทธิอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

สิทธิอื่นๆ ของผู้ถือหุ้นเช่น สิทธิที่จะตรวจสอบทะเบียนผู้ถือหุ้น¹⁰³ เนื่องจากทะเบียนผู้ถือหุ้นเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับเจ้าหน้าที่และผู้ลงทุนจะได้ตรวจสอบว่าใครเป็นผู้อยู่เบื้องหลังบริษัท ข้อมูลใน

⁹⁷ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 296.

⁹⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1136.

⁹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1134.

¹⁰⁰ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 306-307.

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1129 วรรคแรก.

¹⁰² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1135.

¹⁰³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1139.

ทะเบียนผู้ถือหุ้นอาจช่วยในการตัดสินใจว่าจะให้บริษัทกู้ยืมหรือจะลงทุนในบริษัทหรือไม่ สำหรับบริษัทมหาชนก็ต้องคอยตรวจสอบว่ามีใครเข้ามาถือหุ้นในบริษัทเพิ่มขึ้นอย่างไรจะเป็นอันตรายต่อการถูกรอปรงาภิการแล้วหรือยัง แต่อย่างไรก็ดีประโยชน์ดังกล่าวนั้น ลดน้อยลงไปมาก เนื่องจากมีการใช้วิธีให้ผู้อื่นถือหุ้นแทนกันได้¹⁰⁴ นอกจากนี้แล้วผู้ถือหุ้นก็ยังมีสิทธิที่จะขอสำเนาทะเบียนผู้ถือหุ้นโดยเสียค่าธรรมเนียม¹⁰⁵ สิทธิที่จะเป็นผู้สอบบัญชี¹⁰⁶ อีกด้วย

2.3.1.2 หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นในบริษัทเอกชน

โดยหลักทั่วไปแล้วผู้ถือหุ้นมีแต่เพียงหน้าที่ที่จะต้องจ่ายเงินให้แก่บริษัท เฉพาะเท่าจำนวนที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถืออยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1096 เนื่องจากตามกฎหมายเห็นว่าผู้ถือหุ้นเป็นเพียงผู้ลงทุนในบริษัท โดยหวังผลกำไรที่ได้รับจากการประกอบกิจการของบริษัทเป็นสำคัญ ผู้ถือหุ้นมิใช่ตัวแทนของบริษัทแต่อย่างใด

แม้จะมีความเห็นทางหนึ่งว่าสิทธิในการลงคะแนนเป็นสิทธิทางทรัพย์สิน ซึ่งผู้ถือหุ้นอาจใช้ในทางใดๆ เพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตนได้ แต่ก็เห็นกันว่าผู้ถือหุ้นมีหน้าที่ต้องลงคะแนนโดยสุจริตเพื่อประโยชน์ของบริษัทเป็นส่วนรวมอยู่เหมือนกัน ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่จะใช้เสียงข้างมากลงมติในทางฉ้อฉลหรือเบียดบังเอาทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ของบริษัทหรือที่ควรตกได้แก่ผู้ถือหุ้นบางส่วนมาเป็นของตนหาได้ไม่¹⁰⁷

ในด้านความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น โดยทั่วไปผู้ถือหุ้นคงมีความรับผิดชอบแต่ต้องชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่ยังชำระไม่ครบเท่านั้น หากผู้ถือหุ้นชำระค่าหุ้นครบถ้วนแล้วก็ไม่มีความรับผิดชอบต่อบริษัทหรือต่อเจ้าหน้าที่ของบริษัทมากไปกว่านี้อีกแล้ว¹⁰⁸ และไม่มีมีความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในกรณีที่บริษัทได้ไปก่อหนี้สิน ถึงแม้จะล้มละลายและบริษัทจะต้องขาดทุน ก็ไม่ทำให้ผู้ถือหุ้นต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกได้เลย¹⁰⁹ ดังนั้น แม้บริษัทจะมีหนี้สินเท่าใด เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถเรียกให้ผู้ถือหุ้นชำระหนี้เกินกว่าจำนวนเงินค่าหุ้นที่ตนค้างชำระได้

¹⁰⁴ โสภณ รัตนากร. เล่มเดิม. หน้า 324-325.

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1140.

¹⁰⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1208.

¹⁰⁷ โสภณ รัตนากร. เล่มเดิม. หน้า 336.

¹⁰⁸ แหล่งเดิม. หน้าเดิม.

¹⁰⁹ บุศรา เจตนัจฉานจิต. เล่มเดิม. หน้า 30.

แต่ผู้ถือหุ้นอาจมีความรับผิดชอบประการอื่นในกรณีที่บริษัทจดทะเบียนไม่เรียบร้อย ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือกรณีที่ผู้ถือหุ้นต้องรับผิดชอบโดยไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลของบริษัท หรือกรณีที่มีการรับเงินปันผลหรือผลประโยชน์อื่นของบริษัทไปโดยมิชอบ¹¹⁰

โดยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น ดังนี้ คือ

1) ต้องชำระค่าหุ้นเต็มจำนวน โดยในกรณีที่ผู้ถือหุ้นที่เข้าซื้อหุ้นในขณะบริษัทอยู่ในระหว่างการจัดตั้งก็ผูกพันผู้เข้าซื้อหุ้นนั้นว่าจะใช้จำนวนเงินค่าหุ้นนั้นๆ ให้แก่บริษัทตามหนังสือชี้ชวนและข้อบังคับของบริษัท¹¹¹ แต่ผู้ถือหุ้นไม่ว่าจะซื้อหุ้นจากไหนหรือซื้อจากใคร ถ้าหุ้นนั้นยังชำระราคาไม่ครบก็มีความผูกพันที่จะต้องชำระค่าหุ้นให้บริษัทจนครบเช่นเดียวกัน หากหุ้นนั้นชำระราคาครบถ้วนแล้ว ผู้ถือหุ้นก็หมดภาระในการที่จะต้องชำระค่าหุ้นอีกต่อไป¹¹²

ผู้ถือหุ้นจะต้องรับผิดชอบใช้เงินค่าหุ้นเฉพาะหุ้นที่ตนเป็นผู้ถือโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ถ้าหุ้นนั้นรับโอนมาโดยไม่ถูกต้อง การโอนเป็นโมฆะ ผู้รับโอนนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบชำระเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระอยู่ แม้ผู้รับโอนจะได้แสดงให้ผู้อื่นหลงคิดว่าตนเป็นผู้ถือหุ้น บริษัทก็ไม่มิตินธิเรียกให้ผู้รับโอนชำระค่าหุ้น¹¹³

2) ผู้ถือหุ้นจะหักเงินค่าหุ้นกับหนี้ของบริษัทไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1119 วรรค 2 โดยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติห้ามโดยเด็ดขาด ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันมิให้โงกกันเพราะเหตุว่าหนี้ซึ่งผู้ถือหุ้นจะต้องใช้ให้กับบริษัทอันเป็นตัวเงินที่แน่นอนและถือว่าถึงกำหนดชำระและเป็นหนี้เด็ดขาด ส่วนหนี้ที่บริษัทติดค้างอยู่กับผู้ถือหุ้นนั้น อาจเป็นหนี้ไม่แน่นอนมาดกลางกันทำให้เป็นหนี้แน่นอนขึ้น หรือเป็นหนี้ที่ขาดอายุความ หรือเป็นหนี้ที่ฟ้องร้องได้โดยมีข้อต่อสู้ ถ้าหากยอมให้บริษัทหักกันได้ดังนี้แล้ว เงินค่าหุ้นอาจจะลดน้อยลงกว่าจำนวนเป็นจริงที่ปรากฏได้¹¹⁴

3) ความรับผิดชอบในหุ้นที่โอนไปแล้ว

(1) ความรับผิดชอบในเงินค่าหุ้นต่อบริษัท ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นที่จะต้องชำระค่าหุ้นให้บริษัทจนครบนั้นย่อมสิ้นสุดลงเมื่อผู้ถือหุ้นได้โอนหุ้นไปยังผู้อื่นโดยชอบแล้วแม้หุ้นนั้นจะยังชำระราคาไม่ครบ ก็เป็นความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นคนใหม่จะต้องชำระให้แก่บริษัทต่อไป และแม้

¹¹⁰ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้าเดิม.

¹¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1106.

¹¹² โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้าเดิม.

¹¹³ แหล่งเดิม. หน้า 337.

¹¹⁴ ภาสกร ชุณหอุไร. เล่มเดิม. หน้า 223.

ผู้ถือหุ้นคนใหม่จะไม่สามารถชำระค่าหุ้น บริษัทก็จะเรียกให้ผู้ถือหุ้นคนเดิมชำระค่าหุ้นอีกหาได้ไม่ เพราะเขาไม่ได้เป็นผู้ถือหุ้นนั้นแล้ว ทั้งนี้เพราะความรับผิดชอบนี้เกิดขึ้น โดยการเป็นผู้ถือหุ้นเมื่อ บริษัทยอมให้มีการโอนหุ้นรับเอาผู้อื่นเข้ามาถือหุ้นแทนแล้วผู้ถือหุ้นคนเดิมก็พ้นความรับผิดชอบ¹¹⁵

(2) ความรับผิดชอบต่อเจ้าหน้าที่ของบริษัท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1133 บัญญัติว่า

“หุ้นซึ่งโอนกันนั้น ถ้าเป็นหุ้นอันยังมีได้ส่งเงินใช้เต็มจำนวนค่าหุ้น ท่านว่าผู้โอนยังคง ต้องรับผิดชอบในจำนวนเงินที่ยังมิได้ส่งใช้ให้ครบถ้วนนั้น แต่

(1) ผู้โอนไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้อันหนึ่งอันใดของบริษัทซึ่งได้ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังโอน

(2) ผู้โอนไม่ต้องรับผิดชอบออกส่วนใช้หนี้ เว้นแต่ความปรากฏขึ้นแก่ศาลว่าบรรดาผู้ที่ยัง ถือหุ้นของบริษัทอยู่นั้นไม่สามารถออกส่วนใช้หนี้อันเขาจะพึงต้องออกใช้นั้นได้

ในข้อความรับผิดชอบเช่นว่ามานั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องผู้โอนเมื่อพ้นสองปีนับแต่ได้จดทะเบียน การโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น”

โดยในกรณีที่ผู้โอนจะต้องรับผิดชอบนั้นจะต้องพิจารณาว่าเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนการโอน หรือไม่ หากปรากฏว่าเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนการโอนแม้หนี้ดังกล่าวจะถึงกำหนดชำระภายหลังจาก ที่มีการโอนไปแล้วก็ตามผู้โอนก็ต้องรับผิดชอบโดยพิจารณาจากการจดทะเบียนการโอนลงในทะเบียนเป็น สำคัญ และกรณีดังกล่าวศาลจะบังคับให้ผู้โอนหุ้นหรือเจ้าของหุ้นคนเดิมรับผิดชอบ ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ พิสูจน์ให้เห็นว่า ผู้ถือหุ้นในปัจจุบันทั้งหมดไม่สามารถออกส่วนใช้หนี้ค่าหุ้นที่ยังค้างชำระอยู่ เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ได้รับชำระหนี้ไม่ครบ หากปรากฏว่าหุ้นที่โอนไปได้มีการชำระเพิ่มเติมอีก ผู้โอน ก็คงรับผิดชอบในส่วนที่ยังขาดอยู่จริงๆ เท่านั้น และรับผิดชอบไม่เกินหนี้ที่บริษัทไม่สามารถชำระแก่ เจ้าหนี้¹¹⁶

4) กรณีกรรมการขอรับผิดชอบไม่จำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1101 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นกรรมการของบริษัทจำกัดจะรับผิดชอบโดยไม่จำกัดก็ได้ ถ้ากรณีเป็นเช่นนั้น ไซ้รู้ ท่านว่าต้องจดทะเบียนความรับผิดชอบเช่นนั้นไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิด้วย

อันความรับผิดชอบโดยไม่จำกัดของผู้เป็นกรรมการนั้น ย่อมถึงที่สุดเมื่อล่วงเวลา สองปี นับแต่วันที่ตัวเขาออกตำแหน่งกรรมการ”

ตามมาตรานี้แม้จะปรากฏว่าเป็นกรณีที่ให้กรรมการรับผิดชอบโดยไม่จำกัดจำนวน โดยได้มีการ แถลงไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิก็ตาม แต่หากปรากฏว่าผู้ถือหุ้นในบริษัทได้กระทำการในฐานะ กรรมการอีกฐานะหนึ่งด้วยและได้มีการแถลงความรับผิดชอบไว้เช่นนั้นแล้ว กรณีดังกล่าว ผู้ถือหุ้นจะ

¹¹⁵ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 339.

¹¹⁶ แหล่งเดิม. หน้า 340-341.

มาอ้างว่าไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินดังกล่าวโดยอ้างว่าตนจะรับผิดชอบจำกัดเท่าที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือเท่านั้นไม่ได้

5) ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นที่จะต้องคืนเงินปันผลเมื่อตนไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1203 ซึ่งโดยหลักแล้วในการจ่ายเงินปันผลนั้นจะทำได้ต่อเมื่อมีมติของที่ประชุมใหญ่เท่านั้น และห้ามมิให้มีการจ่ายเงินปันผลจากเงินประเภทอื่นนอกจากเงินกำไร โดยหากบริษัทขาดทุนจะมีการจ่ายเงินปันผลไม่ได้จนกว่าจะได้มีการแก้ไขให้ขาดทุน¹¹⁷ อีกทั้งจะต้องจัดสรรกำไรสมทบทุนสำรองก่อนจ่ายเงินปันผลอย่างน้อยหนึ่งในยี่สิบส่วนของจำนวนผลกำไรหรืออาจจะมากกว่านั้นได้หากข้อบังคับของบริษัทได้กำหนดไว้ หากมีการจ่ายเงินปันผล ฝ่ายในหลักเกณฑ์ดังกล่าว เจ้าหนี้ของบริษัทย่อมมีสิทธิที่จะเรียกเอาเงินจำนวนซึ่งได้แจกไปคืนมายังบริษัทได้¹¹⁸

6) ความรับผิดชอบของหุ้นส่วนผู้จัดการ หุ้นส่วนกรรมการ ผู้จัดการ หรือผู้ถือหุ้นตาม มาตรา 1273/3 ตอนท้ายบัญญัติว่า “...แต่ความรับผิดชอบของหุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้เป็นหุ้นส่วน กรรมการ ผู้จัดการ และผู้ถือหุ้น มีอยู่เท่าไรก็ให้คงมีอยู่อย่างนั้นและพึงเรียกบังคับได้เสมือนห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทนั้นยังมีได้สิ้นสภาพนิติบุคคล” ดังนั้น แม้ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจะเลิกแล้ว แต่หุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้เป็นหุ้นส่วนกรรมการ ผู้จัดการ และผู้ถือหุ้นทุกๆ คน มีความรับผิดชอบอย่างไร ยังคงมีความรับผิดชอบอยู่อย่างนั้น เสมือนห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทยังไม่เลิก

2.3.2 ผู้ถือหุ้นและสถานะทางกฎหมายของผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชน

เมื่อได้มีการจดทะเบียนบริษัทเป็นบริษัทมหาชนจำกัดแล้ว ย่อมส่งผลให้บริษัทมหาชนจำกัดเป็นนิติบุคคลมีสิทธิหน้าที่ต่างๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และแยกออกเป็นต่างหากจากผู้ถือหุ้นทั้งหลาย โดยผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทพ้นจากความรับผิดชอบในบรรดาหนี้สินและภาระความผูกพันใดๆ ที่ได้ทำไว้ตั้งแต่ต้น โดยบริษัทรับภาระและรับผิดชอบแทน และผู้ถือหุ้นจะฟ้องให้ศาลเพิกถอนคำขอเข้าซื้อหุ้นของตนไม่ได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดทั้งสิ้น หากมีกรณีเกี่ยวกับผู้ใด เช่น ถูกผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทข่มขู่ ล่อลวง หรือใช้กลฉ้อฉลก็ตาม ผู้ถือหุ้นต้องไปฟ้องร้องจากผู้นั้นเอาเอง ทั้งนี้เพราะกฎหมายต้องการป้องกันเจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกมิให้ต้องเสียเปรียบจากผู้ถือหุ้นบริษัท ในการที่จะทวงเรื่องการชำระค่าหุ้นที่ค้างชำระอยู่โดยอ้างเหตุว่าถูกข่มขู่หรือกลฉ้อฉลให้ซื้อหุ้น อันจะทำให้บริษัทไม่มีเงินชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้ และยังป้องกันการลดทุนบริษัท โดยอ้างข้อนี้ อีกด้วย¹¹⁹

¹¹⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1201.

¹¹⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1203.

¹¹⁹ สหส สิงหวิริยะ. เล่มเดิม. หน้า 80.

ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 ได้กล่าวไว้แต่เพียงว่าหุ้นของบริษัทแต่ละหุ้นต้องมีมูลค่าเท่ากัน โดยหุ้นในบริษัทมหาชนไม่ได้กำหนดมูลค่าไว้แต่อย่างใดเพื่อจะได้ออกหุ้นมูลค่าต่ำทำให้ซื้อขายกันได้ง่ายสะดวก เพื่อเป็นการช่วยฟื้นฟูการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์¹²⁰ บริษัทมหาชนหุ้นทุกหุ้นนั้นจะต้องมีการชำระครั้งเดียวจนเต็มมูลค่า¹²¹ จะชำระเพียงบางส่วนเหมือนกรณีบริษัทเอกชนนั้นไม่ได้ โดยในกรณีที่บริษัทมีความประสงค์จะเสนอขายหุ้นสูงกว่ามูลค่าหุ้นที่จดทะเบียนไว้นั้นสามารถทำได้ โดยบริษัทต้องให้ผู้จองหุ้นส่งใช้จำนวนเงินที่สูงกว่ามูลค่าหุ้นพร้อมกับเงินค่าหุ้น และนำเงินค่าหุ้นส่วนที่เกินนี้ตั้งเป็นทุนสำรอง ส่วนถ้ามูลค่าหุ้นแยกต่างจากทุนสำรองตามที่กฎหมายกำหนดไว้ต่อไป นอกจากนี้แล้วในบริษัทมหาชนยังสามารถที่จะเสนอขายหุ้นต่ำกว่ามูลค่าหุ้นที่จดทะเบียนไว้ก็สามารถทำได้ ซึ่งแตกต่างจากกรณีบริษัทเอกชนที่ไม่สามารถขายหุ้นราคาต่ำกว่ามูลค่าหุ้นได้ แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นกรณีที่เข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย กล่าวคือบริษัทได้ดำเนินการมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีและปรากฏว่ามีการขาดทุนโดยกรณีดังกล่าวจะต้องมีการได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น โดยได้กำหนดอัตราส่วนลดไว้แน่นอนและระบุในหนังสือชี้ชวนด้วยว่าจะจำหน่ายลดต่ำกว่ามูลค่าหุ้นเท่าใด¹²²

หุ้นในบริษัทมหาชนสามารถแบ่งหุ้นออกเป็น 3 ประเภท คือ หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ และหุ้นกู้ โดยผู้ถือหุ้นแต่ละประเภทมีลักษณะแตกต่างกันดังนี้คือ

ผู้ถือหุ้นสามัญ เนื่องจากหุ้นสามัญเป็นหุ้นที่บริษัทได้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นทุนดำเนินการของบริษัทซึ่งผู้ถือหุ้นต้องชำระค่าหุ้นเต็มจำนวน โดยผู้ถือหุ้นสามัญมีสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดไว้ทุกประการเช่นสิทธิได้รับเงินปันผล สิทธิในการเข้าประชุมและลงคะแนนเสียง สิทธิโอนหุ้นของตนให้ผู้อื่นได้ ฯลฯ¹²³

ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิ โดยในบริษัทมหาชนจะออกหุ้นบุริมสิทธิให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิอย่างใด ๆ เช่น การได้รับเงินปันผลก่อน หรือการได้รับเงินคืนทุนเมื่อเลิกกิจการก่อนก็ได้ โดยการกำหนดในที่ประชุมตั้งบริษัทหรือโดยที่ประชุมผู้ถือหุ้นที่ให้ออกหุ้นนั้น เมื่อบริษัทได้ออกบุริมสิทธิในหุ้นเป็นอย่างไรแล้วจะเปลี่ยนแปลงบุริมสิทธินั้นในภายหลังจากที่ออกหุ้นนั้นแล้วมิได้ และโดยที่การออกหุ้นของบริษัทมหาชนสามารถกระทำแบบอนุมติล่วงหน้าโดยยังมีต้องออกหุ้นได้ ดังนั้นจึงทำให้บริษัทมหาชนสามารถที่ออกหุ้นบุริมสิทธิชนิดที่สามารถแปลงสภาพเป็นหุ้นสามัญได้แต่ทั้งนี้ บริษัทจะต้องกำหนดสิทธิการออกหุ้นบุริมสิทธิเช่นว่านี้ไว้ในข้อบังคับของบริษัทผู้ถือหุ้น

¹²⁰ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 281.

¹²¹ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 54.

¹²² พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 51 และมาตรา 52.

¹²³ สหส สิงหวิริยะ. เล่มเดิม. หน้า 110-111.

บุริมสิทธิ ที่ประสงค์จะแปลงสภาพหุ้นของตนก็สามารถกระทำได้โดยการยื่นคำขอแปลงหุ้นต่อบริษัทพร้อมกับการส่งมอบใบหุ้นคืน การแปลงหุ้นดังกล่าวจะมีผลนับแต่วันยื่นคำขอ โดยบริษัทต้องออกใบหุ้นใหม่ซึ่งเป็นหุ้นสามัญแก่ผู้ขอภายในสิบสี่วันนับแต่วันได้รับคำขอ¹²⁴ ทั้งนี้การออกหุ้นบุริมสิทธิในบริษัทมหาชนจำกัด อาจออกหุ้นบุริมสิทธิโดยกำหนดให้สิทธิออกเสียงน้อยกว่าหุ้นสามัญก็ได้ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 102 วรรคสอง ซึ่งสิทธิของผู้ถือหุ้นประเภทนี้จะมียกเว้นเพียงใดก็แล้วแต่จะได้กำหนดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ ข้อบังคับหรือโดยอนุวัติของที่ประชุมใหญ่

ผู้ถือหุ้นกู้ โดยผู้ถือหุ้นกู้ของบริษัทนั้นมีฐานะเป็นเพียงเจ้าหนี้ของบริษัทเท่านั้น การออกหุ้นกู้ของบริษัทก็คือการกู้เงินจากประชาชนเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานหรือขยายกิจการของบริษัท ผู้ถือใบหุ้นกู้ไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผลจากบริษัท ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียง คงมีสิทธิที่จะได้รับดอกเบี้ยตามอัตราและกำหนดระยะเวลาที่ระบุไว้และมีสิทธิได้รับชำระต้นเงินคืนจากบริษัทเมื่อครบกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบหุ้นกู้¹²⁵

2.3.2.1 บทบาทของผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชน

บทบาทของผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนนั้น ในกรณีของบริษัทมหาชนหรือบริษัทใหญ่ๆ ที่มีการกระจายหุ้นไปยังผู้ถือหุ้นจำนวนมาก มักจะไม่มีใครคนใดคนหนึ่งถือหุ้นส่วนใหญ่ จะมีผู้ถือหุ้นกลุ่มหนึ่งเป็นผู้คุมเสียงข้างมากในที่ประชุมใหญ่ ส่วนผู้ถือหุ้นอื่นมักจะไม่เข้าประชุมหรือมอบฉันทะให้ผู้ใดไปประชุมแทน เพราะเขามีความสนใจแต่เพียงว่าจะได้รับเงินปันผลหรือไม่ในอัตราเท่าใด และหุ้นจะมีราคาเพิ่มขึ้นหรือไม่เท่านั้น ถ้าฝ่ายจัดการทำให้หุ้นขึ้นราคาเรื่อยๆ และจ่ายเงินปันผลได้ในอัตราพอสมควร ผู้ถือหุ้นเหล่านั้นก็จะพอใจและถือว่ากรรมการปฏิบัติหน้าที่ดีแล้วจะไม่ตั้งใจสงสัยในการกระทำของคณะกรรมการแต่อย่างใด ผู้ถือหุ้นเหล่านี้จึงกลายเป็นเพียงผู้ลงทุนซึ่งคอยติดตามดูการเจริญเติบโตของบริษัทอยู่ห่างๆ เท่านั้น นอกจากนั้นคณะกรรมการบริษัทยังมักจะหาทางให้ผู้ถือหุ้นรายย่อยที่ไม่สนใจเข้าประชุมมอบฉันทะให้กรรมการเป็นผู้ลงคะแนนแทนตามความพอใจด้วย ในกรณีเช่นนี้ ฝ่ายจัดการจะสามารถควบคุมกิจการงานของบริษัทได้อย่างเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นงานประจำหรือการประชุมใหญ่ ฝ่ายจัดการจึงอยู่ในฐานะมั่นคงปลอดภัยจากการถูกชักฟอกหรือโจมตีจากผู้ถือหุ้น¹²⁶ ในบริษัทใหญ่ๆ หรือบริษัท

¹²⁴ พิเศษ เสตเสถียร ก เล่มเดิม. หน้า 32.

¹²⁵ สหส สิงหวิริยะ. เล่มเดิม. หน้า 224.

¹²⁶ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 347.

มหาชนปัจจุบันมีแนวความคิดที่จะแยกผู้ถือหุ้นออกจากผู้บริหารหรือกรรมการของบริษัท จึงมักจะถือว่าผู้ถือหุ้นเป็นเพียงผู้ลงทุนในบริษัทเท่านั้น¹²⁷

โดยที่ผู้ถือหุ้นเป็นผู้ลงทุนในบริษัท กฎหมายจึงได้กำหนดสิทธิต่างๆ ให้แก่ ผู้ถือหุ้น ในบริษัทมหาชน ดังนี้ คือ

(1) สิทธิที่จะได้รับเงินปันผล

การจ่ายเงินปันผลของบริษัทมหาชนก็เป็นไปเช่นเดียวกับหลักของบริษัทเอกชน คือ จะต้องจ่ายจากเงินกำไรเท่านั้น จะจ่ายจากเงินประเภทอื่นที่มีใช้เงินกำไร เช่น ส่วนเกินมูลค่าหุ้น ไม่ได้ และในกรณีที่บริษัทยังมีขาดทุนสะสมอยู่ บริษัทก็จะจ่ายเงินปันผลไม่ได้ โดยการจ่ายเงินปันผลนั้นจะต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น เงินปันผลนั้นให้แบ่งจ่ายตามจำนวนหุ้น หุ้นละเท่าๆ กัน เว้นแต่ข้อบังคับของบริษัทจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในเรื่องหุ้นบุริมสิทธิ เช่น ได้รับเงินปันผลก่อนเป็นจำนวนแน่นอน

(2) สิทธิในการควบคุมการดำเนินงานของบริษัท

โดยทั่วไปแล้วผู้ถือหุ้นในบริษัทเอกชน และผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนมีสิทธิในการควบคุมการดำเนินงานของบริษัทคล้ายกัน โดยอาจแตกต่างกันในรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) สิทธิในการเรียกประชุมผู้ถือหุ้น การประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทมหาชน ประกอบด้วยการประชุมสามัญซึ่งเป็นการประชุมปกติประจำปีของผู้ถือหุ้น โดยการประชุมดังกล่าวคณะกรรมการบริษัทมหาชนต้องจัดให้มีการประชุมผู้ถือหุ้นเป็นการประชุมสามัญประจำปี ภายใน 4 เดือนนับแต่วันสิ้นสุดของรอบปีบัญชีของบริษัท โดยการประชุมดังกล่าวเป็นการตรวจสอบดูการกระทำและอนุมัติกิจการสำคัญอันเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของผู้ถือหุ้นทั้งหลาย ซึ่งโดยปกติแล้วการประชุมสามัญประจำปีของผู้ถือหุ้นมักจะมีสาระการประชุมดังนี้ คือ เป็นการรายงานผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมาของคณะกรรมการบริษัทให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นทราบถึงความเป็นไปตลอดระยะเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมา การพิจารณาอนุมัติบัญชีงบดุล บัญชีกำไรขาดทุน พิจารณาจัดสรรเงินกำไรของบริษัทเพื่อจัดสรรเป็นเงินสำรองตามกฎหมายและอนุมัติจ่ายเงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้น พิจารณาเกี่ยวกับการเลือกตั้งกรรมการและกำหนดบำเหน็จค่าตอบแทนกรรมการ พิจารณาเลือกตั้งผู้สอบบัญชีและกำหนดค่าตอบแทนประจำปี ปรีกษาหรือกิจการอื่นๆ อันจะพึงมีต่อไป¹²⁸ และการประชุมวิสามัญซึ่งเป็นการประชุมในครั้งอื่นๆ ของบริษัท โดยในการประชุมวิสามัญนั้นคณะกรรมการบริษัทหรือผู้ถือหุ้นก็มีอำนาจในการเรียกประชุมได้ โดยในกรณีที่ผู้ถือหุ้นเรียกประชมนั้นจะต้องปรากฏว่าเป็นผู้ถือหุ้นซึ่งมีหุ้นนับรวมกันได้ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้า

¹²⁷ แหล่งเดิม. หน้า 330.

¹²⁸ สุธาบดี สัตตบุศย์. เล่มเดิม. หน้า 128.

ของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมด หรือผู้ถือหุ้นมีจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบห้าคนซึ่งมีหุ้นนับรวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมดของบริษัท หากเข้าเงื่อนไขในกรณีใดกรณีหนึ่งก็สามารถเข้าซื้อกันทำหนังสือขอให้คณะกรรมการเรียกประชุมผู้ถือหุ้นเป็นการประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ โดยต้องระบุเหตุผลในการที่ให้เรียกประชุมไว้ให้ชัดเจนในหนังสือดังกล่าวด้วย เมื่อคณะกรรมการได้รับหนังสือดังกล่าวแล้ว คณะกรรมการต้องจัดให้มีการประชุมผู้ถือหุ้นภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้รับหนังสือดังกล่าว¹²⁹

2) สิทธิของผู้ถือหุ้นในการเข้าประชุมและออกเสียงลงคะแนน โดยในการประชุมผู้ถือหุ้นนั้นผู้ถือหุ้นมีสิทธิที่จะเข้าประชุมด้วยตนเองหรืออาจจะมอบฉันทะให้บุคคลอื่นเข้าประชุมออกเสียงลงคะแนนแทนก็ได้ โดยบุคคลซึ่งจะเป็นผู้รับมอบฉันทะนั้นจะต้องบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่การมอบฉันทะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้มอบฉันทะและนำมามอบให้แก่ประธานกรรมการ หรือผู้ที่ประธานกรรมการกำหนด ณ สถานที่ประชุมก่อนผู้รับมอบฉันทะเข้าประชุม¹³⁰

โดยในการประชุมผู้ถือหุ้นนั้น จะต้องมิให้ผู้ถือหุ้นและผู้รับมอบฉันทะจากผู้ถือหุ้นมาประชุมไม่น้อยกว่ายี่สิบห้าคน หรือ ในกรณีที่มิผู้ถือหุ้นน้อยกว่ายี่สิบห้าคนก็จะต้องมีผู้ถือหุ้นมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ถือหุ้นทั้งหมด และไม่ว่าจะเป็นกรณีใดจะต้องมีหุ้นนับรวมกันได้ไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม¹³¹ ดังนั้น ในการพิจารณาองค์ประชุมของผู้ถือหุ้นนั้นจึงต้องพิจารณาทั้งจำนวนคนที่เข้าประชุมและจำนวนหุ้นว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ เพราะหากไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วก็อาจถูกผู้ถือหุ้นร้องขอให้เพิกถอนมติที่ประชุมในครั้งนั้นได้

ทั้งนี้ ในวันที่มีการประชุมผู้ถือหุ้นนั้น หากปรากฏว่าได้ล่วงเวลานัดไปแล้วถึงหนึ่งชั่วโมง ผู้ถือหุ้นที่มาเข้าร่วมประชุมยังไม่ครบจำนวนที่จะเป็นองค์ประชุมตามที่กำหนดไว้ หากการประชุมนั้นเป็นการประชุมเพราะผู้ถือหุ้นเป็นผู้ร้องขอการประชุมนั้นก็ป็นอันระงับไป แต่หากการประชุมดังกล่าวเป็นกรณีที่คณะกรรมการเป็นผู้ร้องขอ ก็ให้ทำการนัดประชุมใหม่ โดยส่งหนังสือนัดประชุมไปยังผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่า 7 วันก่อนวันประชุม และในการประชุมครั้งหลังนี้ไม่บังคับว่าจะต้องครบองค์ประชุม กล่าวคือ แม้จะมีผู้ถือหุ้นมาประชุมจำนวนเท่าใด ก็ถือว่าเป็นองค์ประชุม¹³²

กรณีมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้นนั้นผู้ถือหุ้นย่อมมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมผู้ถือหุ้น ยกเว้นผู้ถือหุ้นคนใดมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในเรื่องใด ผู้ถือหุ้นคนนั้น ก็ไม่มีสิทธิออกเสียง

¹²⁹ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 98 มาตรา 99 และมาตรา 100.

¹³⁰ สุทธาปดี สัตตบุศย์. เล่มเดิม. หน้า 130.

¹³¹ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 103.

¹³² พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 103 วรรคสอง.

ลงคะแนนในเรื่องนั้น แต่ทั้งนี้ผู้ถือหุ้นสามารถลงคะแนนเสียงเลือกตัวเองเป็นกรรมการได้ โดยในการออกเสียงลงคะแนนนั้นผู้ถือหุ้นมีคะแนนเสียงเท่ากับจำนวนหุ้นที่ถือ โดยถือว่าหนึ่งหุ้นมีหนึ่งเสียงเสมอ ไม่ว่าการลงคะแนนนั้นจะทำโดยเปิดเผยหรือลงคะแนนลับ เว้นแต่เป็นกรณีที่บริษัทออกหุ้นบุริมสิทธิกำหนดให้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนน้อยกว่าหุ้นสามัญ โดยในการออกเสียงลงคะแนนให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่มีผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าห้าคนร้องขอและที่ประชุมเห็นชอบด้วยที่จะให้ลงคะแนนลับก็ให้ออกเสียงลงคะแนนกระทำโดยการลงคะแนนลับ วิธีการออกเสียงลงคะแนนลับจะกระทำโดยวิธีการใดก็ได้แล้วแต่ประธานในที่ประชุมจะเป็นผู้กำหนด¹³³

ทั้งนี้ มติของที่ประชุมผู้ถือหุ้นนั้นหากเป็นกรณีปกติ ให้ถือคะแนนเสียงข้างมากของผู้ถือหุ้นซึ่งมาประชุมและออกเสียงลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด แต่หากเป็นกิจการสำคัญในบางเรื่องเช่น การขายหรือโอนกิจการของบริษัททั้งหมดหรือบางส่วนที่สำคัญให้แก่บุคคลอื่น การซื้อหรือรับโอนกิจการของบริษัทอื่นหรือบริษัทเอกชนมาเป็นของบริษัท การทำ แก้วไข หรือเลิกสัญญาเกี่ยวกับการให้เช่ากิจการของบริษัททั้งหมด หรือบางส่วนที่สำคัญ การมอบหมายให้บุคคลอื่นเข้าจัดการธุรกิจของบริษัท หรือการรวมกิจการกับบุคคลอื่น โดยมีวัตถุประสงค์จะแบ่งกำไรขาดทุนกัน บริษัทมหาชนมีบทบัญญัติกำหนดให้ที่ประชุมลงมติเพียงครั้งเดียวด้วยคะแนนเสียงสามในสี่ของจำนวนเสียงทั้งหมด แต่ทั้งนี้หากปรากฏว่าบริษัทมีข้อบังคับกำหนดว่า มติของที่ประชุมผู้ถือหุ้นในเรื่องใดต้องประกอบด้วยคะแนนเสียงเกินจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ให้เป็นไปตามนั้น¹³⁴

3) สิทธิของผู้ถือหุ้นในการเพิกถอนมติที่ประชุม ในการประชุมผู้ถือหุ้นครั้งใดถ้าได้มีการนัดประชุมหรือลงมติโดยไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนข้อบังคับของบริษัท หรือบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าห้าคนหรือผู้ถือหุ้นซึ่งมีหุ้นนับรวมกันได้ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมดจะร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนมติในการประชุมครั้งนั้นก็ได้ แต่ต้องร้องขอต่อศาลภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ที่ประชุมลงมติ โดยในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้นแล้วให้บริษัทแจ้งไปยังผู้ถือหุ้นภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด¹³⁵ สำหรับบริษัทมหาชนกรรมการหาสิทธิขอให้เพิกถอนมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นไม่¹³⁶

¹³³ พิเศษ เสตเสถียร ก เล่มเดิม. หน้า 75-76.

¹³⁴ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 107.

¹³⁵ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 108.

¹³⁶ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 455.

4) สิทธิของผู้ถือหุ้นในกรณีที่กรรมการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ หากปรากฏว่ากรรมการไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือตามวัตถุประสงค์ของบริษัทที่จดทะเบียนไว้ หรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับของบริษัทหรือไม่เป็นไปตามมติที่ประชุมของผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งหรือหลายคนซึ่งถือหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมด มีสิทธิขอให้ศาลระงับการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท หรืออาจขอให้กรรมการคนนั้นออกจากตำแหน่งได้ด้วย ซึ่งบทบัญญัติในลักษณะเช่นนี้ไม่มีการกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้นในบริษัทเอกชนแต่อย่างใด¹³⁷

5) สิทธิของผู้ถือหุ้นในการตรวจสอบบัญชีและรายงานคณะกรรมการผู้ถือหุ้นทุกคน มีสิทธิขอตรวจ งบดุล บัญชีกำไรขาดทุน และรายงานของผู้สอบบัญชีของบริษัทมหาชนได้ตลอดเวลา ในระหว่างเวลาทำการของบริษัท และจะขอให้บริษัทส่งสำเนาเอกสารดังกล่าวพร้อมด้วยคำรับรองของบริษัทว่าถูกต้องก็ได้ โดยบริษัทอาจเรียกค่าใช้จ่ายได้ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัท¹³⁸

ผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนจึงได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายในอันที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของกรรมการตลอดจนการมีส่วนร่วมได้เสียในลักษณะส่วนตัวของกรรมการ ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาว่ากรรมการคนใดที่รับเลือกตั้งเข้าไปนั้น ได้ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้น หรือมีส่วนได้เสียส่วนตัวตนในลักษณะที่ขัดต่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นประการใดหรือไม่ ซึ่งจะนำมาใช้เป็นดุลพินิจในการพิจารณาเลือกตั้งกรรมการนั้นเมื่อครบกำหนดวาระ หรือแม้กระทั่งเป็นข้อมูลในการพิจารณาตรวจสอบการทำงานของกรรมการให้อยู่ภายในกรอบของกฎหมาย เพื่อการใช้สิทธิหน้าที่อย่างสมบูรณ์ของผู้ถือหุ้นต่อไป นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลที่สนใจในการซื้อหุ้น หรือหุ้นกู้ของบริษัทนั้น สามารถตรวจสอบเอกสารทางการเงินและรายงานของคณะกรรมการได้โดยต่อเนื่องซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงสถานะของบริษัทได้อย่างถูกต้องอันจะทำให้การลงทุนของประชาชนในรูปของบริษัทมหาชนจำกัดนี้ ประชาชนได้รับความคุ้มครองในแง่ข้อมูลแห่งการตัดสินใจที่เพียงพอมากยิ่งขึ้น¹³⁹

6) สิทธิในการตรวจสอบของผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นซึ่งมีหุ้นนับรวมกันได้ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมด หรือผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนผู้ถือหุ้นทั้งหมดจะเข้าชื่อกันทำคำขอเป็นหนังสือให้นายทะเบียนแต่งตั้งผู้ตรวจสอบเพื่อดำเนินการตรวจสอบกิจการและฐานะทางการเงินของบริษัทตลอดจนตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการด้วยก็ได้ โดยในคำขอดังกล่าวผู้ขอจะต้องระบุประเด็นที่จะให้ตรวจสอบโดยแจ้งชัด

¹³⁷ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 85.

¹³⁸ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 126.

¹³⁹ สุทธาปตี สัตตบุศย์. เล่มเดิม. หน้า 136-137.

พร้อมกับแจ้งชื่อและสถานที่อยู่ของผู้ถือหุ้นคนหนึ่งเป็นตัวแทนด้วย¹⁴⁰ ทั้งนี้ จะมีการตรวจสอบบริษัทโดยนายทะเบียนได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุอันควรสงสัย เช่น บริษัทได้กระทำการเพื่อโกงเจ้าหน้าที่ของบริษัท หรือก่อนนี้โดยที่รู้อยู่ว่าไม่สามารถจะชำระคืนได้ หรือกรรมการหรือพนักงานชั้นบริหารของบริษัทดำเนินการผิดวัตถุประสงค์ของบริษัทหรือกระทำการทุจริตต่อบริษัทหรือผู้ถือหุ้นของบริษัท เป็นต้น¹⁴¹

7) สิทธิในการเลือกตั้งกรรมการและถอดถอนกรรมการ โดยมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้น หากบริษัทไม่มีข้อบังคับเป็นอย่างอื่นแล้ว การเลือกตั้งกรรมการของบริษัทมหาชนนั้นก็เลือกโดยมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้น ซึ่งในบริษัทมหาชนนั้นกฎหมายได้กำหนดวิธีการไว้เป็นพิเศษเรียกว่าวิธีการลงคะแนนเสียงสะสม (Cumulative Voting) โดยมีหลักเกณฑ์ว่า

1. ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งมีคะแนนเสียงเท่ากับจำนวนหุ้นที่ตนถือคูณด้วยจำนวนกรรมการที่จะเลือกตั้ง

2. ผู้ถือหุ้นแต่ละคนจะใช้คะแนนเสียงที่มีอยู่ทั้งหมดตาม (1) เลือกตั้งบุคคลคนเดียวหรือหลายคนเป็นกรรมการก็ได้ ในกรณีที่เลือกตั้งบุคคลหลายคนเป็นกรรมการจะแบ่งคะแนนเสียงให้แก่ผู้ใดมากน้อยเพียงใดก็ได้

3. บุคคลซึ่งได้รับคะแนนเสียงสูงสุดตามลำดับลงมาเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นกรรมการเท่าจำนวนกรรมการที่จะพึงมี ในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับการเลือกตั้งในลำดับถัดลงมา มีคะแนนเสียงเท่ากันเกินจำนวนกรรมการที่จะพึงมีให้เลือกโดยวิธีจับสลากเพื่อให้ได้จำนวนกรรมการที่จะพึงมี¹⁴²

นอกจากนี้แล้วที่ประชุมผู้ถือหุ้นยังมีอำนาจในการที่จะลงมติถอดถอนให้กรรมการคนใดออกจากตำแหน่งก่อนถึงคราวออกตามวาระก็ได้ แม้ว่ากรรมการคนนั้นจะไม่ได้มีความผิดใดเลยก็ตาม แต่ทั้งนี้ในการลงมติให้กรรมการออกจากตำแหน่งนั้นจะต้องเป็นการลงคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนผู้ถือหุ้นซึ่งมาประชุมและมีสิทธิออกเสียง และมีหุ้นนับรวมกันได้ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนหุ้นที่ถือโดยผู้ถือหุ้นที่มาประชุมและมีสิทธิออกเสียง¹⁴³

¹⁴⁰ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 128.

¹⁴¹ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 129.

¹⁴² พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 70.

¹⁴³ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 72 และมาตรา 76.

8) สิทธิในการแต่งตั้งผู้สอบบัญชี โดยให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นสามัญประจำปีเป็นผู้แต่งตั้งผู้สอบบัญชีของบริษัท และกำหนดจำนวนเงินค่าสอบบัญชีของบริษัททุกปี โดยในการแต่งตั้งผู้สอบบัญชีของบริษัทนั้นจะแต่งตั้งผู้สอบบัญชีคนเดิมอีกก็ได้¹⁴⁴

9) สิทธิในการเลิกบริษัทโดยผู้ถือหุ้นร้องขอต่อศาล โดยกฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้นที่มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมดจะร้องขอให้ศาลสั่งเลิกบริษัทก็ได้ เมื่อมีเหตุดังต่อไปนี้ เช่น (1) ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติเกี่ยวกับการประชุมจัดตั้งบริษัทหรือการจัดทำรายงานการจัดตั้งบริษัท หรือคณะกรรมการบริษัทฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติเกี่ยวกับการชำระค่าหุ้น การโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินหรือทำเอกสารหลักฐานการใช้สิทธิต่างๆ ให้แก่บริษัทเพื่อชำระค่าหุ้น การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นหรือการจดทะเบียนบริษัท (2) ถ้าจำนวนผู้ถือหุ้นลดน้อยลงจนเหลือไม่ถึงสิบห้าคน (3) กิจการของบริษัทหากทำไปมีแต่จะขาดทุนและไม่มีหวังจะกลับฟื้นตัวได้อีก หากมีเหตุดังกล่าว ผู้ถือหุ้นก็มีสิทธิที่จะร้องขอให้ศาลสั่งเลิกบริษัทได้ ตามพระราชบัญญัติ บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 155

(3) สิทธิเกี่ยวกับตัวหุ้น

1) สิทธิที่จะได้รับใบหุ้น โดยในบริษัทมหาชนนั้นจะต้องจัดทำใบหุ้นมอบให้แก่ผู้ซื้อภายในสองเดือนนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนบริษัท หรือนับแต่วันที่ได้รับชำระเงินค่าหุ้นครบถ้วนในกรณีที่บริษัทจำหน่ายหุ้นที่เหลือหรือจำหน่ายหุ้นที่ออกใหม่ภายหลังการจดทะเบียนบริษัท¹⁴⁵ แต่ทั้งนี้ใบหุ้นของบริษัทมหาชนนั้นจะระบุนายการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยจะเป็นการระบุเลขที่ใบหุ้นและจำนวนหุ้น โดยไม่มีการระบุนามเลขหุ้นเหมือนอย่างในกรณีของบริษัทเอกชนแต่อย่างใด

2) สิทธิในการโอนหุ้น การโอนหุ้นในบริษัทมหาชนนั้นกระทำโดยการที่เจ้าของหุ้นหรือที่เรียกว่าผู้โอนหุ้นได้สลักหลังใบหุ้นระบุชื่อผู้รับโอนและลงลายมือชื่อทั้งของผู้โอนกับผู้รับโอนและส่งมอบใบหุ้นให้แก่ผู้รับโอนโดยไม่จำเป็นต้องไปทำเป็นหนังสือหรือตราสารอื่นใดอีก โดยการโอนหุ้นตามวิธีดังกล่าวจะมีผลใช้ได้ ในระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนแต่ยังไม่ผลผูกพันบริษัทจนกว่าจะไปลงทะเบียนการโอนกับบริษัท การลงทะเบียนนี้จะมีผลผูกพันบริษัทตั้งแต่บริษัทได้รับคำร้องขอให้ลงทะเบียนการโอนแล้ว แต่ทั้งนี้จะยังไม่ผลผูกพันบุคคลภายนอกจนกว่าบริษัทได้ลงทะเบียนการโอนหุ้นให้แล้วเท่านั้น สำหรับการซื้อขายหุ้นของบริษัทมหาชนที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์นั้นในทางปฏิบัติก็จะไม่มีการลงชื่อสลักหลังในการซื้อขายแต่ละครั้ง เนื่องจากหุ้นของบริษัทจะถูกนำไปฝากไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ วิธีการซื้อขายหุ้นในตลาด

¹⁴⁴ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 120.

¹⁴⁵ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 55.

หลักทรัพย์ก็จะกระทำผ่านระบบคอมพิวเตอร์ เมื่อมีรายการซื้อขายเกิดขึ้นทางศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ก็จะทำการโอนหุ้นผ่านบัญชีของผู้ขายไปยังผู้ซื้อไม่มีการส่งมอบใบหุ้นแต่อย่างใด¹⁴⁶

เนื่องจากบริษัทมหาชนเป็นบริษัทที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประสงค์ที่จะระดมทุนจากประชาชน ดังนั้น กฎหมายจึงประสงค์จะให้หุ้นที่ประชาชนถือกันสามารถโอนกันได้อย่างคล่องตัวสะดวกในการลงทุนหรือเปลี่ยนแปลงการลงทุนได้ทุกเมื่อ กฎหมายจึงกำหนดว่าข้อจำกัดใดๆ ในการโอนหุ้นนั้นจะกระทำมิได้ซึ่งแตกต่างไปจากกฎหมายบริษัทเอกชนที่อาจจะบงกชห้ามมิให้มีการโอนหุ้นได้ ถ้าไม่ได้รับความยินยอมจากคณะกรรมการเป็นต้น ส่วนในกรณีของบริษัทมหาชนนั้นจะกำหนดข้อห้ามโอนเช่นนั้นไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นข้อจำกัดการโอนหุ้นเพื่อรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของบริษัทอันจะพึงได้รับตามกฎหมายหรือเพื่อเป็นการรักษาอัตราส่วนถือหุ้นของคนไทยหรือคนต่างด้าวในกรณีเช่นนี้จึงระบุข้อจำกัดการห้ามโอนได้¹⁴⁷

(4) สิทธิอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

สิทธิอื่นๆ เช่น สิทธิขอตรวจทะเบียนผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนทุกคนมีสิทธิขอตรวจรายการในทะเบียนผู้ถือหุ้นและหลักฐานประกอบการลงทะเบียนได้ในระหว่างเวลาทำการของผู้เก็บรักษาทะเบียนผู้ถือหุ้น ในกรณีนี้ผู้เก็บรักษาทะเบียนผู้ถือหุ้นจะกำหนดเวลาไว้ก็ได้แต่ต้องไม่น้อยกว่าวันละสองชั่วโมง นอกจากนั้นผู้ถือหุ้นยังอาจขอสำเนาทะเบียนผู้ถือหุ้นทั้งหมดหรือบางส่วนพร้อมด้วยคำรับรองของบริษัทว่าถูกต้องได้ แต่ผู้ถือหุ้นจะต้องเสียค่าธรรมเนียมการขอสำเนานั้นตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัทและบริษัทจะต้องจัดทำให้แก่ผู้ถือหุ้นภายในสิบสี่วันนับแต่วันได้รับคำขอ ในกรณีที่ใบหุ้นสูญหายลบลบเลื่อนหรือชำรุดในสาระสำคัญผู้ถือหุ้นก็สามารถให้บริษัทออกใบหุ้นใหม่แทนได้เช่นกันเมื่อได้มีการออกใบหุ้นใหม่แทนแล้ว ใบหุ้นที่สูญหายหรือลบลบเลื่อนนั้นก็ถือว่าเป็นอันยกเลิกไป การขอให้ออกใบหุ้นใหม่แทนนี้ผู้ถือหุ้นก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามข้อบังคับของบริษัทด้วยเช่นกัน แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง¹⁴⁸

โดยที่ทะเบียนผู้ถือหุ้นเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับเจ้าหน้าที่และผู้ลงทุนจะได้ตรวจสอบว่าใครเป็นผู้อยู่เบื้องหลังบริษัท ข้อมูลในทะเบียนผู้ถือหุ้นอาจช่วยในการตัดสินใจว่าจะให้บริษัทกู้ยืมหรือจะลงทุนในบริษัทหรือไม่ สำหรับบริษัทมหาชนก็ต้องคอยตรวจสอบว่ามีใครเข้ามาถือหุ้น

¹⁴⁶ พิเศษ เสตเสถียร ก เล่มเดิม. หน้า 28-29.

¹⁴⁷ สุรชาติ สัตตบุษย์. เล่มเดิม. หน้า 82.

¹⁴⁸ แหล่งเดิม. หน้า 83.

ในบริษัทเพิ่มขึ้นอย่างไร จะเป็นอันตรายต่อการถูกรอบงำกิจการแล้วหรือยัง แต่อย่างไรก็ดี ประโยชน์ดังกล่าวนี้ได้น้อยลงไปมาก เนื่องจากมีการใช้วิธีให้ผู้อื่นถือหุ้นแทนกันได้¹⁴⁹

2.3.2.2 หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชน

โดยทั่วไปแล้วผู้ถือหุ้นเป็นเพียงผู้ลงทุนในบริษัท ซึ่งมีสิทธิต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้ไว้ โดยหลักแล้วผู้ถือหุ้นจึงมีความรับผิดชอบจำกัดไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ต้องชำระเท่านั้น ซึ่งเป็นกรณีเช่นเดียวกับบริษัทเอกชน

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 แล้วจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวได้กล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น ดังนี้ คือ

1) ต้องชำระค่าหุ้นเต็มจำนวน โดยผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนจำกัดมีความรับผิดชอบจำกัดไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ต้องชำระเท่านั้น หากปรากฏว่าผู้ถือหุ้นดังกล่าวได้ชำระค่าหุ้นให้แก่บริษัทครบถ้วนแล้วผู้ถือหุ้นก็ไม่มี ความรับผิดชอบใดอีก¹⁵⁰

2) จะหักเงินค่าหุ้นกับหนี้ของบริษัทไม่ได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่บริษัทปรับโครงสร้างหนี้ ตามโครงการแปลงหนี้เป็นทุนซึ่งได้รับอนุมัติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า สามในสี่ของจำนวนเสียงทั้งหมดของผู้ถือหุ้นซึ่งมาประชุมและมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนจึงจะยอม ให้เจ้าหนี้หักหนี้กับหุ้นของบริษัทได้¹⁵¹

3) ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นที่จะต้องคืนเงินปันผลส่วนที่เกินเนื่องจากกรรมการจ่ายไป โดยฝ่าฝืนต่อกฎหมาย¹⁵²

2.3.3 บทบัญญัติตามกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ผู้อื่นถือหุ้นมีส่วนร่วมความรับผิดชอบ ในการประกอบธุรกิจของบริษัทจำกัด

ถึงแม้ว่าบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 จะไม่ได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงกรณีที่ให้ผู้ถือหุ้นเข้ามามีส่วนร่วมความรับผิดชอบกับบริษัทไว้โดยตรงก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามกฎหมายเฉพาะแล้วปรากฏว่าได้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในทำนองที่ว่า ในกรณีที่ผู้ที่ต้อง รับผิดชอบเป็นนิติบุคคล ให้กรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัท เข้ามาร่วมรับผิดชอบด้วยนั้น ซึ่งหากปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ถือหุ้นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการ รับผิดชอบดำเนินการในบริษัท กรณีดังกล่าวก็อาจพออนุโลมได้ว่าเป็นกรณีที่ให้ผู้ถือหุ้นเข้ามามี

¹⁴⁹ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 324-325.

¹⁵⁰ พระราชบัญญัติ บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 15.

¹⁵¹ พระราชบัญญัติ บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 54 วรรคสอง และมาตรา 54/1.

¹⁵² พระราชบัญญัติ บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 93.

รับผิดชอบบริษัทได้เช่นกัน และนอกจากนี้ก็ยังมีการตีความที่ได้บัญญัติให้ศาลสามารถเรียกผู้ถือหุ้นเข้ามาเป็นจำเลยร่วมรับผิดชอบบริษัทได้ด้วย ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติดังต่อไปนี้ คือ

1) ตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551

มาตรา 114 ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่บริษัทใดจงใจกระทำความผิดเพราะฝ่าฝืน มาตรา 23 มาตรา 28 มาตรา 36 หรือมาตรา 51 วรรคหนึ่ง หรือจงใจแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดความจริงที่ต้องบอกให้แจ้งหรือให้ทำคำชี้แจงตามมาตรา 45 กรรมการหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของบริษัทนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของบริษัทนั้นด้วย

2) ตามพระราชบัญญัติวิฤตอันตราย พ.ศ. 2535

มาตรา 87/2 ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ กรรมการผู้จัดการหรือผู้เชี่ยวชาญ บุคลากรเฉพาะหรือบุคคลใดซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการกระทำความผิดนั้น ต้องรับผิดชอบที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย”

3) ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544

มาตรา 78 ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่พิสูจน์ได้ว่าการกระทำนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย”

4) ตามพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542

มาตรา 78 ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย”

5) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

มาตรา 59 ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล กรรมการหรือผู้จัดการหรือผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดสำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น”

6) ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551

มาตรา 44 ได้บัญญัติว่า “ในคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งถูกฟ้องเป็นนิติบุคคล หากข้อเท็จจริงปรากฏว่านิติบุคคลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉล หลอกลวงผู้บริโภคนหรือมีการชักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และทรัพย์สินของนิติบุคคลมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง เมื่อคู่ความร้องขอ หรือเห็นสมควร ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม และให้มีอำนาจพิพากษาให้บุคคลเหล่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคนได้ด้วย เว้นแต่ผู้เหล่านั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความดังกล่าว หรือในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจากนิติบุคคลจะต้องพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน

ผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลตามวรรคหนึ่งให้ร่วมรับผิดชอบไม่เกินทรัพย์สินที่ผู้เหล่านั้นได้รับจากนิติบุคคลนั้น”

อนึ่ง ปัจจุบันได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) ประกอบมาตรา 30 เพราะกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบโดยทันทีโดยใจที่ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือเจตนาของบุคคลดังกล่าวว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลอย่างไร คงพิสูจน์แต่เพียงว่านิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้และจำเลยเป็นกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลเท่านั้น กรณีจึงเป็นการสันนิษฐานไว้แต่แรกแล้วว่า กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดด้วย อันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นทั้งหมดทุกคน บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไขมิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดหลักนิติธรรม

ข้อที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิด นอกจากนั้นบทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุม หรือถูกคุมขัง โดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา โดยศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 12/2555 โดยวินิจฉัยว่า บทบัญญัติเฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้บรรดากรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับนิติบุคคล โดยไม่ปรากฏว่ามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใดอย่างหนึ่งกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 39 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ซึ่งรัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด โดยศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวเป็นอันใช้ไม่ได้ตามมาตรา 6¹⁵³

จากผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ส่งผลให้มีผลกระทบไปถึงบทบัญญัติตามกฎหมายอีกหลายฉบับที่มีบทบัญญัติทำนองเดียวกับมาตรา 54 ของพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ซึ่งมีผลให้บทบัญญัติดังกล่าวใช้ไม่ได้เฉพาะส่วนที่สันนิษฐานเท่านั้น กล่าวคือ บุคคลดังกล่าวยังคงมีความรับผิดชอบได้หากโจทก์นำสืบได้ว่ากรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นได้กระทำการแทนและเพื่อนิติบุคคลนั้น ครอบงำประกอบของความผิดตามกฎหมายนั้น ก็อาจถูกลงโทษได้ในฐานะเป็นผู้กระทำโดยส่วนตัว หรือร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลนั้น¹⁵⁴ โดยคำวินิจฉัยดังกล่าวมีผลต่อบทบัญญัติของกฎหมายที่มีลักษณะทำนองเดียวกันนี้ในทางอาญาเท่านั้น

สำหรับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวมมาตรา 44 นั้น เนื่องจากตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวมมีขอบเขตในการใช้เฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น โดยในคดีผู้บริโภคนั้นได้มีการให้คำนิยามความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภครวม” ไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวม พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ดังนี้ คือ

¹⁵³ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555.

¹⁵⁴ สกต หาญสุทธีวรินทร์. (2555, 24 เมษายน). นิติบุคคลทำผิดผู้แทนนิติบุคคลต้องรับโทษด้วย : มีปัญหาขัดรัฐธรรมนูญ. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2555, จาก

“มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ “คดีผู้บริโภคร” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภครหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภครตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภครสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องพัวพันกันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้”

จากบทบัญญัติตามคำนิยามของคดีผู้บริโภครดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กรณีที่จะเข้าเกณฑ์เป็นคดีผู้บริโภครได้ต้องเป็นคดีแพ่งเท่านั้น หากเป็นคดีอาญาย่อมไม่อาจเข้าเกณฑ์เป็นคดีผู้บริโภครตามบทนิยามความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภคร” ตามมาตรา 3 (1) (2) (3) หรือ (4) ได้เลย¹⁵⁵ ดังนั้นผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมไม่อาจมีผลกระทบต่อบทบัญญัติตามมาตรา 44 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 ได้ และการที่บทบัญญัติของกฎหมายได้บัญญัติให้ศาลสามารถเรียกผู้ถือหุ้นให้เข้ามาร่วมรับผิดชอบได้นี้ กรณีดังกล่าวเท่ากับเป็นการยอมรับถึงความสัมพันธ์ของผู้ถือหุ้นที่มีต่อบริษัทที่มีอำนาจในการครอบงำการจัดการของบริษัทที่อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลภายนอกได้ และโดยที่การให้ผู้ถือหุ้นเข้ามามีส่วนร่วมความรับผิดชอบในการประกอบธุรกิจของนิติบุคคลตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 นั้นได้มีลักษณะที่เป็นมาตรการเยียวยาในทางแพ่งโดยให้หุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวให้เข้ามาชดใช้หรือชดเชยให้กับผู้เสียหายเพื่อให้ผู้บริโภครได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยให้ได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ในการลงโทษในทางแพ่งต่างจากในทางอาญาที่มุ่งต่อการลงโทษตัวผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ โดยสภาพบังคับทางแพ่งมีวัตถุประสงค์เน้นไปที่การชดเชย เยียวยาบรรเทาความเสียหายที่เอกชนอีกฝ่ายได้รับจากการผิดสัญญาหรือถูกล่วงละเมิดจากอีกฝ่ายหนึ่ง¹⁵⁶

2.3.4 หลักการและแนวคิดที่ให้ศาลมีหมายเรียกให้ผู้ถือหุ้นเข้ามาเป็นจำเลยร่วมด้วยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551

โดยปกติเมื่อได้มีการจดทะเบียนจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทเป็นนิติบุคคลแล้วห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นย่อมมีสภาพเป็นบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นตาม

¹⁵⁵ ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร. หน้า 12-13.

¹⁵⁶ กุลทิศา ยุะหงส์. (2549). สภาพบังคับทางอาญาที่เหมาะสมสำหรับนิติบุคคล. หน้า 26.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1015 ถ้าห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ไปก่อนนี้ขึ้น เจ้าหนี้ จะมาเรียกร้องบังคับให้หุ้นส่วน (ซึ่งไม่ใช่หุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิด) ผู้ถือหุ้นหรือ กรรมการของบริษัทให้รับผิดในหนี้ของนิติบุคคลนั้นเป็นการส่วนตัวมิได้ แต่ที่ผ่านมาการดำเนิน ธุรกิจที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคนั้นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เจ้าของกิจการมักดำเนินการในรูปแบบ ของนิติบุคคลและใช้นิติบุคคลนั้นกระทำการฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภค และชักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน ไปเป็นของส่วนตัวหรือพวกพ้อง เมื่อผู้บริโภคฟ้องร้องนิติบุคคลและชนะคดีแล้วก็ไม่สามารถ บังคับคดีได้ เนื่องจากนิติบุคคลเหล่านั้นไม่มีทรัพย์สินเหลืออยู่อีกเจ้าของกิจการบางรายถึงกับใส่ชื่อ บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องเป็นผู้ถือหุ้นหรือกรรมการของนิติบุคคลนั้น เพื่อมิให้ความรับผิดมาถึง ตนเองต่างๆ ที่ตนเองเป็นผู้ควบคุมการดำเนินงานทั้งหมด หรืออยู่เบื้องหลังจากนั้นเอง¹⁵⁷

โดยที่การจัดตั้งห้างหุ้นส่วนบริษัทนิติบุคคลขึ้นประกอบธุรกิจนั้น ในทางปฏิบัติ สามารถจัดตั้งขึ้นได้ไม่ยาก อีกทั้งระบบการควบคุมนิติบุคคลที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจของส่วนราชการ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก็ไม่เข้มแข็ง รัดกุม เพียงพอที่จะควบคุมดูแลนิติบุคคลผู้ประกอบธุรกิจให้ดำเนิน ธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ประสพการณ์ที่สร้างความเจ็บปวดชอกช้ำให้แก่ผู้บริโภคตลอดมา ก็คือ ผู้บริโภคอุทธรณ์นำคดีมาฟ้องร้องกว่าจะชนะคดีได้แทบเลือดตากระเด็น แต่แล้วก็ไม่สามารถ บังคับคดีตามคำพิพากษาได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เนื่องจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้น ได้ตั้งขึ้นมาด้วยเจตนาหลอกลวงฉ้อฉลผู้บริโภคมานแต่ต้น หรือมีเจตนาในระหว่างดำเนินคดี อาจมีการชักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลนั้นไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปแล้ว จึงนับว่าเป็นประสพการณ์ที่เลวร้าย และเป็นที่มาของหลักการตามมาตรา 44 ที่กฎหมายให้อำนาจ ศาลที่จะพิพากษาหรือมีคำสั่งให้กลุ่มบุคคลที่เชื่อนิติบุคคลขึ้นเพื่อแสวงหาประโยชน์จากผู้บริโภค โดยมีข้อต้องร่วมรับผิดกับนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจ¹⁵⁸ ซึ่งการที่บทบัญญัติตามมาตรา 44 ที่กำหนดให้หุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล หรือผู้รับ มอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้ของนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการ โดย ไม่สุจริตนี้ มีผลกระทบต่อหลักเกณฑ์บางประการของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อให้การ แก้ไขปัญหาข้อพิพาทอันสืบเนื่องจากการบริโภคสินค้าและบริการมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากเจตนารมณ์ในการการบัญญัติกฎหมายตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี ผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภค สินค้าและบริการให้ได้รับการชดเชยเยียวยาเสียหายอย่างถูกต้องเป็นธรรมในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่ง

¹⁵⁷ ชาญณรงค์ ปรานิจิตต์. (2551). คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. หน้า 141.

¹⁵⁸ ธานิศ เกศวพิทักษ์. เล่มเดิม. หน้า 176.

วัตถุประสงค์ของการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นั้นได้ถูกออกแบบมาเพื่อจัดวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเสียใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) ให้ผู้บริโภคมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น
- 2) จัดกระบวนการค้นหาความจริงให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม
- 3) ปรับปรุงระบบวิธีพิจารณาคดีให้รวดเร็ว และเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ที่เอื้อต่อการ

เยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภค

- 4) เสริมสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ และป้องปรามผู้ประกอบการธุรกิจที่ไม่สุจริต¹⁵⁹

2.3.4.1 แนวคิดของมาตรา 44

ประโยชน์อย่างหนึ่งของการดำเนินธุรกิจโดยก่อตั้งเป็น “นิติบุคคล” ที่ทำให้องค์กรธุรกิจนั้นมี “สภาพบุคคล” ที่เป็นเหมือนมีตัวตนแยกต่างหากจากบุคคลธรรมดาที่เป็นผู้ลงทุนหรือผู้ดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น คือ ทำให้ความรับผิดชอบโดยเฉพาะภาระหนี้สินที่จะเกิดขึ้น ถูกจำกัดไปตามลักษณะของนิติบุคคลแต่ละประเภท ภาระหนี้สินดังกล่าวถือว่าเป็นส่วนที่แยกต่างหากจากหนี้ส่วนตัวของผู้ลงทุนในกิจการนั้น หากนิติบุคคลที่ก่อตั้งขึ้นมีทรัพย์สินไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้สินทั้งหมด ผู้ลงทุนที่มีความรับผิดชอบอย่างจำกัดย่อมไม่ต้องรับผิดชอบต่อหนี้สินเหล่านั้น นอกเหนือไปจากส่วนการลงทุนที่มีอยู่ในนิติบุคคลนั้น รูปแบบการลงทุนในลักษณะเหล่านี้ ช่วยให้การประเมินความเสี่ยงทางธุรกิจที่มีต่อการดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นไปอย่างชัดเจน ผู้ประกอบการธุรกิจสามารถประเมินได้ว่าหากธุรกิจไม่เป็นที่คาดการณ์ไว้ ความสูญเสียที่จะต้องรับภาระมีมากน้อยเพียงใด และมีความคุ้มค่ากับผลประโยชน์ที่จะได้รับหรือไม่ การทำให้การประเมินความเสี่ยงมีความชัดเจนขึ้นนี้ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้มี การลงทุนมากขึ้น เพราะรู้ว่าการที่มีปัญหาความสูญเสียจะมีขอบเขตเพียงใด เมื่อมีการลงทุนมากขึ้นย่อมทำให้เศรษฐกิจมีโอกาสพัฒนามีการจ้างงานมากขึ้น และมีนวัตกรรมใหม่ๆ เพิ่มขึ้นด้วย¹⁶⁰

เมื่อพิจารณาแนวคิดในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามมาตรา 44 แล้วจะเห็นได้ว่า ในการบัญญัติกฎหมายให้ผู้ถือหุ้นเข้ามาร่วมรับผิดชอบด้วยนั้น แม้จะปรากฏว่ามีบางหน่วยงานเห็นว่าหลักการดังกล่าวไม่เหมาะสมเนื่องจากผู้ถือหุ้นมิได้เป็นผู้มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลจึงไม่ควรต้องรับผิดชอบด้วยก็ตาม แต่ที่ประชุมก็ได้มีมติให้ผ่านร่างมาตราดังกล่าว เนื่องจากหลักการตามร่างมาตรา 44 นี้อยู่บนพื้นฐานของความชอบธรรมที่จะต้องให้บุคคลดังกล่าวร่วมรับผิดชอบเพราะตนมีส่วนได้ในเวลาที่นิติบุคคลได้รับประโยชน์ ซึ่งตามประมวล

¹⁵⁹ ชาญณรงค์ ปราณีจิตต์. เล่มเดิม. หน้า 2-3.

¹⁶⁰ สรวิต ลิ้มปริงยี. (2552). *สิทธิผู้บริโภค*. หน้า 141.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้ผู้ถือหุ้นรับผิดชอบไม่เกินจำนวนหุ้นที่ตนค้างชำระ เนื่องจากกฎหมายหุ้นส่วนบริษัทของไทยไม่ได้อำนาจรับปัญหาในกรณีที่ดินบุคคลถูกตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นหุ้นเชิดให้กับผู้ถือหุ้นหรือหุ้นส่วน เมื่อเกิดความเสียหายขึ้นจากการที่ดินบุคคลกระทำการฉ้อฉล ตนจะไม่ต้องรับผิดชอบเพราะผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้เฉพาะตัวบุคคลเท่านั้นซึ่งทำให้ผู้บริโภครับไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร เนื่องจากผู้บริโภครับไม่ได้รับการเยียวยาในกรณีที่ผู้บริโภคนะคดีแต่กลับไม่ได้รับการชดเชยอย่างเพียงพอเนื่องจากไม่สามารถเรียกร้องจากผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นได้เลย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องให้บุคคลเหล่านั้นเข้ามาร่วมรับผิดชอบ เว้นแต่จะพิสูจน์หักล้างว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นด้วยซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ผู้ประกอบการมักจะทำกันในเวลานี้ ทั้งนี้ ในการฟ้องคดีโจทก์ก็ต้องพิสูจน์เงื่อนไขต่างๆ ว่าบุคคลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้น หรือดำเนินการโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภครวม หรือมีการชักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งและทรัพย์สินของบุคคลมิได้เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง จึงจะเป็นเงื่อนไขให้ศาลมีอำนาจเรียกบุคคลเหล่านี้เข้ามาเป็นจำเลยร่วม แต่บุคคลเหล่านี้ก็มีโอกาสพิสูจน์ตัวเองว่ามีได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำของบุคคล¹⁶¹

บทบัญญัติตามมาตรา 44 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภครวม พ.ศ. 2551 นี้ มีที่มาจากหลักการที่เรียกกันว่า “การเจาะม่านนิติบุคคล” (Piercing the Corporate Veil) หรือ “การไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคล” (Disregard of Corporateness) ซึ่งใช้ในหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี่ เป็นต้น เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้สภาพความเป็นนิติบุคคลโดยไม่ชอบหรือไม่สุจริต โดยหลักการนี้ถือว่า หากนิติบุคคลนั้นถูกใช้ในลักษณะที่เป็นหุ้นเชิด (Alter Ego) หรือเป็นเครื่องมือเพื่อฉ้อฉลหรือก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม หรือเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบศาลอาจไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลและถือเสมือนว่าหุ้นส่วนและผู้ถือหุ้นกับนิติบุคคลนั้นเป็นบุคคลเดียวกัน และต้องรับผิดชอบในหนี้ที่อีกฝ่ายหนึ่งก่อขึ้น ตัวอย่างกรณีที่มีการนำหลักการนี้ไปใช้เช่น

- 1) กรณีที่จำนวนหุ้นส่วนใหญ่ของบริษัทเป็นของบุคคลเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียว และมีการโอนทรัพย์สินของนิติบุคคลให้แก่ผู้ถือหุ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกเจ้าหนี้บังคับคดี
- 2) กรณีที่บริษัทถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการฉ้อฉลเจ้าหนี้ เช่น มีทุนจดทะเบียนต่ำ และมีการหลอกลวงก่อหนี้สินขึ้นจำนวนมากซึ่งผู้ถือหุ้นคาดหมายได้อยู่แล้วว่าไม่สามารถชำระหนี้ได้
- 3) กรณีที่ผู้บริหารของบริษัทใช้ทรัพย์สินของบริษัทปะปนกับทรัพย์สินส่วนตัวจนแยกกันไม่ออก มักเกิดกับบริษัทที่ผู้ถือหุ้นใหญ่เป็นคนกลุ่มเดียวหรือบริษัทในครอบครัว

¹⁶¹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. รายงานการประชุม ครั้งที่ 7/2550 วันที่ 5 กันยายน 2550.

ซึ่งผู้บริหารดำเนินกิจการของบริษัทเหมือนเป็นกิจการส่วนตัว ไม่ได้แยกการจัดการออกเป็นกิจจะลักษณะอย่างแท้จริง

หลักเจาะม่านนิติบุคคล (Piercing the Corporate Veil) นี้จะไม่คำนึงถึงความเป็นนิติบุคคลที่จะนำมาปกป้องความรับผิดส่วนตัวของกรรมการหรือผู้ถือหุ้น จะไม่ถือสภาพความเป็นนิติบุคคลอย่างเคร่งครัดว่าความรับผิดของบริษัทจะแยกออกจากความรับผิดของกรรมการหรือผู้ถือหุ้นอย่างเด็ดขาด จะไม่ยอมให้กรรมการอ้างปิดความรับผิดในหนี้สินไปเป็นของบริษัทเพียงฝ่ายเดียว แม้ว่าตามกฎหมาย บริษัทจะถูกลงมติให้มีสภาพบุคคลต่างหากจากบุคคลธรรมดา แต่ขณะเดียวกัน กรรมการ ผู้ถือหุ้น ผู้กระทำการแทนบริษัท ยังมีสภาพบุคคลของตนอยู่ในการที่จะต้องรับผิดชอบหรือเรียกได้ว่าเป็นบุคคลสองฐานะในเวลาเดียวกัน ดังนั้น ถ้ากรรมการหรือผู้ถือหุ้นใช้บริษัทเป็นเครื่องมือในการฉ้อฉลหรือเอาเปรียบผู้อื่น กรรมการ ผู้ถือหุ้นจะต้องรับผิดชอบ¹⁶² โดยหลักการดังกล่าวทำให้กฎหมายสามารถเอื้อมฝ่าเงาบังของความเป็น “นิติบุคคล” ให้ไปถึงตัวหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น และนำตัวบุคคลเหล่านั้นมารับผิดได้ โดยหลักการเจาะม่านนิติบุคคลนี้ถือเป็นข้อยกเว้นที่ใช้บังคับกับกรณีที่ทำให้ทรัพย์สินของนิติบุคคล “สาบสูญ” ไม่ใช่เกิดจาก “ผลประกอบการ” หรือเป็นเพราะ “วจนเศรษฐกิจ” หากใช้หลักการนี้อย่างพร่ำเพรื่อ จะทำให้เครื่องมือในการประกอบธุรกิจด้วยการก่อตั้งเป็นนิติบุคคลเสียหาย กฎหมายเกี่ยวกับความเป็นนิติบุคคลเกิดความไม่แน่นอน (Legal uncertainty) ทำให้การประกอบธุรกิจยากลำบากขึ้น และต้นทุนในการประกอบการสูงขึ้นตามความเสี่ยงของผลทางกฎหมายที่เพิ่มขึ้น สุดท้ายอาจจะทำให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็น¹⁶³

เมื่อนำหลักการนี้มาใช้ก็ต้องถือว่านิติบุคคลนั้นไม่มีสถานะเป็นบุคคลแยกต่างหากจากผู้ที่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น หรืออีกนัยหนึ่งคือ นิติบุคคลกับผู้ที่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นนั้นเป็นบุคคลคนเดียวกัน ดังนั้น หุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นจึงต้องรับผิดชอบในหนี้ของนิติบุคคลนั้นโดยไม่จำกัด และต่อมาได้มีการนำหลักการนี้ไปใช้กับกรณีบุคคลธรรมดาโอนทรัพย์สินไปให้นิติบุคคล หรือนิติบุคคลหนึ่ง โอนทรัพย์สินไปให้นิติบุคคลอื่นซึ่งมีหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นเป็นคนกลุ่มเดียวกัน เพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิด ทำให้นิติบุคคลที่ได้รับทรัพย์สินนั้นต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้ของบุคคลหรือนิติบุคคลที่โอนทรัพย์สินให้แก่ตน¹⁶⁴

¹⁶² วินัย หนูโท. (2551). *คำอธิบายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ทฤษฎี: ปฏิบัติ*. หน้า 220.

¹⁶³ สรวิศ ลิ้มปริงยี. เล่มเดิม. หน้า 142-143.

¹⁶⁴ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์. เล่มเดิม. หน้า 141-142.

2.3.4.2 ขอบเขตการบังคับใช้มาตรา 44

ในการบังคับใช้บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 44 นั้นจะต้องปรากฏว่า

1) ต้องเป็นคดีผู้บริโภคที่จำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจมีสถานะเป็นนิติบุคคล โดยผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นนิติบุคคลตามมาตรา 44 นี้จะเป็นนิติบุคคลประเภทใดก็ได้ เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนแล้ว ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัด เป็นต้น และหนี้ที่ผูกฟ้องจะเป็นมูลหนี้ตามสัญญาหรือละเมิดก็ได้

2) ต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่านิติบุคคลดังกล่าว

(1) ถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต

(2) มีพฤติการณ์ฉ้อฉลหรือหลอกลวงผู้บริโภค หรือ

(3) มีการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใดบุคคล

หนึ่ง

3) ทรัพย์สินของนิติบุคคลนั้นมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง

4) เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลมีอำนาจเรียกบุคคลดังต่อไปนี้เข้ามาเป็นจำเลยร่วมและพิพากษาให้ร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย

(1) หุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล

(2) ผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวซึ่งรับผิดชอบไม่เกินทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้รับ

5) บุคคลที่ถูกเรียกเข้ามาเป็นจำเลยร่วมไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้ของนิติบุคคล หากพิสูจน์ได้ว่า

(1) ตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดดังกล่าว (กรณีผู้นั้นเป็นหุ้นส่วนผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล)

(2) ตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน(กรณีที่เป็นผู้ที่ได้รับทรัพย์สินจากนิติบุคคลนั้น)

บุคคลที่จะต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลนั้นมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1) ผู้ที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล ได้แก่

(1) หุ้นส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการของนิติบุคคล

(2) หุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจควบคุมตามความเป็นจริง

(3) บุคคลอื่นใดซึ่งแม้ไม่มีชื่อเป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือกรรมการของนิติบุคคล แต่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นอย่างแท้จริง (ผู้ที่อยู่เบื้องหลังซึ่งแต่งตั้งตัวแทนเข้ามาถือหุ้นและบริหารงานแทน)

ทั้งนี้ หุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นที่ไม่มีอำนาจบริหารใดๆ ไม่อาจถูกบังคับให้ร่วมรับผิดชอบตามมาตรานี้

2) ผู้ที่ได้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล แต่บุคคลจำพวกนี้รับผิดชอบเพียงไม่เกินทรัพย์สินที่ได้รับจากนิติบุคคลนั้น

บทบัญญัติมาตรานี้อาจนำไปใช้กับกรณีที่ผู้บริหาร โภคตกเป็นจำเลยและฟ้องแย้งผู้ประกอบการที่เป็น โจทก์ซึ่งเป็นนิติบุคคลให้รับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลนั้นก่อขึ้นก็ได้ โดยเรียกบุคคลที่กฎหมายกำหนดเข้ามาเป็นจำเลยร่วมในคดีที่ผู้บริหาร โภคเป็น โจทก์ฟ้องแย้ง¹⁶⁵

ตัวอย่างกรณีที่ศาลอาจเรียกให้ผู้ถือหุ้นเข้ามาร่วมรับผิดชอบตามมาตรา 44 ด้วย เช่น นิติบุคคลที่ก่อตั้งขึ้น ไม่มีสภาพการดำเนินงานที่เป็นตัวตนที่แท้จริง ก่อตั้งขึ้นแต่ชื่อขึ้นมา “รายได้” ที่ได้รับก็ไม่เคยเข้าบัญชีของนิติบุคคลเลยแต่สูญหายไปเข้าบัญชีของผู้ถือหุ้นแทน โดยที่ไม่ได้ปรากฏหลักฐานที่นำไปที่ชัดเจน สุดท้ายเมื่อมีหนี้สินที่จะต้องบังคับนิติบุคคลนั้น ไม่มีอะไรเหลืออยู่ให้บังคับชำระหนี้ได้เลย โดยในกรณีที่เข้าตามหลักเกณฑ์ข้างต้น ศาลอาจจะเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลเข้ามาเป็นจำเลยร่วมในคดี และอาจพิพากษาให้บุคคลเหล่านี้ร่วมรับผิดชอบชำระหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริหารได้ หากเป็นกรณีของหนี้สินที่มีต่อผู้ประกอบการด้วยกัน ก็ยังคงต้องยึดถือหลักความเป็นนิติบุคคลตามปกติ เพราะผู้ประกอบการด้วยกันย่อมมีโอกาสเรียกหลักประกันหรือตรวจสอบสถานะทางการเงินของคู่ค้าได้อยู่แล้ว จึงต้องใช้ความระมัดระวังในการทำธุรกิจเอง¹⁶⁶

2.3.4.3 การพิจารณาข้อเท็จจริงเพื่อปรับใช้มาตรา 44

การพิจารณาข้อเท็จจริงเพื่อปรับใช้มาตรา 44 นั้น ผู้ประกอบการที่เป็นนิติบุคคลตามมาตรานี้จะเป็นนิติบุคคลประเภทใดก็ได้ เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนแล้ว ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัด เป็นต้น และหนี้ที่ถูกฟ้องจะเป็นมูลหนี้ตามสัญญาหรือละเมิดก็ได้ ทั้งนี้การจะพิพากษาให้บุคคลที่กำหนดไว้ในมาตรานี้ร่วมรับผิดชอบในหนี้ของนิติบุคคลจะต้องมีการเรียกให้บุคคลนั้นเข้ามาเป็นจำเลยร่วมด้วย มิฉะนั้นศาลไม่อาจพิพากษาไปถึงบุคคลดังกล่าวได้ ทั้งนี้ถ้าฟังแต่เพียงการจัดตั้งบริษัทขึ้นมาโดยมีผู้ถือหุ้นใหญ่เพียงกลุ่มเดียวซึ่งมีลักษณะเป็นบริษัทในครอบครัว บริษัทลูก หรือบริษัทในเครือ มิใช่ว่าผู้ถือหุ้นหรือกรรมการจะต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้ทั้งหมดของนิติบุคคลนั้นเสมอไป หากแต่จะต้องปรากฏว่านิติบุคคลนั้นได้กระทำการโดยไม่สุจริตหรือฉ้อฉลดังที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ และทรัพย์สินของนิติบุคคลนั้นมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ด้วย

¹⁶⁵ แหล่งเดิม. หน้า 143-145.

¹⁶⁶ สรวิศ ลิ้มปริงยี. เล่มเดิม. หน้า 143.

ผู้ถือหุ้นหรือกรรมการนั้นจึงจะมีความรับผิดชอบตามมาตรา 142 โดยการจะพิพากษาให้บุคคลที่ระบุไว้ในมาตรานี้ต้องรับผิดชอบในหนี้ของนิติบุคคลมีเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการคือ ต้องมีการดำเนินการในลักษณะที่ไม่สุจริตประการหนึ่ง และทรัพย์สินของนิติบุคคลนั้นไม่เพียงพอแก่การชำระหนี้อีกประการหนึ่ง ดังนั้น การที่นิติบุคคลใดไม่สามารถชำระหนี้ได้เพราะบริหารงานผิดพลาด โดยมิได้มีการฉ้อฉลหรือไม่สุจริต หรือถึงแม้ว่านิติบุคคลนั้นได้กระทำการที่ไม่สุจริต แต่ยังมีทรัพย์สินจำนวนมากพอที่จะชำระหนี้ได้ เช่นนี้ จะเรียกให้บุคคลที่กำหนดไว้ในมาตรานี้ร่วมรับผิดชอบในหนี้ของนิติบุคคลไม่ได้¹⁶⁷

เนื่องจากการใช้อำนาจพิเศษของศาลตามมาตรา 44 เป็นข้อยกเว้นหลักการสำคัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 ที่ห้ามมิให้ศาลพิพากษาเกินคำขอ แต่เป็นอำนาจศาลที่จำเป็นที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะต้องบัญญัติให้มีขึ้น เนื่องจากนอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคผู้เป็นโจทก์ให้ได้รับความเป็นธรรมโดยไม่จำเป็นต้องถูกผูกมัดอยู่กับคำขอบังคับตามกฎหมายวิธีพิจารณาแล้ว ยังมุ่งหมายที่จะคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวมมิให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการในท้องตลาดที่ผู้ประกอบการดำเนินกิจการโดยไม่สุจริตหรือไม่ได้มาตรฐานด้วย อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจพิเศษของศาลเช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ประกอบการอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อีกทั้งเป็นการสัมพันธ์ต่อการใช้อำนาจผิดพลาดได้เนื่องจากการพิพากษาหรือสั่งในสิ่งที่คู่ความมิได้หยิบยกขึ้นต่อสู้กันเป็นประเด็นโดยตรงในคดี ดังนั้น นอกจากบทมาตราดังกล่าว กฎหมายจะวางหลักเกณฑ์ให้ศาลต้องพิจารณาด้วยความละเอียดรอบคอบ และใช้อำนาจเพียงเท่าที่จำเป็นแล้ว ประธานศาลฎีกายังได้ออกข้อกำหนดประธานศาลฎีกา ข้อ 28 ให้ศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือศาลในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเพื่อประกอบการพิจารณาใช้อำนาจพิเศษตามบทบัญญัติมาตราต่างๆ ดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ศาลได้ทบทวนตรวจสอบข้อเท็จจริงให้แน่ชัดเสียก่อนที่จะตัดสินใจใช้อำนาจพิเศษในแต่ละมาตราดังกล่าว โดยกฎหมายบัญญัติไว้ ดังนี้

ข้อ 28 “เพื่อประโยชน์ในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขาดตัดสินคดีตามมาตรา 39 ถึงมาตรา 44 หากศาลเห็นสมควร ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเพื่อประกอบการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งตามบทบัญญัติดังกล่าวก็ได้”¹⁶⁸

¹⁶⁷ ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์. เล่มเดิม. หน้า 144-145.

¹⁶⁸ ธานิศ เกศวพิทักษ์. เล่มเดิม. หน้า 178.

2.3.4.4 ข้อต่อสู้ของผู้ถือหุ้นและการนำสืบ

ในคดีผู้บริโภครวมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 44 ได้บัญญัติให้บุคคลที่ถูกเรียกเข้ามาในคดีดังกล่าว จะไม่ต้องรับผิดชอบได้ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือ หากเป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล ก็ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าตนเองไม่ได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำของนิติบุคคล สำหรับกรณีที่เป็นผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลก็ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าการรับมอบทรัพย์สินมานั้นตนเองได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริต ไม่รู้ว่าการกระทำของนิติบุคคลเป็นการยกย้ายถ่ายทรัพย์สิน หรือนิติบุคคลนั้นมีพฤติกรรมฉ้อฉลหลอกลวงผู้บริโภค และผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจะต้องได้เสียค่าตอบแทน เพื่อการที่ตนได้รับทรัพย์สินนั้นมาด้วย ค่าตอบแทนในที่นี้คงจะต้องเป็นค่าตอบแทนที่สมเหตุสมผลในทางธุรกิจด้วย ไม่ใช่รับมอบทรัพย์สินมูลค่ามหาศาลแต่เสียค่าตอบแทนพอเป็นพิธีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนี้ จะรับผิดชอบไม่เกินมูลค่าทรัพย์สินที่ตนได้รับมอบมา¹⁶⁹ ฉะนั้น บุคคลดังกล่าวที่ถูกเรียกให้เข้าร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลนั้น จะต้องรู้ว่าตนเองถูกเรียกเข้ามาในฐานะไหนจะได้ต่อสู้คดีได้ถูกต้อง¹⁷⁰ ทั้งนี้บทบัญญัติในมาตรา 44 วรรคสอง เฉพาะผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลเท่านั้นที่รับผิดชอบไม่เกินทรัพย์สินที่ได้รับจากนิติบุคคล ไม่รวมถึงหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล ฉะนั้น บุคคลดังกล่าวจะต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลโดยไม่จำกัดจำนวน ทั้งนี้เพราะเหตุที่ว่าทรัพย์สินของนิติบุคคลกับของบุคคลดังกล่าวอาจจะคนกันจนไม่อาจแยกจากกันได้ว่า ส่วนไหนเป็นของผู้ถือหุ้น หุ้นส่วน หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล หรือส่วนไหนของนิติบุคคล¹⁷¹ ดังนั้น หากปรากฏว่าเป็นกรณีที่ได้มีการเรียกผู้ถือหุ้นเข้ามาเป็นจำเลยร่วมแล้ว ผู้ถือหุ้นจะไม่ต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อตนสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำโดยไม่สุจริตหรือฉ้อฉลของนิติบุคคลนั้น แต่หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าบุคคลดังกล่าวก็ต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลโดยไม่จำกัดจำนวน โดยการที่กฎหมายได้ให้ผู้ถือหุ้นเป็นผู้นำสืบเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบของตนเนื่องจากการดำเนินการของนิติบุคคลนั้นย่อมอยู่ในความรู้เห็นเพียงฝ่ายเดียวของผู้ประกอบธุรกิจ กฎหมายจึงกำหนดให้การนำสืบในส่วนนี้ตกเป็นภาระแก่หุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล ตัวอย่างกรณีที่ผู้ถือหุ้นสามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำดังกล่าวเช่น นิติบุคคลนั้นมีกรรมการหรือผู้รับผิดชอบหลายคน โดยผู้ถือหุ้นนั้นไม่ได้เข้าร่วมประชุมหรือได้มีการคัดค้านในที่ประชุมแล้ว เป็นต้น

¹⁶⁹ สรวิศ ลิ้มปริงยี. เล่มเดิม. หน้า 143.

¹⁷⁰ วินัย หนูโท. เล่มเดิม. หน้า 224.

¹⁷¹ แหล่งเดิม. หน้า 225.

2.3.4.5 ผลของคำพิพากษาที่พิพากษาให้ผู้ถือหุ้นร่วมรับผิดชอบ

เนื่องจากหลักเกณฑ์ในการกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลที่จะต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายนั้นในแต่ละประเทศมีหลักเกณฑ์ที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งเป็นไปตามรัฐประศาสนโยบาย (Public policy) ของแต่ละประเทศที่แสดงออกมาในรูปของกฎหมาย โดยในประเทศไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงความสัมพันธ์ (Connection) เป็นคู่ดังนี้ เช่น นายจ้าง-ลูกจ้าง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 425 ตัวการ-ตัวแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 427 ผู้ว่าจ้างทำของ-ผู้รับจ้างทำของ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 428 บิดา มารดา ผู้อนุบาล -ผู้เยาว์ หรือ ผู้วิกลจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 429 ครู อาจารย์ นายจ้าง หรือผู้ดูแล-บุคคลผู้ไร้ความสามารถ มาตรา 430 เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกับบุคคลอื่น เพราะตนเป็นผู้มีความสัมพันธ์บางอย่างกับบุคคลนั้นจึงต้องร่วมรับผิดชอบด้วย โดยจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติตามกฎหมายส่วนใหญ่แล้วมุ่งประสงค์ให้ผู้เสียหายได้รับชดใช้ความเสียหายเป็นสำคัญ¹⁷²

การที่ศาลพิพากษาให้ผู้ถือหุ้นเข้ามาร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลนั้นเป็นรูปแบบในการกำหนดความสัมพันธ์ในอีกรูปแบบหนึ่งเนื่องจากนิติบุคคลเป็นเพียงบุคคลที่สมมติตามกฎหมายซึ่งโดยสภาพแล้วนิติบุคคลไม่สามารถที่จะจัดการงานของตนเองได้แต่จะต้องกระทำผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคล ซึ่งผู้แทนนิติบุคคลนี้เองเป็นผู้ที่แสดงความประสงค์ของนิติบุคคลต่างๆ ตามที่กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งได้กำหนดไว้ การที่กฎหมายในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในมาตรา 44 ให้ศาลมีอำนาจเรียกให้ผู้ถือหุ้นเข้ามาร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลด้วยนั้น กรณีดังกล่าวเท่ากับเป็นการยอมรับว่าอาจมีกรณีที่ผู้ถือหุ้นเข้ามาใช้อำนาจครอบงำการจัดการในนามของนิติบุคคลได้ กฎหมายจึงได้บัญญัติให้ผู้ถือหุ้นที่มีส่วนรู้เห็นในการดำเนินการต่างๆ ของนิติบุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลนั้นด้วย โดยหากปรากฏว่าศาลได้มีคำพิพากษาให้ผู้ถือหุ้นร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลด้วยแล้วผลของคำพิพากษาย่อมผูกพันผู้ถือหุ้นที่จะต้องเข้ามาร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลดังกล่าวโดยในระหว่างผู้ถือหุ้นกับบุคคลภายนอกนั้นต้องถือว่าผู้ถือหุ้นเป็นลูกหนี้ร่วมกับนิติบุคคล ดังนั้น ในกรณีที่บุคคลภายนอกไม่สามารถเรียกร้องให้นิติบุคคลชำระหนี้ได้เนื่องจากนิติบุคคลนั้นไม่มีทรัพย์สินพอที่จะชำระหนี้ตามฟ้อง กรณีดังกล่าวก็อาจจะเรียกให้ผู้ถือหุ้นเข้ามาร่วมรับผิดชอบได้ ดังนั้นในเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาให้ผู้ถือหุ้นร่วมรับผิดชอบกับบริษัทแล้ว ผู้ถือหุ้นก็ผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลโดยไม่จำกัดจำนวน

¹⁷² พินิจ ทิพย์มณี. (2551). *บททวนปรับปรุงกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ศึกษาเฉพาะกฎหมายลักษณะละเมิด* (รายงานการวิจัย). หน้า 105-128.

2.4 กรรมการบริษัท

เนื่องจากบริษัทเป็นนิติบุคคลซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาตามกฎหมาย การแสดงความประสงค์ของบริษัทจึงต้องกระทำผ่านผู้แทนของนิติบุคคล ซึ่งผู้แทนนิติบุคคลได้แก่ผู้ที่กฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งกำหนดให้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคล¹⁷³ สำหรับกรณีบริษัทจำกัดนั้น มีกรรมการบริษัทเป็นผู้แทนนิติบุคคล ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 วรรคสอง

2.4.1 กรรมการบริษัทในบริษัทเอกชนจำกัด

เนื่องจากกรรมการเป็นผู้แทนของบริษัท มีอำนาจหน้าที่ทำการในนามของบริษัท เป็นผู้แสดงเจตนาแทนบริษัท และเป็นผู้ติดต่อกับบุคคลภายนอกแทนบริษัท¹⁷⁴ บริษัทจะต้องประกอบด้วยกรรมการอย่างน้อยหนึ่งคนทำหน้าที่ในการบริหารจัดการบริษัทตามข้อบังคับของบริษัทและภายใต้การครอบงำของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น¹⁷⁵ การแต่งตั้งหรือถอดถอนกรรมการ จะกระทำได้แต่โดยที่ประชุมใหญ่เท่านั้น¹⁷⁶ วิธีการแต่งตั้งและคุณสมบัติของกรรมการอาจมีกำหนดไว้ในข้อบังคับ แต่ข้อบังคับจะกำหนดให้ผู้อื่นเป็นผู้ตั้งกรรมการนอกจากที่ประชุมใหญ่คงไม่ได้ เพราะมาตรา 1151 ต้องถือว่าเป็นบทบังคับเด็ดขาด¹⁷⁷ ทั้งนี้หากกรรมการคนใดล้มละลายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถกรรมการคนนั้นย่อมขาดจากตำแหน่ง¹⁷⁸ โดยกรรมการบริษัทอาจจะเป็นบุคคลภายนอกหรือผู้ถือหุ้นของบริษัทก็ได้ กรรมการจึงอาจเป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ของบริษัทหรือเป็นพวกพ้องของผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ เพราะการเลือกกรรมการเพียงแต่ถือตามคะแนนเสียงส่วนใหญ่ของที่ประชุมใหญ่เท่านั้น¹⁷⁹

อนึ่ง กรรมการไม่จำเป็นต้องมาจากผู้ถือหุ้น กรรมการจะเป็นใครก็ได้ที่บริษัทเห็นว่ามีความสามารถและไว้วางใจในการบริหารบริษัทได้ แต่บริษัทอาจกำหนดในข้อบังคับของบริษัทว่า กรรมการต้องมาจากผู้ถือหุ้นเท่านั้นก็ได้¹⁸⁰

¹⁷³ กิตติศักดิ์ ปรกติ. เล่มเดิม. หน้า 238.

¹⁷⁴ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 375.

¹⁷⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1144.

¹⁷⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1151.

¹⁷⁷ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 368.

¹⁷⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1154.

¹⁷⁹ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 369.

¹⁸⁰ พินิจ ทิพย์มณี. (2553). *หลักกฎหมายหุ้นส่วนและบริษัท*. หน้า 214.

การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการอาจพ้นจากตำแหน่งได้ เนื่องจากครบกำหนดตามวาระซึ่งกำหนดไว้ในข้อบังคับ หรือพ้นจากตำแหน่งโดยที่ประชุมใหญ่ถอดถอนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1152 และมาตรา 1153 เหตุที่จะถอดถอนอาจมีระบุไว้ในข้อบังคับ แต่ที่ประชุมใหญ่จะถอนกรรมการด้วยเหตุอื่นใด หรือแม้ไม่มีเหตุอะไรเลยที่ประชุมใหญ่ก็ถอนได้ กรรมการอาจพ้นจากตำแหน่งเพราะล้มละลายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ พ้นจากตำแหน่งโดยเหตุอื่น เช่น ตาย ลาออก หรือ ขาดคุณสมบัติตามที่ข้อบังคับกำหนด¹⁸¹

การปฏิบัติงานของกรรมการบริษัทนั้น เมื่อกรรมการเป็นเพียงผู้แทนหรือตัวแทนของบริษัท กรรมการจึงต้องกระทำการภายในกรอบอำนาจที่ตนได้รับมอบหมายเท่านั้น และจะกระทำการเกินอำนาจที่บริษัทมีอยู่ก็ไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมการจะต้องปฏิบัติงานให้เป็นไปตามหนังสือบริคณห์สนธิและข้อบังคับของบริษัท เอกสารทั้ง 2 ฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นสัญญาหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ถือหุ้น บริษัท รวมทั้งกรรมการบริษัทด้วยว่า ในการดำเนินงานของบริษัทจะต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในเอกสารทั้ง 2 ฉบับนั้น¹⁸² อำนาจต่างๆ ของกรรมการขึ้นอยู่กับข้อบังคับ ถ้าไม่มีข้อบังคับเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ กรรมการก็บริหารงานไปตามที่ประชุมใหญ่กำหนด หรือตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ ซึ่ง ได้มีบัญญัติไว้เป็นการทั่วไปในมาตรา 1144 ว่ากรรมการต้องอยู่ภายใต้ความครอบงำของที่ประชุมใหญ่ด้วย¹⁸³ แม้ตามความเข้าใจสามัญเข้าใจกันว่ากรรมการนั้นมีอำนาจเหนือและมากในการจัดการงานของบริษัท แต่ในสายตากฎหมายนั้น กรรมการมีความใหญ่โตรองจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ซึ่งที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นนี้มีอำนาจเหนือกรรมการโดยมีอำนาจครอบงำดูแลกิจการที่กรรมการได้ทำไปนั้นว่าถูกต้องตามข้อบังคับที่ตั้งไว้ หรือทำไปโดยสุจริต ประกอบด้วยความระมัดระวังอย่างบุคคลค้าขายหรือไม่¹⁸⁴

โดยตามบทบัญญัติของกฎหมายนั้นได้กำหนดหน้าที่ที่สำคัญของกรรมการไว้ดังนี้คือ

1) กรรมการมีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความเอื้อเพื่อสอดส่องอย่างบุคคลค้าขายผู้ประกอบด้วยความระมัดระวัง ซึ่งกรรมการต้องใช้ความระมัดระวังในการบริหารงาน โดยจะบริหารงานอย่างบุคคลธรรมดาไม่ได้ แต่จะต้องบริหารงานโดยใช้ความระมัดระวังอย่างเช่นนักธุรกิจที่ประกอบกิจการนั้นๆ

¹⁸¹ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 374.

¹⁸² แหล่งเดิม. หน้า 343.

¹⁸³ แหล่งเดิม. หน้า 380.

¹⁸⁴ ภาสกร ชุณหอุไร. เล่มเดิม. หน้า 259.

- 2) กรรมการยังต้องรับผิดชอบร่วมกันในเรื่องดังต่อไปนี้คือ
  - (1) การใช้เงินค่าหุ้นนั้น ได้ใช้กันจริง
  - (2) จัดให้มีและรักษาไว้ให้เรียบร้อย ซึ่งบรรดาสมาชิกบัญชี และเอกสารที่กฎหมายกำหนดไว้
  - (3) การแจกเงินปันผลหรือดอกเบี้ยให้เป็นไปโดยถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้
  - (4) บังคับการให้เป็นไปโดยถูกต้องตามมติของที่ประชุมใหญ่
- 3) กรรมการต้องไม่ทำการค้าแข่งกับบริษัทในการค้าซึ่งมีสภาพอย่างเดียวกันหรือต้องไม่เข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างซึ่งทำการค้าแข่งกับบริษัทด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1168 เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นจะยินยอมให้กรรมการประกอบการค้าแข่งกับบริษัทได้หรือยอมให้เข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างที่ทำการค้าแข่งกับบริษัทได้ กรรมการก็มีอำนาจที่จะทำได้
- 4) หน้าที่เรียกและจัดการประชุมใหญ่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1171 มาตรา 1172
- 5) หน้าที่เกี่ยวกับบัญชีบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1196-1199
- 6) กรรมการเป็นผู้รายงานกิจการของบริษัทต่อที่ประชุมใหญ่ประจำปี เป็นผู้ส่งสำเนาบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นและรายชื่อผู้ขาดจากเป็นผู้ถือหุ้นไปยังนายทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1139

กรรมการบริษัทย่อมมีฐานะเป็นผู้แทนและเป็นเสมือนตัวแทนของนิติบุคคลไปด้วย ดังที่กฎหมายกำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1167 ซึ่งบัญญัติว่า “ความเกี่ยวพันกันในระหว่างกรรมการและบริษัท และบุคคลภายนอกนั้น ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยตัวแทน” ซึ่งหมายความว่า ในระหว่างบุคคลสองฝ่ายคือบริษัทกับบุคคลภายนอก กรรมการเป็นผู้แทนหรือตัวบริษัท แต่ถ้าเป็นกรณีต้องพิเคราะห์ถึงฐานะของบุคคลสามฝ่าย คือ กรรมการ บริษัท และบุคคลภายนอกแล้ว กรรมการจะมีฐานะเป็นตัวแทนของบริษัท¹⁸⁵

การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1167 ได้บัญญัติให้นำเรื่องตัวแทนมาใช้กับความเกี่ยวพันระหว่างกรรมการและบริษัท เพราะฉะนั้นกรรมการจึงต้องมีหน้าที่ต่อบริษัท ดังเช่นตัวแทนพึงมีต่อตัวการด้วย เป็นต้นว่า กรรมการต้องปฏิบัติหน้าที่โดยซื่อสัตย์ ไม่ทำการอย่างใดให้ผลประโยชน์ของตนขัดกับผลประโยชน์ของบริษัท กรรมการจะเข้าทำนิติกรรมในนาม

¹⁸⁵ กุศล บุญเย็น. (2541). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยตัวแทน* นายหน้า. หน้า 5-6.

ของบริษัทกับตนเองหาได้ไม่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 805 ถ้ากรรมการได้ทรัพย์สินเงินทองหรือสิทธิอะไรมาจากการปฏิบัติหน้าที่กรรมการก็ต้องส่งมอบให้แก่บริษัทจะเอาไว้เป็นส่วนตัวไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 810¹⁸⁶

สำหรับในเรื่องความรับผิดชอบในทางแพ่งของกรรมการนั้นอาจพิจารณาได้ดังนี้คือ

1) ความรับผิดชอบต่อบริษัท กรรมการผู้กระทำผิดหน้าที่หรือละเลยหน้าที่จนเกิดความเสียหายแก่บริษัทย่อมต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บริษัท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1169 โดยหากบริษัทไม่ยอมฟ้องผู้ถือหุ้นก็สามารถฟ้องคดีได้ ถ้ากรรมการทำไปตามข้อบังคับหรือมติของที่ประชุมใหญ่ แม้เกิดความเสียหายแก่บริษัท กรรมการก็ไม่ต้องรับผิดชอบที่กรรมการต้องปฏิบัติตามข้อบังคับแม้จะขัดต่อมติของที่ประชุมใหญ่ กรรมการก็ไม่ต้องรับผิดชอบด้วย และการกระทำของกรรมการที่ที่ประชุมใหญ่อนุมัติแล้วโดยชอบ กรรมการก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อบริษัทอีกต่อไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1170 วรรคแรก¹⁸⁷ แต่อย่างไรก็ดีกรรมการบริษัทอาจถูกเจ้าหน้าที่ของบริษัท หรือผู้ถือหุ้นผู้มีได้ลงมติเห็นชอบด้วยฟ้องร้องได้ แต่ผู้ถือหุ้นที่ไม่ได้ลงมติเห็นชอบด้วยต้องฟ้องกรรมการภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ประชุมใหญ่อนุมัติ

2) ความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ถ้ากรรมการละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบเกิดการเสียหายแก่ผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นก็ย่อมฟ้องให้กรรมการรับผิดชอบได้ เป็นต้นว่ากรรมการไม่คืนเงินค่าหุ้นให้ในกรณีที่ไม่สามารถจดทะเบียนได้ภายใน 3 เดือน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1112 หรือกรรมการประมาทเดินเล่อไม่ทำสมุดจดทะเบียนผู้ถือหุ้น หรือใบหุ้น ให้เรียบร้อยถูกต้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1168 (2) เป็นเหตุให้ผู้ถือหุ้นได้รับความเสียหายเกี่ยวกับการโอนหุ้นหรือจำนวนเงินค่าหุ้น หรือกรรมการกลั่นแกล้งให้ผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งได้รับความเสียหายเมื่อผู้ถือหุ้นเสียหายเป็นส่วนตัวก็ย่อมมีสิทธิฟ้องให้กรรมการชดใช้ค่าเสียหายแก่ตนโดยตรงได้¹⁸⁸

3) ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก โดยปกติกรรมการปฏิบัติงานในฐานะเป็นผู้แทนของบริษัทซึ่งมาตรา 1167 ให้นำบทบัญญัติในเรื่องตัวแทนมาใช้บังคับกับความเกี่ยวพันในระหว่างกรรมการและบริษัทและบุคคลภายนอก เพราะฉะนั้น กิจการที่กรรมการกระทำไปภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตนโดยชอบนั้นกรรมการหาต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวไม่ แต่ถ้ากรรมการกระทำโดย

¹⁸⁶ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 414.

¹⁸⁷ แหล่งเดิม. หน้า 418-419.

¹⁸⁸ แหล่งเดิม. หน้า 427.

ปราศจากอำนาจหรือทำนอกเหนืออำนาจและบริษัทไม่ให้สัตยาบัน กรรมการก็อาจต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวต่อบุคคลภายนอก¹⁸⁹

2.4.2 กรรมการบริษัทในบริษัทมหาชนจำกัด

กรรมการบริษัทคือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดำเนินกิจการของบริษัทเพื่อทำหน้าที่จัดการบริษัทให้เป็นไปตามข้อบังคับและขึ้นตรงต่อที่ประชุมผู้ถือหุ้น โดยต้องปฏิบัติตามมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้นจะขัดแย้งไม่ได้¹⁹⁰ บริษัทมหาชนต้องมีกรรมการอย่างน้อย 5 คน และกรรมการไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งต้องมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร¹⁹¹ ในบริษัทมหาชนได้มีการกำหนดไว้ว่า กรรมการจะต้องเป็นบุคคลธรรมดา และบรรลุนิติภาวะ ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ไม่เคยได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่ได้กระทำโดยทุจริตและไม่เคยถูกลงโทษไล่ออกหรือปลดออกจากราชการ องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐฐานทุจริตต่อหน้าที่¹⁹² ทั้งนี้ ผู้ถือหุ้นอาจเป็นกรรมการในบริษัทมหาชนได้ โดยบริษัทจะออกข้อจำกัดใดๆ ที่มีลักษณะเป็นการกีดกันไม่ให้ผู้ถือหุ้นเป็นกรรมการนั้นไม่อาจทำได้¹⁹³

โดยทั่วไปแล้วบริษัทโดยที่ประชุมผู้ถือหุ้นมักจะมีข้อบังคับกำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งกรรมการไว้ แต่หากไม่มีข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นกฎหมายได้กำหนดวิธีเลือกกรรมการโดยให้ผู้ถือหุ้นส่วนน้อยมีโอกาสได้เลือกกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนของตนเข้าไปร่วมบริหารงานบ้างวิธีการนี้เรียกว่า การลงคะแนนสะสม (Cumulative voting) โดยกำหนดให้เลือกกรรมการทุกคนพร้อมกัน และให้ผู้ถือหุ้นรายย่อยรวมกันลงคะแนนให้พวกตนคนใดคนหนึ่งเป็นกรรมการได้โดยผู้ถือหุ้นคนหนึ่งมีคะแนนเสียงเท่ากับจำนวนหุ้นที่ตนถือคูณด้วยจำนวนกรรมการที่จะเลือก ผู้ซึ่งได้รับคะแนนเสียงสูงสุดตามลำดับจะได้รับเลือกเป็นกรรมการ¹⁹⁴

เมื่อบุคคลใดได้รับเลือกตั้งจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นให้เป็นกรรมการบริษัทแล้ว บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งย่อมมีอำนาจและหน้าที่ในฐานะกรรมการตามกฎหมาย โดยต้องจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของบริษัท และดำเนินการตามข้อบังคับและมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้น¹⁹⁵

¹⁸⁹ แห่เล่มเดิม. หน้า 427-428.

¹⁹⁰ สหส สิงหวิริยะ. เล่มเดิม. หน้า 121.

¹⁹¹ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 67.

¹⁹² พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 68.

¹⁹³ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 69.

¹⁹⁴ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 369.

¹⁹⁵ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 77.

สำหรับหน้าที่ของกรรมการในบริษัทมหาชนนั้น ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 ได้กำหนดหน้าที่ของกรรมการบริษัทไว้ดังนี้คือ

1) ในการดำเนินกิจการของบริษัท กรรมการต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ และข้อบังคับของบริษัท ตลอดจนมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและระมัดระวังรักษาผลประโยชน์ของบริษัท หากปรากฏว่ากรรมการคนใดกระทำหรือละเว้นกระทำการอันใดอันเป็นการปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องตามที่กล่าวข้างต้น บริษัทหรือผู้ถือหุ้นก็สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากกรรมการคนนั้นได้ นอกจากนี้กฎหมายยังเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นคนหนึ่งหรือหลายคนซึ่งถือหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของหุ้นที่จำหน่ายได้ทั้งหมดสามารถร้องขอให้ศาลสั่งระงับการกระทำซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทได้อีกด้วย ผู้ถือหุ้นจึงสามารถขัดขวางไม่ให้กรรมการทำตามอำเภอใจเพื่อผลประโยชน์ของกรรมการนั่นเอง หรือแม้มิใช่ผลประโยชน์ของกรรมการนั้น แต่เป็นการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทได้ โดยในการฟ้องกรรมการหรือในการสั่งห้ามกระทำการอันเป็นสิทธิของผู้ถือหุ้นนี้ กฎหมายยังให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้นที่จะร้องขอต่อศาลให้สั่งให้กรรมการคนนั้นออกจากตำแหน่งก็ได้ แต่ผู้ถือหุ้นที่สามารถดำเนินการเรียกร้องหรือฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายหรือสั่งให้ระงับการกระทำนี้จะต้องเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทอยู่ในขณะที่กรรมการคนนั้นกระทำหรือละเว้นกระทำการอันเป็นเหตุให้บริษัทเสียหายหรืออาจทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทแล้วแต่กรณีจึงจะสามารถใช้สิทธิตามที่กฎหมายระบุเอาไว้ได้¹⁹⁶

2) กรรมการมีหน้าที่ที่จะไม่แข่งขันกับกิจการของบริษัทด้วย กฎหมายได้วางข้อห้ามมิให้กรรมการประกอบกิจการอันมีสภาพอย่างเดียวกันและเป็นการแข่งขันกันกับกิจการของบริษัทหรือเข้าไปเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญหรือเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือเป็นกรรมการของบริษัทเอกชนหรือบริษัทอื่นที่ประกอบกิจการอันมีสภาพอย่างเดียวกันและเป็นการแข่งขันกันกับกิจการของบริษัท ไม่ว่าจะทำเพื่อประโยชน์ตนหรือประโยชน์ผู้อื่นเว้นแต่จะได้แจ้งให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นทราบก่อนที่จะมีมติแต่งตั้ง ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 86 เพราะกรณีดังกล่าวย่อมทำให้ผลประโยชน์ขัดแย้งกัน ซึ่งอาจทำให้การระมัดระวังรักษาผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นของบริษัทที่ตนเป็นกรรมการอยู่ลดน้อยถอยลงไป¹⁹⁷

¹⁹⁶ สุรชาติ สัตตบุศย์. เล่มเดิม. หน้า 116-117.

¹⁹⁷ แหล่งเดิม. หน้า 118.

3) กรรมการมีหน้าที่ต้องแจ้งข้อมูลให้แก่บริษัททราบโดยไม่ชักช้าเมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้

1. มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในสัญญาใดๆ ที่บริษัททำขึ้นระหว่างรอบปีบัญชี โดยระบุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะของสัญญา ชื่อของคู่สัญญาและส่วนได้เสียของกรรมการในสัญญานั้น (ถ้ามี)

2. ถู้อุ่นหรือหุ้นกู้ในบริษัทและบริษัทในเครือโดยระบุจำนวนทั้งหมดที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในระหว่างรอบปีทางบัญชี (ถ้ามี)¹⁹⁸

4) ห้ามมิให้บริษัทให้กู้ยืมเงินแก่กรรมการ พนักงานหรือลูกจ้างของบริษัท เว้นแต่จะเข้าช้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนดตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน พ.ศ. 2535 มาตรา 89 เนื่องจากหากกรรมการบริษัทให้กู้ยืมเงินแก่ตนเองหรือกรรมการคนอื่นหรือลูกจ้างของบริษัทแล้ว ก็อาจจะทำให้ผลประโยชน์ที่ผู้ถือหุ้นควรจะได้รับเสียหายไปได้

นอกจากนี้แล้ว บริษัทมหาชนควรจะได้มีหลักที่ดีในการบริหารจัดการหรือบรรษัทภิบาล (Good corporate governance) โดยคณะกรรมการของบริษัทนอกจากจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้แล้ว คณะกรรมการจะต้องทำด้วยความสุจริต ขยันหมั่นเพียรและด้วยความรอบคอบระมัดระวัง เพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของบริษัท โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น ลูกจ้าง และเจ้าหน้าที่ของบริษัท ตลอดจนสังคมทั่วไปด้วย¹⁹⁹

สำหรับความรับผิดชอบทางแพ่งของกรรมการบริษัทในบริษัทมหาชนนั้นอาจพิจารณาได้ดังนี้ คือ

1) ความรับผิดชอบต่อบริษัท

นอกจากความรับผิดชอบในกรณีที่กรรมการกระทำการหรือละเว้นกระทำการในการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการบริษัทจนทำให้เกิดความเสียหายตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบริษัทมหาชนยังได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ให้กรรมการบริษัทจะต้องรับผิดชอบร่วมกันสำหรับความเสียหายใดๆ ที่เกิดขึ้นกับบริษัทในกรณีดังต่อไปนี้คือ

(1) การเรียกให้ผู้จองหุ้นชำระเงินค่าหุ้นหรือโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินให้แก่บริษัท โดยไม่ปฏิบัติตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้

(2) การนำเงินค่าหุ้นไปใช้จ่ายหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้รับชำระเป็นค่าหุ้นของบริษัท ก่อนนายทะเบียนรับจดทะเบียนบริษัท

(3) การดำเนินการใดๆ ที่ทำให้บริษัทได้รับความเสียหายหรืออาจได้รับความเสียหาย

¹⁹⁸ แหล่งเดิม. หน้า 120.

¹⁹⁹ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 408.

(4) การให้กู้ยืมเงินโดยฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมาย

(5) การจ่ายเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดให้แก่กรรมการโดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น

(6) การจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นโดยฝ่าฝืนกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าได้กระทำการโดยสุจริตและอาศัยหลักฐานหรือรายงานทางการเงินที่ประธานกรรมการ หรือเจ้าหน้าที่การเงินของบริษัท หรือผู้สอบบัญชีรับรองว่าถูกต้องแล้ว

(7) การไม่จัดทำหรือเก็บรักษาบัญชี ทะเบียน หรือเอกสารของบริษัทที่กฎหมายกำหนด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้กระทำการอันสมควรเพื่อมิให้มีการฝ่าฝืนแล้ว

ความรับผิดทั้ง 7 กรณีดังกล่าวมานี้เป็นความรับผิดทางแพ่งคือ รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่บริษัทและกรรมการทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน กล่าวคือ แม้จะกระทำโดยกรรมการเพียงบางคน กรรมการที่เหลือทั้งหมดก็ต้องร่วมกันรับผิดชอบ ยกเว้นแต่กรรมการคนใดที่

(1) พิสูจน์ได้ว่าตนมิได้ร่วมกระทำกิจการนั้นๆ หรือกิจการดังกล่าวได้กระทำไปโดยมิได้อาศัยมติของที่ประชุมคณะกรรมการ และ

(2) ได้คัดค้านในที่ประชุมคณะกรรมการโดยการให้จดคำคัดค้านนั้นไว้ในรายงานการประชุมคณะกรรมการ หรือได้ทำหนังสือคัดค้านยื่นต่อประธานที่ประชุมภายใน 3 วันนับแต่สิ้นสุดการประชุมแล้ว ดังนั้นการที่กรรมการแสดงความไม่เห็นด้วยในที่ประชุมอย่างเดียวยังไม่พอก็จะต้องให้บริษัทจดคำคัดค้านนั้นไว้ในรายงานการประชุม และทำการคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรอีกครั้งหนึ่งด้วย²⁰⁰

ทั้งนี้ สำหรับบริษัทมหาชนที่เสนอขายหุ้นต่อประชาชนหรือมีหุ้นเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ หรือหลักทรัพย์ซื้อขายในศูนย์ซื้อขายหลักทรัพย์ หากกรรมการกระทำการหรือละเว้นกระทำการโดยทุจริต หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนเป็นเหตุให้บริษัทเสียหายหรือเสียประโยชน์ที่ควรจะได้ จะยกเหตุที่ได้รับอนุมัติหรือให้สัตยาบันโดยที่ประชุมผู้ถือหุ้น หรือคณะกรรมการ มาทำให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดมิได้²⁰¹

2) ความรับผิดต่อผู้ถือหุ้น

กรรมการต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายใดๆ อันเกิดขึ้นแก่ผู้ถือหุ้นและบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับบริษัทในกรณีดังต่อไปนี้คือ

(1) การแจ้งข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความอันควรต้องแจ้งเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัทในการเสนอขายหุ้น หุ้นกู้ หรือตราสารการเงินของบริษัท

²⁰⁰ พิเศษ เสตเสถียร ก เล่มเดิม. หน้า 64-66.

²⁰¹ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 426.

(2) การแสดงข้อความหรือลงรายการในเอกสารที่ยื่นต่อนายทะเบียน โดยข้อความหรือรายการนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ตรงกับบัญชีทะเบียนหรือเอกสารของบริษัท

(3) การจัดทำบัญชีและบัญชีกำไรขาดทุน รายงานการประชุมผู้ถือหุ้นหรือรายงานการประชุมคณะกรรมการอันเป็นเท็จ

ทั้งนี้ เว้นแต่กรรมการผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดนั้นด้วย²⁰²

3) ความรับผิดชอบบุคคลภายนอก

ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 97 ได้บัญญัติว่า เว้นแต่จะมีบัญญัติไว้ในหมวดนี้เป็นอย่างอื่น ความเกี่ยวพันระหว่างกรรมการกับบริษัทและบริษัทกับบุคคลภายนอกให้เป็นไปตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน

การกระทำของกรรมการนั้นหากกระทำไปนอกขอบเขตของวัตถุประสงค์ของบริษัทหรือปฏิบัติผิดจากข้อบังคับบริษัทที่จดทะเบียนไว้ แต่ถ้าบริษัทรับเอาผลของการกระทำนั้นหรือให้สัตยาบันแก่การกระทำนั้นไม่ว่าโดยตรงหรือโดยปริยายแล้ว การกระทำของกรรมการนั้นถือว่าเป็นตัวแทนของบริษัท ซึ่งทั้งสองกรณีนี้บริษัทต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในการกระทำของกรรมการนั้นด้วย²⁰³

อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่าการกระทำของกรรมการคนใดได้กระทำโดยที่ประชุมผู้ถือหุ้นได้มีมติอนุมัติหรือให้สัตยาบันแล้ว แม้อต่อมาจะปรากฏว่าได้มีการเพิกถอนมตินั้น กรรมการคนนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้นต่อบริษัท ผู้ถือหุ้น หรือเจ้าหน้าที่ของบริษัท²⁰⁴

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือหุ้นกับบริษัท กรรมการบริษัท และผู้ถือหุ้นด้วยกันเองในบริษัท จำกัด

เนื่องจากผู้ถือหุ้นนั้นในกฎหมายบริษัทถือว่าเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของบริษัท ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทเอกชน หรือบริษัทมหาชนโดยส่วนใหญ่แล้วก็จะมีส่วนร่วมในการดำเนินการในบริษัทในลักษณะที่คล้ายกัน โดยอาจกล่าวถึงความสัมพันธ์ของผู้ถือหุ้นได้ดังต่อไปนี้ คือ

²⁰² พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 94.

²⁰³ สุธาบดี สัตตบุศย์. เล่มเดิม. หน้า 146.

²⁰⁴ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535, มาตรา 95.

2.5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือหุ้นกับบริษัท

ผู้ถือหุ้นเป็นบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับบริษัทตั้งแต่การเริ่มก่อตั้งบริษัทจนกระทั่งถึงการเลิกบริษัท ผู้ถือหุ้นทั้งหลายเป็นผู้ให้ทุนแก่บริษัทในการดำเนินกิจการ เป็นเสมือนเจ้าของบริษัท และทรัพย์สินทั้งหลายของบริษัท ผู้ถือหุ้นทั้งหมดจึงเป็นผู้แต่งตั้งและมอบหมายให้กรรมการบริษัท ดำเนินงานของบริษัทเพื่อหากำไรมาแบ่งให้แก่ผู้ถือหุ้น²⁰⁵ โดยตามกฎหมายนั้นเมื่อบริษัทได้จดทะเบียนแล้วถือว่าบริษัทเป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้ถือหุ้น บริษัทจึงย่อมมีสิทธิ หน้าที่ ทรัพย์สินต่างหากจากผู้ถือหุ้น ซึ่งผลจากการที่เข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทนี้เองทำให้ผู้ถือหุ้นได้รับสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายในการครอบงำการจัดการของบริษัทโดยผู้ถือหุ้นเป็นผู้กำหนดนโยบายของบริษัทแต่งตั้งถอดถอนกรรมการบริษัท ควบคุมการดำเนินงานของบริษัท โดยใช้สิทธิออกเสียงผ่านที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นไม่ได้มีสถานะเป็นตัวแทนของบริษัท โดยหลักแล้วผู้ถือหุ้นจึงไม่มีหน้าที่ต่อบริษัท

ผู้ถือหุ้นนั้น แม้จะเป็นเจ้าของทุนและมีอำนาจแต่งตั้งกรรมการบริษัทก็ตาม แต่ในฐานะของผู้ถือหุ้นหาอาจเข้าไปจัดการงานของบริษัทได้ไม่ ได้แต่เป็นผู้ใช้อำนาจควบคุมการดำเนินงานของคณะกรรมการบริษัทโดยการเข้าประชุมออกเสียงลงมติในที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นเท่านั้น ทั้งในการประชุมหรือมีมติใดๆ ที่ประชุมใหญ่ก็ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับและมติของที่ประชุมจะต้องไม่ขัดกับหนังสือบริคณห์สนธิของบริษัทและกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย มิใช่ว่าที่ประชุมใหญ่จะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดมีมติให้กรรมการบริษัทปฏิบัติการอย่างใดก็ได้ แต่อย่างไรก็ดี การที่ที่ประชุมใหญ่มีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงหนังสือบริคณห์สนธิและข้อบังคับได้ เป็นผู้กำหนดนโยบายของบริษัท และแต่งตั้งถอดถอนกรรมการ จึงถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในบริษัท²⁰⁶

การตัดสินใจขาดปัญหาใดๆ ในที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นจะถือตามเสียงข้างมาก (Majority rule) กล่าวคือ ผู้ถือหุ้นฝ่ายมีเสียงข้างมากอาจมีมติให้เป็นการผูกมัดผู้ถือหุ้นฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อยได้เสมอ เป็นต้นว่าผู้ถือหุ้นฝ่ายมีเสียงข้างมากอาจตั้งกรรมการเฉพาะคนที่ตนชอบ อาจวางแนวนโยบายของบริษัทตามที่ตนเห็นว่าถูกต้อง มีมติเห็นด้วยหรือให้สัตยาบันแก่การกระทำที่เกินอำนาจของกรรมการ มีมติให้แก้ไขข้อบังคับ หรือหนังสือบริคณห์สนธิ หรือแม้มีมติให้เลิกบริษัทเอาทรัพย์สินมาแบ่งกันโดยไม่ต้องให้เหตุผลใดๆ เพียงแต่ทำให้ถูกต้องตามข้อบังคับ หนังสือบริคณห์สนธิและกฎหมายก็แล้วกัน²⁰⁷

²⁰⁵ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 342.

²⁰⁶ แหล่งเดิม. หน้า 344.

²⁰⁷ แหล่งเดิม. หน้า 346.

โดยในการใช้สิทธิออกเสียงของผู้ถือหุ้นนี้ แม้ในการใช้สิทธิลงคะแนนเป็นสิทธิในทางทรัพย์สินอย่างหนึ่งซึ่งผู้ถือหุ้นอาจใช้ในทางใดๆ เพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตนได้ แต่ผู้ถือหุ้นก็มีหน้าที่ต้องลงคะแนนโดยสุจริตเพื่อประโยชน์ของบริษัทและส่วนรวมอยู่เหมือนกันผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่จะใช้เสียงข้างมากลงมติในทางฉ้อฉลหรือเบียดบังเอาทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ของบริษัทหรือที่ควรตกให้แก่ผู้ถือหุ้นบางส่วนมาเป็นของตนไม่ได้ ในระบบคอมมอนลอว์ถือว่าผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ซึ่งควบคุมการบริหารของบริษัทนั้นไม่อาจใช้คะแนนเสียงส่วนใหญ่ของตนลงมติให้เป็นที่เสียหายแก่บริษัทหรือผู้ถือหุ้นอื่นได้²⁰⁸

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ถือหุ้นเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในบริษัทตั้งแต่เริ่มจัดตั้งบริษัทจนกระทั่งถึงการเลิกบริษัท โดยหากเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ หรือเป็นผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมการจัดการบริษัท สามารถที่จะสั่งการให้กรรมการบริษัทปฏิบัติอย่างไรก็ได้หรือสามารถควบคุมการใช้สิทธิออกเสียงของที่ประชุมผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นเสียงข้างมากของบริษัทได้แล้ว กรณีดังกล่าวก็อาจกล่าวได้ว่าผู้ถือหุ้นเหล่านั้นเป็นเจ้าของบริษัท แต่การเป็นผู้ถือหุ้นนั้นมิใช่ว่าผู้ถือหุ้นทุกคนจะใช้อำนาจในการจัดการบริษัทเสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นบริษัทใหญ่ๆ ซึ่งมีผู้ถือหุ้นจำนวนมากแล้วผู้ถือหุ้นบางคนประสงค์เพียงแค่นำเงินมาลงทุนในบริษัทโดยหวังผลกำไรในรูปของเงินปันผลเป็นสำคัญ มิได้ต้องการใช้สิทธิในการออกเสียงหรือการบริหารจัดการบริษัทอย่างแท้จริง โดยในการประชุมอาจมอบฉันทะให้ผู้ถือหุ้นอื่นใช้สิทธิออกเสียงแทน กรณีดังกล่าว จึงถือว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นเพียงผู้ลงทุนในบริษัท โดยในแง่ของทรัพย์สินแล้วผู้ถือหุ้นมีเพียงสิทธิที่จะได้รับดอกผลอันเกิดจากทุนนั้น กล่าวคือเงินปันผล จึงเห็นได้ว่ามีสิทธิในทางทรัพย์สินในลักษณะที่เป็นสิทธิที่มีเงื่อนไข (Contingent) ซึ่งในที่สุดบริษัทอาจจะไม่มีกำไรที่จะจ่ายเงินปันผลให้หรือเมื่อชำระบัญชี เลิกบริษัท และชำระหนี้คืนเจ้าหนี้แล้วไม่มีทรัพย์สินเหลือที่จะมาแบ่งคืนให้แก่ผู้ถือหุ้นก็ได้²⁰⁹ ฉะนั้นในการที่จะพิจารณาว่าบุคคลที่เป็นผู้ถือหุ้นนั้นเป็นเจ้าของบริษัทที่แท้จริงหรือไม่นั้นจึงไม่ควรที่จะพิจารณาถึงจำนวนเงินที่มาลงทุนในบริษัทแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรที่จะพิจารณาในความเป็นจริงด้วยว่าผู้ถือหุ้นเหล่านั้นมีอำนาจในการควบคุมการจัดการงานของบริษัทที่แท้จริงหรือไม่ด้วย

²⁰⁸ แหล่งเดิม. หน้า 336.

²⁰⁹ ไชยวัฒน์ บุนนาค. (2537). “ใครเป็นเจ้าของบริษัท.” *ครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์*. หน้า 51-58.

2.5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือหุ้นกับกรรมการบริษัท

ผู้ถือหุ้นและกรรมการบริษัทนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง กล่าวคือ ผู้ถือหุ้นมีหน้าที่ในการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการบริษัทเนื่องจากการแต่งตั้งกรรมการบริษัทย่อมแต่งตั้งโดยที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น โดยบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการบริษัทนั้นจะเป็นผู้ถือหุ้นหรือไม่ก็ได้ แต่โดยที่กรรมการบริษัทมาจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นนี้เอง บุคคลที่เป็นกรรมการบริษัทจึงมักเป็นบุคคลซึ่งเป็นพรรคพวกเดียวกันกับผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ แต่ผู้ถือหุ้นและกรรมการบริษัทไม่ได้เป็นตัวแทนซึ่งกันและกันแต่อย่างใดและไม่อาจกล่าวได้ว่า กรรมการบริษัทเป็นผู้แทนของผู้ถือหุ้น แต่กรรมการบริษัทนั้นถือได้ว่าเป็นผู้แทนของบริษัทซึ่งเป็นนิติบุคคล โดยที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นมีอำนาจในการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ เป็นผู้วางแนวทางนโยบายโดยมีมติให้กรรมการดำเนินการของบริษัท กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของ กรรมการ โดยการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการบริษัทต้องอยู่ภายใต้การครอบงำของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ซึ่งกรรมการบริษัทจะจัดการงานของบริษัทเพื่อประโยชน์ของบริษัทและผู้ถือหุ้น โดยมีผู้ถือหุ้นเป็นผู้ที่ควบคุมดูแลการบริหารจัดการของบริษัทในอีกชั้นหนึ่ง

กรรมการของบริษัท แม้จะแต่งตั้งโดยที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น แต่กลับเป็นผู้แทนหรือตัวแทนของบริษัท หากผู้แทนหรือตัวแทนของผู้ถือหุ้นไม่ แม้บริษัทจะตั้งขึ้นโดยประสงค์จะหากำไรมาแบ่งกันเป็นหน้าที่ของกรรมการบริษัทที่จะดำเนินการให้ได้กำไร และเมื่อมีกำไรยอมเอามาแบ่งเป็นเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น แต่จะกล่าวว่ากรรมการของบริษัทดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นเท่านั้นโดยไม่คำนึงถึงบริษัทก็ได้ เพราะแท้จริงกรรมการเป็นผู้แทนหรือตัวแทนของบริษัทซึ่งเป็นนิติบุคคลแยกจากผู้ถือหุ้น ขณะเดียวกันที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นเป็นผู้แต่งตั้งถอดถอน กรรมการของบริษัทและที่ประชุมผู้ถือหุ้นอาจกำหนดนโยบายของบริษัทหรือมีมติให้บริษัท ดำเนินการหรือเว้นดำเนินการบางอย่างภายในกรอบของกฎหมายได้ การปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการ จึงกล่าวได้ว่าอยู่ภายใต้การควบคุมหรือครอบงำของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นอีกด้วย²¹⁰

ผู้เข้ารับเป็นกรรมการของบริษัทย่อมถือว่ามีภารกิจโดยปริยายกับผู้ถือหุ้นว่าจะบริหารงานของบริษัทไปตามข้อบังคับและวัตถุประสงค์ของบริษัท นอกจากนั้น กรรมการต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย ถ้ากรรมการละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบเกิดการเสียหายแก่ผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นย่อมฟ้องให้กรรมการรับผิดชอบ²¹¹ โดยในระหว่างกรรมการและผู้ถือหุ้นนั้นไม่มีความรับผิดชอบร่วมกันแต่อย่างใด

²¹⁰ โสภณ รัตนกร. เล่มเดิม. หน้า 342-343.

²¹¹ แหล่งเดิม. หน้า 427.

สำหรับบริษัทเล็กๆ หรือบริษัทในครอบครัว หุ่นมักจะยังคงรวมอยู่ในบุคคลบางคน หรือ 2-3 คน เป็นส่วนใหญ่ บุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารงานของบริษัทเอง ผู้ถือหุ้นใหญ่และกรรมการบริษัทมักจะเป็นบุคคลเดียวกัน หรือพวกเดียวกัน ผลประโยชน์ของ กรรมการและของผู้ถือหุ้นจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือจะกล่าวว่าการดำรงตำแหน่งถึง ผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นเป็นสำคัญ และผู้ถือหุ้นเป็นผู้ควบคุมกรรมการโดยแท้จริงก็ได้²¹² แต่หาก ว่าเป็นบริษัทใหญ่ๆ เช่นบริษัทมหาชนหรือบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นจำนวนมากแล้วผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจ ครอบงำหรือควบคุมการจัดการของกรรมการบริษัทอาจเป็นเพียงผู้ถือหุ้นเพียงบางกลุ่มซึ่งเป็น ผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจควบคุมเสียงส่วนใหญ่เท่านั้น ไม่ใช่ผู้ถือหุ้นทุกคนจะมีอำนาจในการครอบงำ การจัดการเสมอไป และไม่ใช่ผู้ถือหุ้นทุกคนจะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเสียงในที่ประชุม ผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นบางคนอาจไม่มีความประสงค์ในการเข้าร่วมประชุมเลยโดยมอบฉันทะ การลงคะแนนเสียงให้แก่บุคคลอื่นใช้สิทธิแทนตน ดังนั้น ผู้ถือหุ้นเหล่านี้จึงแทบไม่มีบทบาท ในการครอบงำการจัดการของกรรมการบริษัทโดยแท้จริง

2.5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือหุ้นกับผู้ถือหุ้นด้วยตนเอง

เนื่องจากผู้ถือหุ้นแต่ละคนที่เข้ามาลงทุนในบริษัทนั้นต่างมุ่งหวังผลกำไรจากการ ประกอบธุรกิจในรูปแบบของเงินปันผลเป็นสิ่งสำคัญ โดยหลักแล้วผู้ถือหุ้นแต่ละคนจึงไม่ได้มีหน้าที่ ต่อผู้ถือหุ้นด้วยกัน และไม่ได้เป็นตัวแทนซึ่งกันและกัน

แต่ทั้งนี้ผู้ถือหุ้นด้วยกันนั้นอาจมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะตัวแทนก็ได้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจเป็นความสัมพันธ์ตามที่กฎหมายได้ให้สิทธิไว้โดยอ้อม เช่น กรณีที่ ผู้ถือหุ้นใช้สิทธิฟ้องเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนแก่กรรมการในกรณีที่กรรมการได้ทำให้เกิด ความเสียหายแก่บริษัท ซึ่งกรณีดังกล่าวถือว่าผู้ถือหุ้นที่ใช้สิทธิฟ้องนั้นได้ใช้สิทธิเพื่อรักษา ประโยชน์ให้แก่ผู้ถือหุ้นทุกคน หรือในกรณีที่ผู้ถือหุ้นโดยที่ประชุมใหญ่ได้มีมติในการลงคะแนน เสียงไปในทางใดแล้วมติดังกล่าวก็ถือว่าเป็นมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้นซึ่งกรรมการบริษัทจะต้อง ปฏิบัติตามนั้น เป็นต้น นอกจากนี้แล้วผู้ถือหุ้นแต่ละคนอาจมีการเข้าทำสัญญาผูกพันระหว่าง ผู้ถือหุ้นด้วยกันไว้ต่างหากในลักษณะของสัญญาผู้ถือหุ้นก็ได้หากข้อตกลงนั้นไม่ขัดกับหนังสือ บริคณห์สนธิ ข้อบังคับ กฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีก็บังคับกันได้ ซึ่งอาจมีผลถึงมติของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น และส่งผลถึงการปฏิบัติงานของกรรมการและบริษัท ได้โดยอ้อม²¹³

²¹² แหล่งเดิม. หน้า 348.

²¹³ แหล่งเดิม. หน้า 343.

แม้จะมีการแยกหน้าที่ความรับผิดชอบกันระหว่างผู้ถือหุ้น กรรมการ แต่ในตัวบุคคล อาจแยกกันไม่ได้โดยเด็ดขาด เพราะผู้ถือหุ้นอาจดำรงตำแหน่งกรรมการด้วยก็ได้ ฉะนั้น เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของบุคคลเหล่านี้ จึงต้องถือว่าเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในฐานะอะไร²¹⁴

2.6 หลักการประกอบกิจการของบริษัทจำกัด

เนื่องจากบริษัทเป็นรูปแบบของธุรกิจการค้าที่อาจจะกระทบกระเทือนถึงเศรษฐกิจ ส่วนรวมและประชาชนทั่วไปได้ กฎหมายจึงเข้ามาควบคุมการปฏิบัติงานของกรรมการในบางเรื่อง อยู่เหมือนกัน มิใช่จะปล่อยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตกลงกันเองได้ทุกเรื่อง ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น บริษัท เจ้าหนี้ของบริษัท และประชาชนทั่วไปด้วย²¹⁵ แนวความคิดสมัยใหม่ว่าการดำเนินงานของบริษัทมิได้มุ่งแต่จะได้กำไรมาแบ่งปันให้แก่ผู้ถือหุ้นเท่านั้น บริษัทจะต้องคำนึงถึง ลูกจ้าง ลูกค้า และประชาชนทั่วไปด้วย แต่ตามความเป็นจริงมักจะปรากฏอยู่เสมอว่าฝ่ายจัดการ คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากบริษัทมากกว่าสิ่งอื่น²¹⁶ สำหรับผู้ประกอบธุรกิจนั้น โดยหลักแล้วย่อมมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินธุรกิจดังต่อไปนี้คือ²¹⁷

1) ผลกำไร การดำเนินธุรกิจนั้น กำไรจะเป็นผลตอบแทนกลับมาให้กับเจ้าของธุรกิจ ที่ได้ลงทุนดำเนินธุรกิจนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการผลิตสินค้าหรือการให้บริการต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค

2) ความต่อเนื่องของธุรกิจ สำหรับคนที่ลงทุนดำเนินธุรกิจใดธุรกิจหนึ่ง ก็มีความหวังที่จะเห็นการดำเนินธุรกิจไปอย่างต่อเนื่องและราบรื่น ไม่ประสบกับปัญหาจนต้องปิดกิจการลงไปเสียก่อนรวมถึงสามารถผลิตสินค้าหรือให้บริการแก่ประชาชนผู้บริโภคต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

3) ความก้าวหน้าของธุรกิจ นอกจากความมุ่งหวังที่จะให้ธุรกิจของตนเองดำเนินไปอย่างต่อเนื่องแล้ว เป้าหมายสำคัญที่เจ้าของธุรกิจต้องการก็คือ การเติบโตหรือความเจริญก้าวหน้าของธุรกิจมีการเพิ่มหรือขยายขอบเขตการดำเนินงาน มีผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น สามารถผลิตสินค้าใหม่ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดได้ตลอดเวลา รวมถึงประสิทธิภาพในการให้บริการที่ดีมากขึ้นด้วย

4) คำนึงประโยชน์สู่สังคม หลังจากที่สามารดำเนินธุรกิจจนได้ผลกำไร และธุรกิจที่ดำเนินการอยู่มีความเจริญก้าวหน้าแล้ว สิ่งที่ผู้ประกอบการธุรกิจพึงกระทำต่อไปก็คือ การสนองความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมของผู้ดำเนินธุรกิจ เช่น ความเป็นอยู่ของพนักงาน

²¹⁴ แหล่งเดิม. หน้า 344.

²¹⁵ แหล่งเดิม. หน้า 343.

²¹⁶ แหล่งเดิม. หน้า 347.

²¹⁷ คณิต พูนผล. (2547). *คู่มือเจ้าของกิจการ*. หน้า 9-10.

สวัสดิการต่างๆ การบริการลูกค้า คุณภาพของสินค้า สิ่งแวดล้อมที่ธุรกิจดำเนินอยู่ และสังคมของประเทศไทย ไม่เอาใจเอาเปรียบคนในสังคม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

โดยแนวคิดสมัยใหม่ในการประกอบธุรกิจนั้นจะต้องมีการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) และหลักบรรษัทภิบาล (Corporate Governance) ดังนี้คือ²¹⁸

1) ความถูกต้อง (Accountability) หมายถึงหลักความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของคนที่สามารถชี้แจง อธิบายการตัดสินใจนั้นได้

2) ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึงหลักความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตความสามารถและประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

3) การปฏิบัติอย่างเท่าเทียม (Equitable Treatment) หมายถึงหลักการปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างเท่าเทียมกัน เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย สามารถชี้แจงได้ถึงความถูกต้อง

4) ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึงมีความโปร่งใสในการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบได้ และมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใสแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

5) มิวิสัยทัศน์ (Vision to create long term value) หมายถึงการมีวิสัยทัศน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่กิจการในระยะยาว

6) มีจริยธรรม (Ethics) หมายถึงการมีจริยธรรมและจรรยาบรรณในการประกอบธุรกิจ มีความรับผิดชอบต่อลูกค้าผู้บริโภค รับผิดชอบต่อพนักงาน รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ตามแนวความคิดเรื่องการบริหารจัดการที่ดีหรือหลักบรรษัทภิบาล (Good corporate governance) บริษัทมหาชนต้องมีกรรมการอิสระจำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ไม่มีส่วนได้เสียในกิจการของบริษัทและเป็นอิสระจากผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่หรือผู้บริหาร คอยช่วยกำกับดูแลการทำงานของฝ่ายบริหารแทนผู้ถือหุ้นรายย่อย และจะมีกรรมการตรวจสอบ (Audit committee) คอยตรวจสอบการดำเนินงานของบริษัทอีกด้วย

²¹⁸ เนตร์พัฒนา ขาววิราช. (2549). จริยธรรมธุรกิจ. หน้า 54.